

2026-02

þý — $\frac{1}{4} \mu \ddot{A} \neg^2 \pm \tilde{A} \cdot \ddot{A} \acute{E} \frac{1}{2} \ddot{A} \acute{A} \zeta \zeta \acute{A}^1 \tilde{A} \frac{1}{4} \hat{I} \frac{1}{4}$
 þý $^0 \pm^1 \sim \neg \gg \pm \tilde{A} \tilde{A} \pm \tilde{A} \mu^2 \hat{I} \tilde{A}^1 \frac{1}{4} \pm, \frac{1}{4} \cdot - \mu$
 þý $\frac{1}{4} \zeta \frac{1}{2} \ddot{A} - \gg \pm :$ — $\ddot{A} \mu \acute{A} \neg \ddot{A} \ddot{A} \acute{E} \tilde{A} \cdot \ddot{A} \acute{E} \frac{1}{2}$

þý ' $\pm \acute{A} \zeta \acute{A} \zeta \neg^0 \cdot, " \textcircled{R} \frac{1}{4} \cdot \ddot{A} \acute{A} \pm$

þý æ $\mu \ddot{A} \pm \ddot{A} \ddot{A} \acute{A} \zeta^1 \pm^0 \dot{\imath} \acute{A} \dot{\imath}^3 \acute{A} \pm \frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm " \frac{1}{4} \zeta \neg^0 \cdot \tilde{A} \cdot \hat{A} \boxtimes \zeta \acute{A} \acute{A}^1 \tilde{A} \ddot{A}^1 \hat{I} \frac{1}{2} \cdot \ddot{A}^1 \zeta \mu^1 \acute{A} \textcircled{R} \tilde{A} \mu \acute{E} \frac{1}{2}, \pounds \zeta \zeta \gg \textcircled{R}$
 þý $\cdot \ddot{A}^1 \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{4} \hat{I} \frac{1}{2} ^0 \pm^1 " \frac{1}{4} \zeta \neg^0 \cdot \tilde{A} \cdot \hat{A}, \pm \frac{1}{2} \mu \ddot{A}^1 \tilde{A} \ddot{A} \textcircled{R} \frac{1}{4}^1 \zeta \cdot \mu \neg \ddot{A} \zeta \gg^1 \hat{A} \neg \pounds \zeta \acute{A}$

<http://hdl.handle.net/11728/13549>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

**«Η μετάβαση των προορισμών “Ηλιος και Θάλασσα” σε
βιώσιμα, μη-εποχικά μοντέλα:
Η περίπτωση των Χανίων»**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού διπλώματος στη Διοίκηση Τουριστικών
Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

Δήμητρα Ν. Βαρουχάκη

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Δρ. Ειρήνη Βλάσση, Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Ανδρέας Μασούρας

Δρ. Μαρία Ντουμή

Φεβρουάριος, 2026

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

**«Η μετάβαση των προορισμών “Ηλιος και Θάλασσα” σε
βιώσιμα, μη-εποχικά μοντέλα:
Η περίπτωση των Χανίων»**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού διπλώματος στη Διοίκηση Τουριστικών
Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

Δήμητρα Ν. Βαρουχάκη

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Δρ. Ειρήνη Βλάσση, Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Ανδρέας Μασούρας

Δρ. Μαρία Ντουμή

Φεβρουάριος, 2026

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Δήμητρα Ν. Βαρουχάκη, 2026

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων	III
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
1.1. Παρουσίαση Προβληματικής.....	1
1.2. Σκοπός Διπλωματικής Εργασίας	3
1.3. Καινοτομία της Διπλωματικής Εργασίας	4
1.5. Οργάνωση της Διπλωματικής Εργασίας.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – Θεωρητική Θεμελίωση	7
2.1. Βιώσιμη ανάπτυξη και βιώσιμος τουρισμός.....	8
2.1.1. Βιώσιμη ανάπτυξη.....	8
2.1.2. Βιώσιμος Τουρισμός	9
2.1.3. Η διακυβέρνηση ως τέταρτος πυλώνας βιωσιμότητας του τουρισμού	9
2.1.4. Αξιολόγηση της βιωσιμότητας των προορισμών	10
2.2. Οι Προορισμοί «Ήλιος – Θάλασσα» και ο μαζικός τουρισμός	11
2.3. Ο Κύκλος Ζωής του Προορισμού	12
2.3.1. Το μοντέλο TALC του Butler.....	12
2.3.2. Νεότερες θεωρητικές προσεγγίσεις	12
2.4. Διακυβέρνηση του Τουρισμού	14
2.4.1. Έννοια και διαστάσεις	14
2.4.2. Ο αποστολή των Οργανισμών Διαχείρισης Προορισμών (Destination Development Marketing and Management Organizations)	15
2.4.3. Η θεωρία των 4C και οι αρχές ορθής διακυβέρνησης της UNESCAP	15
2.5. Ο ρόλος των κατοίκων στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη	16
2.6. Υπερτουρισμός	19
2.6.1. Ορισμός και διαστάσεις.....	19
2.6.2. Τουριστοφοβία και συγκρούσεις δικαιωμάτων.....	19
2.7. Το φαινόμενο της εποχικότητας σε παράκτιους προορισμούς	21
2.7.1. Η ευρωπαϊκή πραγματικότητα	21
2.7.2. Η ελληνική πραγματικότητα	22
2.7.3. Η στρατηγική για την Κρήτη.....	23
2.8. Η προοπτική του αστικού τουρισμού ως αντίδοτο στην εποχικότητα	23
2.9. Η περίπτωση των Χανίων.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Μεθοδολογία Έρευνας	27

3.1. Ερευνητικός σχεδιασμός και ερευνητικό εργαλείο	27
3.2. Δείγμα	28
3.3. Μεθοδολογική προσέγγιση ανάλυσης των στατιστικών δεδομένων	28
3.4. Περιορισμοί της έρευνας	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Αποτελέσματα Έρευνας μέσω ερωτηματολογίου.....	30
4.1. Χαρακτηριστικά δείγματος και γενική περιγραφή της έρευνας.....	30
4.2. Απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων μέσω στατιστικών ελέγχων.....	31
4.2.1. Απάντηση στο Ερευνητικό Ερώτημα 1	31
4.2.2. Απάντηση στο Ερευνητικό Ερώτημα 2	33
4.2.3. Απάντηση στο Ερευνητικό Ερώτημα 3	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων.....	37
5.1. Συνολική επισκόπηση αποτελεσμάτων της έρευνας	37
5.2. Προσέγγιση των ευρημάτων υπό το πρίσμα της βιβλιογραφίας.....	38
5.2.1. Συζήτηση για το 1ο Ερευνητικό Ερώτημα	38
5.2.2. Συζήτηση για το 2ο Ερευνητικό Ερώτημα	39
5.2.3. Συζήτηση για το 3ο Ερευνητικό Ερώτημα	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Συμπεράσματα	42
6.1. Επισκόπηση Συμπερασμάτων	42
6.2. Προτάσεις Πολιτικής.....	43
6.3. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	44
6.4. Επίλογος.....	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	47
Ελληνικές Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	47
Διεθνής Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α – Ερωτηματολόγιο Έρευνας.....	54
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β - Γραφικές απεικονίσεις αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου.....	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ – Πίνακες Ανάλυσης δεδομένων.....	72

Δήμητρα Ν. Βαρουχάκη

**«Η μετάβαση των προορισμών “Ηλιος και Θάλασσα” σε βιώσιμα, μη-εποχικά μοντέλα:
Η περίπτωση των Χανίων»**

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων (MBA) και εγκρίθηκε στις από τα μέλη της Εξεταστικής Επιστροπής.

Εξεταστική Επιστροπή:

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε σε μια ιδιαίτερη καμπή της ζωής μου, κατά την οποία είχα την πολυτέλεια να αναζητήσω τη γνώση πέρα από τη στενή λογική της απόκτησης τίτλων σπουδών με στόχευση την επαγγελματική αποκατάσταση. Ως γέννημα-θρέμμα της πόλεως των Χανίων, επέλεξα να μετουσιώσω τους προσωπικούς μου προβληματισμούς για την πορεία της πόλης που αγαπώ σε αντικείμενο επιστημονικής έρευνας.

Το θέμα της μετάβασης των τουριστικών προορισμών από το παραδοσιακό μοντέλο «Ήλιος και Θάλασσα» σε βιώσιμα, μη εποχικά μοντέλα ανάπτυξης αποτέλεσε για μένα βαθύ προσωπικό ενδιαφέρον, το οποίο γεννήθηκε βιώνοντας τις μεγάλες αλλαγές που τα τελευταία χρόνια έχουν συντελεστεί στην καθημερινότητα της ζωής στα Χανιά. Η περίπτωση των Χανίων προσφέρει ένα γόνιμο πεδίο έρευνας, καθώς συνδυάζει δυναμική τουριστική ανάπτυξη, έντονες προκλήσεις και σημαντικές προοπτικές.

Η ερευνητική διαδικασία μού έδωσε την ευκαιρία να απαντήσω σε ερωτήματα που με απασχολούσαν καιρό, να κατανοήσω πώς οι συμπολίτες μου οραματίζονται το τουριστικό μέλλον του τόπου τους και να καταθέσω ένα επιστημονικά τεκμηριωμένο στίγμα προς όσους κρατούν στα χέρια τους την αναπτυξιακή πορεία του προορισμού.

Ευελπιστώ η εργασία αυτή να συνεισφέρει στον δημόσιο διάλογο για έναν τουρισμό βιώσιμο, ισορροπημένο και ωφέλιμο για τις τοπικές κοινωνίες.

Ευχαριστίες

Στη διάρκεια της πορείας των μεταπτυχιακών σπουδών μου αρκετές φορές χρειάστηκε να στερήσω την παρουσία μου από τους αγαπημένους μου ανθρώπους. Τους οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ για την υποστήριξη και την ανοχή τους. Πρωτίστως, ευχαριστώ τα τρία μου παιδιά, τον Σπύρο, τον Νικόλα και την Υβόννη, τα οποία αποτελούν κάθε στιγμή την πηγή της έμπνευσής μου για να γίνομαι καλύτερος άνθρωπος. Ελπίζω να αποτελώ για εκείνα ένα καλό παράδειγμα διαρκούς προσπάθειας για βελτίωση.

Επιπλέον, ένα μεγάλο ευχαριστώ στον σύντροφο της ζωής μου, ο οποίος στάθηκε υποστηρικτικά δίπλα μου σε όλη την προσπάθειά μου και λειτουργεί πάντα ως η κινητήρια δύναμη που με ωθεί να πορεύομαι με το βλέμμα μπροστά, ακόμη και όταν οι συνθήκες δεν με ευνοούν.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά εκτίμησή μου προς την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Δρ. Ειρήνη Βλάσση, για την ουσιαστική καθοδήγηση και τη φιλική προσέγγισή της καθ' όλη τη διάρκεια της ακαδημαϊκής μου πορείας. Η μεταξύ μας αλληλεπίδραση συνέβαλε καθοριστικά ώστε η μαθησιακή διαδικασία να μην εγκλωβιστεί σε στεγανά, αλλά να αποτελέσει μια ουσιαστική διεύρυνση του τρόπου σκέψης μου.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τη μετάβαση ώριμων τουριστικών προορισμών «Ηλιος και Θάλασσα» σε βιώσιμα μη εποχικά μοντέλα ανάπτυξης, μελετώντας την περίπτωση των Χανίων ως χαρακτηριστικού παράκτιου ευρωπαϊκού προορισμού. Το κυρίαρχο μοντέλο, παρ' ότι προσφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη, συνοδεύεται από έντονη εποχικότητα και φαινόμενα υπερτουρισμού, τα οποία επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και καθιστούν αναγκαία την αναζήτηση εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης.

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των κατοίκων των Χανίων σχετικά με τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού, καθώς και η στάση τους απέναντι στη διακυβέρνηση του τουρισμού. Παράλληλα, εξετάζεται πώς τοποθετούνται απέναντι στην ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και στον αστικό τουρισμό ως εναλλακτική μορφή ανάπτυξης απέναντι στην εποχικότητα. Η μελέτη βασίστηκε σε ποσοτική μεθοδολογία μέσω δομημένου ερωτηματολογίου, το οποίο απευθύνθηκε σε κατοίκους των Χανίων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι κάτοικοι αναγνωρίζουν τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού, αλλά ταυτόχρονα εκφράζουν προβληματισμούς για τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές του επιπτώσεις. Διαπιστώνεται επίσης θετική σχέση μεταξύ των αντιλήψεων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού και της υποστήριξης προς την ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και του αστικού τουρισμού. Πιο θετικές στάσεις εμφανίζουν οι κάτοικοι που εξαρτώνται οικονομικά από τον τουρισμό, ενώ δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στάσεων μεταξύ κατοίκων του κέντρου και των υπόλοιπων περιοχών.

Η εργασία καταλήγει ότι η μετάβαση των Χανίων σε βιώσιμα μη εποχικά μοντέλα ανάπτυξης προϋποθέτει ενίσχυση της σωστής διακυβέρνησης και ουσιαστική ενσωμάτωση της τοπικής κοινωνίας στον τουριστικό σχεδιασμό.

Λέξεις κλειδιά: Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, Διακυβέρνηση τουρισμού, Συμμετοχή τοπικής κοινωνίας, Μη εποχικός τουρισμός, Αστικός τουρισμός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. Παρουσίαση Προβληματικής

Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού συγκαταλέγεται στα ζητήματα σύγχρονης πολιτικής που αποτελούν αντικείμενο εκτενούς συζήτησης σε θεσμικό επίπεδο και ταυτόχρονα σημαντικής ενασχόλησης από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Ιδιαίτερα για τα κράτη που έχουν δομήσει το οικονομικό τους μοντέλο με τέτοιο τρόπο ώστε η οικονομική τους ευημερία να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική βιομηχανία, οι προβληματισμοί που εγείρονται γύρω από τις επιπτώσεις του τουρισμού αποτελούν πεδίο σύγκρουσης και πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, εκφραστών αντικρουόμενων συμφερόντων. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η ευρύτερη περιοχή της λεκάνης της Μεσογείου, όπου παρατηρείται σε μεγάλη κλίμακα η ανάπτυξη του κυρίαρχου τουριστικού μοντέλου «Ήλιος και Θάλασσα». Πρόκειται για ένα τουριστικό προϊόν που παρουσιάζει μαζική ζήτηση εδώ και δεκαετίες, με αποτέλεσμα πολλοί παράκτιοι μεσογειακοί προορισμοί που το υπηρετούν να βρίσκονται πλέον στο μεταίχμιο της τουριστικής τους ανάπτυξης, μέσα σε μία συνθήκη όπου η οικονομική δυναμική που προέρχεται από τον τουρισμό συνοδεύεται από σοβαρές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις (Sezgin & Yolal, 2012; Peeters et al., 2018).

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα διαθέσιμα ποσοτικά στοιχεία είναι αποκαλυπτικά αναφορικά με το μέγεθος της συγκέντρωσης των τουριστικών ροών σε περιορισμένο χρονικό διάστημα εντός του έτους, καθώς προκύπτει ότι κατά τους θερινούς μήνες Ιούλιο και Αύγουστο πραγματοποιείται περίπου το 34% του συνόλου των ετήσιων διανυκτερεύσεων σε τουριστικά καταλύματα. Η εικόνα αυτή εμφανίζεται ακόμη εντονότερη στις παράκτιες περιοχές της Νότιας Ευρώπης, όπου το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης των διανυκτερεύσεων προσεγγίζει το 50% εντός των δύο πλέον δημοφιλών τουριστικά μηνών (Eurostat, 2025).

Η διοχέτευση των τουριστικών ροών εντός μίας περιορισμένης χρονικά τουριστικής περιόδου, κατά τους θερινούς μήνες, δημιουργεί σωρεία προβλημάτων στην τοπική κοινωνία: εξαντλεί τις αντοχές του φυσικού περιβάλλοντος και τα όρια χρήσης των υποδομών, αλλά κυρίως δοκιμάζει την ανοχή των ίδιων των κατοίκων, οι οποίοι βιώνουν αρνητικά συναισθήματα απέναντι στο τουριστικό φαινόμενο λόγω της σοβαρής διατάραξης της καθημερινότητάς τους (Mestanza-Ramón et al., 2020). Στο ίδιο αυτό πλαίσιο, το φαινόμενο του υπερτουρισμού εξετάζεται ως άμεσο απότοκο της εποχικότητας, αποτελώντας απόρροια των δομικών μειονεκτημάτων και δυσλειτουργιών του μοντέλου της μονοδιάστατης ανάπτυξης «Ήλιος και Θάλασσα» (Peeters et al., 2018).

Σε άμεση συνάρτηση με τις περιβαλλοντικές και οικονομικές παρενέργειες των αλληλένδετων φαινομένων της εποχικότητας και του υπερτουρισμού, αναδεικνύεται η διάσταση των κοινωνικών τους επιπτώσεων ως καθοριστικός ανασταλτικός παράγοντας για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η βιβλιογραφία των τελευταίων ετών αποτυπώνει μία ήδη διαμορφωμένη συνθήκη, μέσα στην οποία οι ώριμοι τουριστικοί προορισμοί αντιμετωπίζουν σωρεία κοινωνικών προβλημάτων ως απόρροια της μη ισόρροπης τουριστικής ανάπτυξης: κοινωνικές αντιδράσεις, φαινόμενα τουριστοφοβίας, διατάραξη της κοινωνικής συνοχής και απώλεια της κοινωνικής ταυτότητας αποτελούν χαρακτηριστικές καταστάσεις. Οι κάτοικοι αντιλαμβάνονται τον τουρισμό ως απειλή για την ευημερία τους, ενεργοποιώντας δυνάμεις αντίδρασης και αντίστασης (Kuščer & Mihalič, 2019;· Kim et al., 2021). Η καταγεγραμμένη αυτή κοινωνική δυναμική συνιστά έκφραση μίας βαθιάς κρίσης διακυβέρνησης, όπου οι πολίτες αισθάνονται αποκομμένοι από τα κέντρα λήψης αποφάσεων και ανήμποροι να επηρεάσουν τις εξελίξεις που τους αφορούν (Sharpley, 2023).

Σε ακολουθία με την ανωτέρω οπτική θεώρηση του τουριστικού φαινομένου, η έννοια της ορθής διακυβέρνησης εντάσσεται στις θεμελιώδεις διαστάσεις της βιωσιμότητας, καθώς καλείται να θέσει στο επίκεντρο του τουριστικού σχεδιασμού την ίδια την κοινωνία, αναγνωρίζοντας ότι ο τουρισμός που δεν χαίρει κοινωνικής αποδοχής είναι καταδικασμένος να αποτύχει. Ένας τουριστικός προορισμός έχει την προοπτική να διασφαλίσει τη μακροχρόνια βιωσιμότητά του μόνο εφόσον εντάξει τους κατοίκους ως ενεργούς κοινωνούς στον τουριστικό σχεδιασμό, αφουγκραζόμενος τις ανάγκες τους με πνεύμα συμπερίληψης και προσανατολιζόμενος στα μακροπρόθεσμα συλλογικά οφέλη έναντι της κοντόφθαλμης οπτικής της πρόσκαιρης οικονομικής ευμάρειας (Bramwell & Lane, 2011;· Sharpley, 2023).

Στο ανωτέρω πλαίσιο προβληματισμού για το μέλλον του τουρισμού, οι αρμόδιοι θεσμικοί φορείς στην Ελλάδα διαφαίνεται να έχουν ήδη αναγνωρίσει ότι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου αποτελεί σημαντικό μέρος της λύσης για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του τουριστικού φαινομένου και τη μετάβαση του ελληνικού τουρισμού σε βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης, όπως αντίστοιχα η τάση αυτή έχει διαγνωστεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ελλάδα αποτελεί έναν προορισμό της Μεσογείου, ο οποίος ομοιάζει, ως προς τα χαρακτηριστικά συγκέντρωσης, έντασης και εξάρτησης από την τουριστική δραστηριότητα, με τους παράκτιους προορισμούς της Νότιας Ευρώπης (INSETE, 2023).

Ειδικότερα, η Κρήτη αποτελεί μία από τις πλέον ώριμες τουριστικά περιφέρειες της Ελλάδας, στην οποία είναι αφενός ορατές και καταγεγραμμένες οι παθογένειες της έντονης εποχικής

ζήτησης, αλλά, αφετέρου υφίστανται τα συγκριτικά εκείνα πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να προσδώσουν τη δυναμική για τη μετάβαση του προορισμού σε βιώσιμα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία βασίζονται στη λογική της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου (Υπουργείο Τουρισμού, 2017; INSETE, 2023).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ερευνητικού προβληματισμού, η παρούσα εργασία επέλεξε την περίπτωση των Χανίων ως χαρακτηριστικό παράδειγμα της τουριστικής πραγματικότητας της Κρήτης και, ευρύτερα, μεσογειακού τουριστικού προορισμού, στον οποίο κυριαρχεί το μοντέλο «Ηλιος και Θάλασσα» και εντοπίζονται ενδείξεις ωρίμανσης. Η συγκεκριμένη περιοχή κρίθηκε κατάλληλη προκειμένου να διερευνηθούν οι στάσεις των κατοίκων απέναντι σε ενδεχόμενη αλλαγή του υφιστάμενου αναπτυξιακού μοντέλου στην κατεύθυνση της τουριστικής βιωσιμότητας, φιλοδοξώντας τα σχετικά συμπεράσματα να δύνανται να αναχθούν και σε επίπεδο ευρωπαϊκής πραγματικότητας.

1.2. Σκοπός Διπλωματικής Εργασίας

Σκοπός του παρόντος πονήματος είναι να μελετηθεί η στάση των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων Κρήτης ως προς την τουριστική ανάπτυξη του τόπου τους, στη φάση της εμφανιζόμενης ωρίμανσης ως προορισμός «Ηλιος και Θάλασσα», και να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται την προοπτική μελλοντικού επαναπροσανατολισμού του προορισμού σε βιώσιμα τουριστικά μοντέλα, τα οποία επιδιώκουν σταθερές ροές τουριστών δώδεκα μήνες τον χρόνο. Ειδικότερα, επιδίωξη είναι να καταγραφεί ο βαθμός ετοιμότητας (*community readiness*) της τοπικής κοινωνίας των Χανίων ως προς την προοπτική εφαρμογής βιώσιμων τουριστικών πρακτικών (Sayuti, 2023). Τέλος, η διερεύνηση της κοινωνικής στάσης απέναντι στη νεοαναδυόμενη δυναμικά προοπτική του αστικού τουρισμού εντάσσεται στα ειδικότερα πεδία προσέγγισης της παρούσας έρευνας.

Η μελέτη φιλοδοξεί, επίσης, να εμβαθύνει στην ανάλυση της κρίσιμης έννοιας της διακυβέρνησης, ως εκείνης της διάστασης της βιωσιμότητας η οποία τοποθετεί τους κατοίκους στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος.

Υπό αυτή την ερευνητική σκοπιά, επιχειρείται να καταγραφεί το πώς οι κάτοικοι των Χανίων βιώνουν στην καθημερινότητά τους την επίδραση της τουριστικής δραστηριότητας και πώς αξιολογούν τις επιπτώσεις της σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικο-πολιτισμικό επίπεδο. Τέλος, επιχειρείται να συσχετιστούν οι απόψεις αυτές με την κομβική έννοια της διακυβέρνησης του τουρισμού και να εξεταστεί με ποιον τρόπο και σε ποιο βαθμό το σύνολο

των αντιλήψεων και των βιωμάτων που καταγράφονται επηρεάζουν ή μη τη δεκτικότητα των κατοίκων απέναντι σε πιθανές μεταβάσεις.

1.3. Καινοτομία της Διπλωματικής Εργασίας

Η έννοια της βιωσιμότητας έχει λάβει κυρίαρχη θέση στη διεθνή πολιτική σκηνή τον τελευταίο περίπου μισό αιώνα. Τη δεκαετία του 1970 υλοποιήθηκαν οι πρώτες διεθνείς πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος, με σημείο αναφοράς τη Διάσκεψη της Στοκχόλμης (United Nations, 1972). Μία δεκαετία αργότερα, η βιώσιμη ανάπτυξη ως έννοια αποκτά συγκεκριμένο και ευρέως αποδεκτό νόημα, το οποίο δεν περιορίζεται στην περιβαλλοντική διάσταση, αλλά θέτει επί τάπητος, ταυτόχρονα, τις κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους της ανάπτυξης (World Commission on Environment and Development, 1987). Στη συνέχεια, η Διάσκεψη του Ρίο και η Agenda 21 καθιερώνουν τη βιωσιμότητα ως βασική αντίληψη στη διεθνή πολιτική πραγματικότητα (United Nations, 1992), ενώ η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ανέδειξαν με σαφή τρόπο ότι η έννοια της βιωσιμότητας διαπερνά οριζόντια όλες τις εκφάνσεις της χάραξης πολιτικής (United Nations, 2015).

Το γεγονός ότι υπήρξε αυτή η εκτενής χρονικά και εντατική ενασχόληση των διεθνών πολιτικών φορέων με τη βιωσιμότητα έδωσε ώθηση και στην ακαδημαϊκή διερεύνηση του ζητήματος, με αποτέλεσμα η σχετική βιβλιογραφία να είναι σήμερα ιδιαίτερα εκτενής και πολυεπιστημονική. Η ίδια η διαμορφωμένη κοινωνική και περιβαλλοντική πραγματικότητα κατέστησε αναγκαία τη συστηματική επιστημονική ενασχόληση με το ζήτημα.

Εντός του πλαισίου αυτού, ο τουρισμός, ως φαινόμενο με διεθνή εμβέλεια και πολυδιάστατες επιπτώσεις, έχει εξεταστεί σε μεγάλο βαθμό βιβλιογραφικά ως προς το αποτύπωμά του στους τρεις πυλώνες της βιωσιμότητας και έχει αποτελέσει αντικείμενο θεσμικών αναλύσεων, εμπειρικών ερευνών και επιστημονικών μετρήσεων τόσο από διεθνείς οργανισμούς όσο και από μεμονωμένους ερευνητές (UNEP & UNWTO, 2005; OECD, 2024; Streimikienė et al., 2021; O'Mahony, 2022; Stojanović et al., 2024; Gačnik et al., 2025).

Σε επίπεδο Ευρώπης και ειδικότερα στον μεσογειακό χώρο, ιδιαίτερη θέση στη σχετική βιβλιογραφία καταλαμβάνει το κυρίαρχο μοντέλο «Ηλιος και Θάλασσα», το οποίο συνδέεται ιστορικά με τη μαζικοποίηση του τουρισμού και με μια μορφή ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από μονοδιάστατη δομή, έντονη εποχικότητα και χωρική συγκέντρωση (Sezgin & Yolal, 2012). Πρόσφατες ερευνητικές προσεγγίσεις έχουν αναδείξει τις δομικές ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου μοντέλου και την επίδρασή του στην ισόρροπη ανάπτυξη των προορισμών,

δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην εποχικότητα ως ένα από τα πλέον προβληματικά χαρακτηριστικά του (Mestanza-Ramón et al., 2020; Peeters et al., 2018; Eurostat, 2025; Ruggieri & Platania, 2024), καθώς και στα φαινόμενα υπερτουρισμού που το συνοδεύουν και τα οποία λειτουργούν ανασταλτικά ως προς τη βιώσιμη πορεία των προορισμών (Kuščer & Mihalič, 2019; Perkumienė & Pranskūnienė, 2019; Peeters et al., 2018; Sánchez-Teba et al., 2019).

Η βιβλιογραφία έχει ταυτόχρονα εστιάσει και στη διακυβέρνηση του τουρισμού ως κρίσιμη διάσταση της βιωσιμότητας. Οι σχετικές έρευνες έχουν αναπτυχθεί τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, αναλύοντας τη σχέση των ενδιαφερόμενων μερών στη διαχείριση του τουρισμού, όσο και σε επίπεδο εννοιολογικής προσέγγισης του όρου (Bramwell, 2011; Bramwell & Lane, 2011; Sharpley, 2023; Bock et al., 2021). Παράλληλα, εμπειρικές μελέτες εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο η τοπική διακυβέρνηση συνδέεται με τις στάσεις των κατοίκων σε προορισμούς με διαφορετικό βαθμό τουριστικής πίεσης (Đurkin Badurina & Soldić Frleta, 2021).

Σε συνάφεια με τα παραπάνω, οι κάτοικοι έχουν αποτελέσει αντικείμενο πλήθους ερευνών ως κομβικό ενδιαφερόμενο μέρος της τουριστικής ανάπτυξης, στο πλαίσιο της θεωρίας των ενδιαφερόμενων μερών (Freeman, 1984). Η βιβλιογραφία έχει εξετάσει τον ρόλο της τοπικής κοινωνίας ως κοινότητας, ως κοινωνικού υποβάθρου εντός του οποίου μπορεί να καλλιεργηθεί η βιωσιμότητα, αλλά και ως ενεργού στοιχείου της τουριστικής εμπειρίας και της εικόνας του προορισμού (Kim et al., 2021; Haley, 2023; Zhao et al., 2022; Amani, 2023).

Παρά, ωστόσο, την εκτενή ανάπτυξη της βιβλιογραφίας στις ανωτέρω θεματικές, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών προσεγγίζει τις επιμέρους διαστάσεις της βιωσιμότητας αποσπασματικά και όχι με ολιστική προσέγγιση. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι έχει αναπτυχθεί εκτενής θεωρητική συζήτηση γύρω από τον κύκλο ζωής των τουριστικών προορισμών (Butler, 1980; Butler, 2022; Gore et al., 2021), δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς εμπειρικά ο τρόπος με τον οποίο οι τοπικές κοινωνίες αντιλαμβάνονται τις μεταβάσεις που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένες φάσεις ωρίμανσης.

Υπό τη συνθετική αυτή οπτική, η παρούσα έρευνα επιχειρεί να συμβάλει στη βιβλιογραφία περιορίζοντας το υφιστάμενο κενό εμπειρικών μελετών αναφορικά με τις στάσεις και τις αντιλήψεις των κατοίκων ώριμων προορισμών «Ηλιος και Θάλασσα» ως προς την προοπτική μετάβασης του προορισμού σε τροχιά βιωσιμότητας, εξετάζοντας παράλληλα κοινωνικούς και θεσμικούς παράγοντες που ενδέχεται να λειτουργούν ως παράγοντες διαφοροποίησης απόψεων.

1.4. Ερευνητικά Ερωτήματα και Ερευνητικές Υποθέσεις

Προκειμένου να επιτευχθεί ο ανωτέρω καταγεγραμμένος σκοπός και να διερευνηθεί συστηματικά η προβληματική που αναπτύχθηκε, διατυπώνονται κατωτέρω τα ερευνητικά ερωτήματα που θα επιχειρηθεί να απαντηθούν και οι αντίστοιχες ερευνητικές υποθέσεις, οι οποίες θα καθοδηγήσουν την παρούσα μελέτη:

Ερευνητικό Ερώτημα 1 (EE1)

Πώς αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων τις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και τη διακυβέρνηση του τουρισμού στον τόπο τους, στη σημερινή φάση ωρίμανσης του προορισμού;

Ερευνητικό Ερώτημα 2 (EE2)

Ποια είναι η στάση των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων απέναντι στην προοπτική μετάβασης του τουρισμού σε μοντέλο ανάπτυξης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και ειδικότερα στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού, και πώς οι στάσεις αυτές συσχετίζονται με τις αντιλήψεις τους για τη διακυβέρνηση του τουρισμού;

Ερευνητικό Ερώτημα 3 (EE3)

Διαφοροποιούνται οι αντιλήψεις και οι στάσεις των κατοίκων απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη και τη μετάβαση του προορισμού σε μοντέλα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ανάλογα με την οικονομική τους εξάρτηση από τον τουρισμό και τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους;

Στη βάση των ανωτέρω ερωτημάτων διαμορφώνονται οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις (Υ):

Υ1.

Οι κάτοικοι των Χανίων αξιολογούν θετικά τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού για τον τόπο τους, ενώ ταυτόχρονα κρίνουν αρνητικά τις περιβαλλοντικές και κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις του.

Υ2.

Οι κάτοικοι εμφανίζουν διαφοροποιημένες αντιλήψεις ως προς τη διακυβέρνηση του τουρισμού, αξιολογώντας διαφορετικά την ενασχόληση των αρμόδιων φορέων σε σχέση με τη δική τους συμμετοχή και ικανοποίηση από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Υ3.

Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στις αντιλήψεις των κατοίκων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού και στη στάση τους απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Υ4.

Υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στις αντιλήψεις των κατοίκων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού και στη στάση τους απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

Υ5.

Οι κάτοικοι που εξαρτώνται οικονομικά από τον τουρισμό εμφανίζουν θετικότερες στάσεις απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε σύγκριση με όσους δεν εξαρτώνται οικονομικά από αυτήν.

Υ6.

Οι στάσεις και αντιλήψεις των κατοίκων διαφοροποιούνται απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου ανάλογα με τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους εντός της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.

1.5. Οργάνωση της Διπλωματικής Εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία διαρθρώνεται σε έξι κεφάλαια. Στο Κεφάλαιο 1 παρουσιάζεται το πλαίσιο του ερευνητικού προβλήματος, ο σκοπός της μελέτης και τα ερευνητικά ερωτήματα. Το Κεφάλαιο 2 περιλαμβάνει τη θεωρητική θεμελίωση της έρευνας και την ανάλυση βασικών εννοιών που σχετίζονται με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, τη διακυβέρνηση του τουρισμού και τον ρόλο των κατοίκων. Στο Κεφάλαιο 3 περιγράφεται η ερευνητική μεθοδολογία. Στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας. Το Κεφάλαιο 5 αφορά τη συζήτηση των ευρημάτων, ενώ στο Κεφάλαιο 6 παρατίθενται τα συμπεράσματα, οι προτάσεις πολιτικής και μελλοντικής έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – Θεωρητική Θεμελίωση

Προκειμένου να γίνει κατανοητό το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εξεταστεί η συνολική αντίληψη των κατοίκων, κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση του βασικού επιστημονικού πεδίου, στο οποίο ανήκει η παρούσα μελέτη. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί την κυρίαρχη διάσταση, εντός της οποίας διαρθρώνεται η συλλογιστική αναφορικά με τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του τουριστικού φαινομένου.

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται συνοπτική παρουσίαση κρίσιμων εννοιών, συγκεκριμένα της τουριστικής βιωσιμότητας, της διακυβέρνησης του τουρισμού, του υπερτουρισμού και της εποχικότητας, με στόχο τη θεωρητική τους προσέγγιση και τη μετέπειτα διασύνδεσή τους με τη βιωματική αντίληψη των κατοίκων.

2.1. Βιώσιμη ανάπτυξη και βιώσιμος τουρισμός

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών που είναι αφοσιωμένος στη μελέτη του τουρισμού και στην προώθηση βιώσιμων τουριστικών πολιτικών σε παγκόσμιο επίπεδο, τις τελευταίες δεκαετίες ο τουρισμός κατατάσσεται σταθερά στους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας, εμφανίζοντας διαρκώς διαφοροποιημένες εναλλακτικές μορφές. Ως φαινόμενο συνδέεται άρρηκτα με την ανάπτυξη και την ευημερία και πλέον αφορά έναν διαρκώς αυξανόμενο αριθμό νεοαναδυόμενων προορισμών, οι οποίοι διεκδικούν να επωφεληθούν από την μοναδική δυναμική που δύναται να προσφέρει (UN Tourism, n.d.). Μέσα σε αυτή τη σύνθετη διεθνή πραγματικότητα, ο τρόπος που ο εκάστοτε προορισμός θα επιλέξει να τοποθετηθεί ως προς την ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου είναι αυτός που θα ορίσει την προοπτική μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς του (UN Tourism, n.d.).

2.1.1. Βιώσιμη ανάπτυξη

Ως βιώσιμη ανάπτυξη νοείται η κάλυψη των αναγκών της ανθρωπότητας του σήμερα με τρόπο ώστε να μη διακυβεύεται η προοπτική της ανθρωπότητας του αύριο και να διασφαλίζεται ότι οι μελλοντικές γενεές θα κληρονομήσουν έναν πλανήτη ικανό να καλύψει το σύνολο των αναγκών τους (European Commission, n.d.).

Η θεωρία έχει αναδείξει τρεις αλληλένδετους και αλληλοσυμπληρωματικούς πυλώνες, οι οποίοι θα πρέπει να προσεγγίζονται ολιστικά και συντονισμένα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της βιωσιμότητας:

Ο Οικονομικός, ο Κοινωνικός και ο Περιβαλλοντικός.

Οι τρεις ανωτέρω πυλώνες αποτυπώνονται και αναλύονται σε 17 στόχους στην ATZENTA του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών, η οποία αποτελεί τον οδικό χάρτη υλοποίησης του οράματος των κρατών μελών των Η.Ε. για έναν βιώσιμο πλανήτη (United Nations, n.d.).

2.1.2. Βιώσιμος Τουρισμός

Σε απόλυτη συνάφεια και ακολουθία με τους ανωτέρω 17 στόχους βιωσιμότητας, ως βιώσιμος τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που αναπτύσσεται στη βάση βιώσιμων πρακτικών σε όλη την εμβέλεια επιρροής του τουριστικού φαινομένου, τόσο εντός του ίδιου του τουριστικού κλάδου, όσο και στις δράσεις που προέρχονται από αυτόν. Ο Βιώσιμος Τουρισμός επιδιώκει και προωθεί την ενίσχυση των θετικών και την μείωση των αντίστοιχων αρνητικών επιδράσεων του τουρισμού (Global Sustainable Tourism Council, n.d.).

Αναφορικά με την οικονομικό πυλώνα, η βιωσιμότητα στον τουρισμό εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στην διαμόρφωση συνθηκών οικονομικής σταθερότητας, στην ενίσχυση της κερδοφορίας των τουριστικών επιχειρήσεων και στην ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας (Gačnik et al., 2025). Συνακόλουθα, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα στον τουρισμό τοποθετείται στην υιοθέτηση και τήρηση κανόνων σε όλες τις διαστάσεις της τουριστικής δραστηριότητας κάθε προορισμού, έτσι ώστε η τουριστική ανάπτυξη να μην υποσκάπτει την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά να συμβάλει στην ενίσχυση των φυσικών αξιών (Stojanović et al., 2024).

Τέλος, η κοινωνική διάσταση της βιωσιμότητας εντοπίζεται στη ενίσχυση της ευημερίας των κατοίκων και στη διασφάλιση των συνθηκών, ώστε η τουριστική ανάπτυξη να μην διαταράζει την κοινωνική συνοχή (Gačnik et al., 2025).

2.1.3. Η διακυβέρνηση ως τέταρτος πυλώνας βιωσιμότητας του τουρισμού

Οι τρεις πυλώνες της βιωσιμότητας στον τουρισμό έχουν αναλυθεί εκτενώς ως προς το περιεχόμενο και τις επιμέρους διαστάσεις τους στη θεωρία, καθώς και σε επίπεδο πολιτικών συζητήσεων (Gačnik et al., 2025). Αυτό που, όμως, προβληματίζει, αναλογιζόμενοι τον βαθμό της προόδου που τα τελευταία χρόνια έχει πραγματικά συντελεστεί στο πεδίο της τουριστικής βιωσιμότητας, είναι η ελλιπής ανάδειξη της διακυβέρνησης ως κρίσιμης διάστασης για την επίτευξή της. Έχει υποστηριχθεί ότι ο «κρίκος που λείπει», προκειμένου να λειτουργήσουν ουσιαστικά οι στόχοι βιωσιμότητας, είναι η υιοθέτηση καλών πρακτικών διακυβέρνησης του τουρισμού (Sharpley, 2023).

Η ορθή διακυβέρνηση αναδεικνύεται ως καθοριστικής σημασίας διάσταση, καθώς αποτελεί τον μηχανισμό ή, άλλως, το θεσμικό εργαλείο, που δύναται να διασφαλίσει την υιοθέτηση συμμετοχικών διαδικασιών, την ισότιμη εκπροσώπηση όλων των εμπλεκόμενων μερών στις διαδικασίες λήψης των κρίσιμων αποφάσεων, τη λογοδοσία των διοικούντων τον τουρισμό και, ως εκ τούτου, την θεσμική λειτουργία της βιωσιμότητας στην πράξη (Dangi & Petrick, 2021).

2.1.4. Αξιολόγηση της βιωσιμότητας των προορισμών

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Βιώσιμου Τουρισμού Global Sustainable Tourism Council (GSTC), ο ανεξάρτητος και διεθνώς αναγνωρισμένος μη κερδοσκοπικός οργανισμός που θεσπίζει τα πρότυπα βιωσιμότητας για τον κλάδο, έχει διαμορφώσει κριτήρια / προδιαγραφές βιωσιμότητας, τα οποία καλύπτουν ζητήματα βιώσιμης διαχείρισης, καθώς και τις κοινωνικοοικονομικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού, εξετάζοντας τις παραμέτρους αυτές τόσο ως προς τους προορισμούς, όσο και σε επίπεδο τουριστικών επιχειρήσεων, καταλυμάτων και τουριστικών πρακτόρων (Global Sustainable Tourism Council, n.d.)

Ειδικότερα, σε επίπεδο αξιολόγησης της διακυβέρνησης ενός προορισμού και της εμπλοκής των κατοίκων ως ενδιαφερόμενου μέρους στη βιώσιμη ανάπτυξη, το GSTC έχει ορίσει, παρακολουθεί και καταγράφει συγκεκριμένα τεκμήρια πιστοποίησης. Τα τεκμήρια αυτά συνίστανται σε συγκεκριμένους και μετρήσιμους δείκτες και όχι σε ένα απλό «ευχολόγιο» βιωσιμότητας.

Προκειμένου ένας προορισμός να πιστοποιηθεί, εισέρχεται σε μία διαδικασία απόδειξης των πρακτικών που έχει υιοθετήσει προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης και της ουσιαστικής συμμετοχής των πολιτών και οφείλει να προσκομίσει επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες. Η εφαρμογή μηχανισμών ανατροφοδότησης των κατοίκων, αναφορικά με την πρόοδο των ζητημάτων που τους απασχολούν μέσω συγκεκριμένων δράσεων, αποτελεί μετρήσιμο στοιχείο τεκμηρίωσης απόδοσης. Τέλος, αξιολογείται η υλοποίηση εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων για τους κατοίκους σε ζητήματα τουρισμού, στη βάση σαφώς καθορισμένων και μετρήσιμων αποδεικτικών στοιχείων (GSTC, 2019).

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η εμπλοκή των κατοίκων ανάγεται σε προτεραιότητα βιωσιμότητας, η οποία υπερβαίνει τα θεωρητικά πλαίσια και λειτουργεί εντός ενός σαφούς εφαρμοστικού πλαισίου. Όπως οι στόχοι που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος — ως παράδειγμα η ποσότητα των ρύπων και η κατανάλωση υδάτινων πόρων— καταγράφονται, μετρώνται και συγκρίνονται, έτσι και η ορθή διακυβέρνηση εντάσσεται σε ένα πλαίσιο μετρήσιμο και ρητώς αξιολογούμενο.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα έρευνα για τα Χανιά και τα συμπεράσματα αναφορικά με τον τρόπο που οι κάτοικοι αξιολογούν τη διακυβέρνηση του τουρισμού, καθώς και το επίπεδο της δικής τους εμπλοκής στην τουριστική ανάπτυξη, φιλοδοξεί να αποτελέσει στοιχείο αξιολόγησης του ίδιου του προορισμού.

Παρά το γεγονός ότι υφίσταται ένα συγκεκριμένο και διεθνώς αποδεκτό πλαίσιο αξιολόγησης της βιωσιμότητας των τουριστικών προορισμών, το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στην περίπτωση των Χανίων, η ουσιαστική κατανόηση της υπό μελέτη περίπτωσης προϋποθέτει την προηγούμενη ανάλυση των δομικών χαρακτηριστικών του κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου «Ήλιος και Θάλασσα» και των ιδιαίτερων προκλήσεων που αυτό συνεπάγεται από άποψη τουριστικής βιωσιμότητας.

2.2. Οι Προορισμοί «Ήλιος – Θάλασσα» και ο μαζικός τουρισμός

Η Θάλασσα, ο Ήλιος και η Άμμος (3S) αποτελούν τα τρία στοιχεία της φύσης που ως ενιαίο σύνολο συνιστούν παράγοντα προσέλκυσης τουριστών και, συνακόλουθα, αναπτυξιακό μοχλό του παράκτιου τουρισμού. Σε παγκόσμιο επίπεδο παρατηρείται η ολική ή μερική αστικοποίηση πολλών παράκτιων ζωνών, καθώς επιλέγονται μαζικά από τους τουρίστες που επιθυμούν να απολαύσουν τα «3S» σε συνδυασμό με τις συναφείς ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Ως βασικό κριτήριο επιλογής των παραθεριστών έχει καταγραφεί η ειδυλλιακή εικόνα της ηλιόλουστης παραλίας με τη λευκή άμμο που περιβάλλεται από μπλε νερά, ενώ, ταυτόχρονα, η παρεχόμενη αίσθηση ασφάλειας, το επίπεδο των διαθέσιμων εγκαταστάσεων, η ποιότητα του νερού, η απουσία ρύπανσης του περιβάλλοντος και το τοπίο τοποθετούνται ως βασικές παράμετροι επιλογής προορισμού. Τα ανωτέρω στοιχεία, μαζί με τις ομαλές κλιματολογικές συνθήκες, επηρεάζουν σημαντικά την επισκεψιμότητα (Mestanza-Ramón et al., 2020).

Το τουριστικό προϊόν Sun and Beach έχει συνδεθεί άρρηκτα με το φαινόμενο του μαζικού τουρισμού. Την χρονική περίοδο που ακολούθησε το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ειδικότερα τις δεκαετίες 1950 έως 1980 διαμορφώθηκαν οι συνθήκες που οδήγησαν στην αποκαλούμενη «Χρυσή Εποχή του Μαζικού Τουρισμού». Η οικονομική ευμάρεια, η νομική κατοχύρωση της ετήσιας άδειας μετ'αποδοχών από την εργασία, η σημαντική εξέλιξη που συντελέστηκε στον τομέα της τεχνολογίας των μεταφορών και, κυρίως, η εμφάνιση των οργανωμένων πακέτων ταξιδίων, οδήγησαν στο φαινόμενο της μαζικής έλευσης τουριστών στους νεοαναδυόμενους τότε παράκτιους προορισμούς. Ειδικότερα, τα τουριστικά θέρετρα της λεκάνης της Μεσογείου, περιοχή που χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, αποτέλεσαν τους ιδανικούς προορισμούς για τη διαμόρφωση ενός τυποποιημένου μαζικού τουριστικού προϊόντος «3S», το οποίο εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να έχει κυρίαρχη θέση στην τουριστική ζήτηση (Sezgin & Yolal, 2012).

2.3. Ο Κύκλος Ζωής του Προορισμού

2.3.1. Το μοντέλο TALC του Butler

Ο όρος «Κύκλος Ζωής του Προορισμού» (TALC – Tourism Area Life Cycle) εμφανίστηκε στη βιβλιογραφία για πρώτη φορά το 1980 από τον Butler, ο οποίος, προσαρμόζοντας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τουριστικών προορισμών τις ήδη τότε υπάρχουσες θεωρίες περί του κύκλου ζωής των προϊόντων, επιχείρησε να περιγράψει αναλυτικά την πορεία εξέλιξής τους (Butler, 1980). Το μοντέλο που διαμόρφωσε περιγράφει πέντε (5) διακριτά στάδια.

Το αρχικό στάδιο της «Εξερεύνησης» (Exploration), όταν ο προορισμός είναι σχετικά άγνωστος και δέχεται μικρό αριθμό επισκεπτών. Ακολουθεί το στάδιο της «Εμπλοκής / Ανάπτυξης» (Involvement/Development), όταν η επισκεψιμότητα αυξάνεται και αναπτύσσονται υποδομές. Στη συνέχεια, το στάδιο της «Εδραίωσης / Σταθεροποίησης» (Consolidation), κατά το οποίο ο τουρισμός καθίσταται κυρίαρχη οικονομική δραστηριότητα και εμφανίζονται οι πρώτες αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις. Έπεται η «Στασιμότητα» (Stagnation), όπου ο προορισμός προσεγγίζει τα όρια της φέρουσας ικανότητάς του, και τέλος ο «Μαρασμός / Πτώση» (Decline), κατά τον οποίο η ζήτηση μειώνεται. Εναλλακτικά, ο προορισμός δύναται να περάσει στο στάδιο της «Ανανέωσης / Αναζωογόνησης» (Rejuvenation) μέσω νέων επενδύσεων και διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος (Butler, 1980).

2.3.2. Νεότερες θεωρητικές προσεγγίσεις

Η θεωρία του Κύκλου Ζωής Τουριστικού Προορισμού έχει αναχθεί σε μία από τις πλέον επιδραστικές θεωρίες στη μελέτη της τουριστικής ανάπτυξης και έχει αποτελέσει σημείο αναφοράς σε χιλιάδες σχετικές μελέτες διεθνώς (Butler, 2024). Παρά ταύτα, ο ίδιος ο δημιουργός της θεωρίας αναγνωρίζει ότι η σύγχρονη τουριστική πραγματικότητα έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στον τρόπο εξέλιξης των προορισμών, οδηγώντας στην ανάγκη επανερμηνείας του μοντέλου και ενσωμάτωσης νεότερων θεωρητικών προσεγγίσεων (Butler, 2024).

A) Θεωρία Αναπτυξιακής Τροχιάς (Path Dependence)

Συμφώνως με όσα υποστηρίζει η θεωρία της αναπτυξιακής τροχιάς, οι τουριστικοί προορισμοί έχουν την τάση να δομούν την ανάπτυξή τους γύρω από ένα κυρίαρχο τουριστικό προϊόν, γεγονός που ενισχύει την ταυτότητα του προορισμού, αλλά συχνά οδηγεί σε μονοδιάστατη ανάπτυξη και «τοπική τύφλωση» ως προς εναλλακτικά μονοπάτια εξέλιξης (Bock et al., 2021). Η αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού προϋποθέτει την υιοθέτηση ορθών πρακτικών

τουριστικής διακυβέρνησης, οι οποίες ενισχύουν τη συμμετοχή και τη συν-εξέλιξη διαφορετικών υπο-τομέων του τουρισμού (Sharpley, 2023).

Β) Θεωρία Εξελικτικής Οικονομικής Γεωγραφίας

Η θεωρία της Εξελικτικής Οικονομικής Γεωγραφίας προσεγγίζει την τουριστική ανάπτυξη ως μία δυναμική και μη γραμμική διαδικασία, κατά την οποία οι προορισμοί επηρεάζονται από κρίσιμα γεγονότα και συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ διαφορετικών ομάδων, με την ανθρώπινη δράση και τη διακυβέρνηση να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο (Bock et al., 2021).

Γ) Θεωρία της Βιωσιμότητας

Η θεωρία της βιωσιμότητας έχει αναχθεί σε κυρίαρχο πλαίσιο ανάλυσης της εξέλιξης των τουριστικών προορισμών. Ωστόσο, παρά την εκτενή θεωρητική ενασχόληση, τα πρακτικά αποτελέσματα σε παγκόσμιο επίπεδο παραμένουν περιορισμένα, γεγονός που αποδίδεται στην ελλιπή κατανόηση και εφαρμογή βιώσιμων πολιτικών από τους φορείς του τουρισμού και τη δημόσια διοίκηση (Sharpley, 2023).

Στο πλαίσιο των προορισμών «Ήλιος και Θάλασσα», έρευνες καταδεικνύουν ότι οι κάτοικοι, αν και γενικά υποστηρίζουν την τουριστική ανάπτυξη, εκφράζουν έντονη δυσαρέσκεια όταν αυτή προωθείται μονοδιάστατα με έμφαση στην οικονομική διάσταση, αγνοώντας παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την κοινωνική τους ευημερία (Kim et al., 2021).

Σύγχρονες μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το μοντέλο TALC εξακολουθεί να αποτελεί ένα ισχυρό ερμηνευτικό εργαλείο για την κατανόηση της ιστορικής εξέλιξης των τουριστικών προορισμών και δύναται να συμβάλει στη διαμόρφωση αποτελεσματικότερων πολιτικών διακυβέρνησης και διαχείρισης του τουριστικού φαινομένου (Butler, 2024).

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η μελέτη της εξελικτικής πορείας συγκεκριμένων τουριστικών προορισμών, σε συνάρτηση με την ανάλυση των πολιτικών που συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση της πορείας αυτής, αποτελεί σημαντικό επιστημονικό εύρημα στην κατεύθυνση της αποτίμησης των βέλτιστων πρακτικών ορθής διακυβέρνησης του τουρισμού. Είναι σαφές ότι καμία αναπτυξιακή πορεία δεν είναι προδιαγεγραμμένη ως προς τον τρόπο με τον οποίο ενδέχεται να εξελιχθεί το πολυσύνθετο τουριστικό φαινόμενο. Ως εκ τούτου, η έννοια της διακυβέρνησης του τουρισμού αναδεικνύεται ως κομβική διάσταση, η οποία δύναται να επηρεάσει καθοριστικά τις μελλοντικές εξελίξεις στους προορισμούς.

2.4. Διακυβέρνηση του Τουρισμού

2.4.1. Έννοια και διαστάσεις

Η διακυβέρνηση του τουρισμού αποτελεί μία έννοια πολυδιάστατη, αντίστοιχη της πολυπλοκότητας του ίδιου του τουριστικού φαινομένου, και ο ορισμός της έχει αποτελέσει στο παρελθόν πεδίο διαφωνίας μεταξύ των ερευνητών (Bramwell & Lane, 2011; Bock et al., 2021). Ο κλάδος του τουρισμού χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι εξαρτάται, συνδέεται και αλληλοεπιδρά με όλους τους τομείς της δημόσιας δράσης και με το σύνολο της ιδιωτικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται εντός εκάστου προορισμού. Ως εκ τούτου, προκειμένου να οριστεί τι είναι εν τοις πράγμασι η διακυβέρνηση του τουρισμού, καθίσταται αναγκαία η κατανόηση ότι δεν αφορά περιοριστικά μόνο τις διαδικασίες που σχετίζονται με τη λήψη των κρίσιμων αποφάσεων για τον κλάδο. Αντιθέτως, περιλαμβάνει ευρύτερα τη συνεργασία, τον συντονισμό και την καθοδήγηση του συνόλου των ενδιαφερόμενων μερών, με καταληκτικό σκοπό την πραγμάτωση των κοινών στόχων μέσω συλλογικών δράσεων (Bramwell, 2011; Sentanu et al., 2023).

Η διακυβέρνηση του τουρισμού δύναται να εξεταστεί υπό δύο διαφορετικά πρίσματα: οριζοντίως και καθέτως. Η οριζόντια προσέγγιση εξετάζει τον τρόπο συντονισμού και συνέργειας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, διερευνώντας πώς διαμορφώνεται το πλέγμα των φορέων —δημόσιων, ιδιωτικών και κοινωνικών ομάδων— που δρουν, συμμετέχουν και επηρεάζουν την ανάπτυξη του τουρισμού. Μέσα από αυτή τη διαδικασία συγκροτείται ένα ενεργό δίκτυο δρώντων μονάδων, το οποίο εκτείνεται πέρα από τα όρια της επίσημης κρατικής κυβέρνησης ενός τόπου (Bramwell & Lane, 2011; Sentanu et al., 2023).

Η κάθετη προσέγγιση, αντιθέτως, εστιάζει στις γεωγραφικές κλίμακες εντός των οποίων αναπτύσσονται τα συμμετοχικά δίκτυα διακυβέρνησης, διακρίνοντας θεσμικές οργανωτικές δομές σε παγκόσμιο, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Μεταξύ των διαφορετικών κάθετων επιπέδων διακυβέρνησης αναπτύσσονται ισχυρές αλληλοεπιδράσεις, καθώς ο τουρισμός ως φαινόμενο δεν λειτουργεί απομονωμένος σε μία αυτόνομη σφαίρα, αλλά επηρεάζεται ουσιωδώς από τα ανώτερα και κατώτερα επίπεδα λήψης αποφάσεων (Bramwell & Lane, 2011).

Σύγχρονες έρευνες αναδεικνύουν τη διακυβέρνηση ως ένα σύνθετο και δυναμικό φαινόμενο, το οποίο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη βιωσιμότητα των τουριστικών προορισμών (Bock et al., 2021). Το γεγονός αυτό καθιστά αναγκαία τη διαχρονική και συστηματική μελέτη της διακυβέρνησης του τουρισμού, τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο, προκειμένου

να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα διαφορετικών μοντέλων συλλογικής δράσης σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα (Sentanu et al., 2023).

2.4.2. Ο αποστολή των Οργανισμών Διαχείρισης Προορισμών (Destination Development Marketing and Management Organizations)

Οι Οργανισμοί Διαχείρισης Προορισμών (DDMMOs) αποτελούν σύνθετες οργανωτικές δομές, οι οποίες έχουν ως κύρια αρμοδιότητα να ηγηθούν του τουρισμού εντός ενός προορισμού και να αναβαθμίσουν τα προσφερόμενα τουριστικά προϊόντα του. Σκοπός τους είναι να προάγουν την κοινή δράση πολυάριθμων οντοτήτων του δημόσιου τομέα και ιδιωτικών πρωτοβουλιών, να διαμορφώσουν και να συντονίσουν τις απαιτούμενες συνέργειες για την πραγμάτωση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Η λειτουργία των DDMMOs δύναται να τοποθετηθεί σε εθνικό ή υπερεθνικό επίπεδο, σε περιφερειακό, αυστηρά τοπικό ή ακόμα σε επίπεδο εξειδίκευσης σε ένα συγκεκριμένο τουριστικό προϊόν. Παρ' όλο που συχνά οι DDMMOs είναι συνυφασμένοι με τη χάραξη πολιτικών προώθησης, προβολής και επικοινωνίας του προορισμού, ο ρόλος τους είναι ευρύτερος, καθώς το πεδίο της αρμοδιότητάς τους εντάσσεται σαφώς στο θεμελιώδες εννοιολογικό πλαίσιο της διακυβέρνησης του τουρισμού (Toma & Mihai, 2022).

2.4.3. Η θεωρία των 4C και οι αρχές ορθής διακυβέρνησης της UNESCAP

Η συνθετότητα του ρόλου των DDMMOs αποτυπώνεται στη θεωρία των 4Cs του Morrison, ο οποίος κατέγραψε τις απαιτούμενες δεξιότητες που πρέπει οι φορείς αυτοί να αναπτύξουν προκειμένου να επιτύχουν στον ρόλο τους:

Communication – Επικοινωνία

Coordination – Συντονισμός

Cooperation – Συνεργασία

Collaboration - Σύμπραξη

Ειδικότερα, ο συντονισμός της δράσης αναδεικνύεται σε καίρια δεξιότητα ηγεσίας δεδομένου του πλήθους των ενδιαφερομένων μερών που έχουν άμεση ή έμμεση εμπλοκή με τον τουρισμό (Morrison, 2019).

Σύμφωνα με τον Morrison, οι DDMMOs οφείλουν να υπηρετούν τις αρχές της ορθής διακυβέρνησης, ως αυτές έχουν αποτυπωθεί σε 8 διαστάσεις από τον UNESCAP (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ασία και τον Ειρηνικό), έχουν πεδίο εφαρμογής ευρύτατα και αναλύονται ως κατωτέρω:

Η «Συμμετοχή» όλων, μέσω της εδραίωσης μίας οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών, μέσα στην οποία η αντιπροσωπευτική δημοκρατία θα λειτουργεί στην πράξη, αποτελεί θεμελιώδη αρχή της χρηστής διακυβέρνησης. Συνακόλουθα, απαραίτητο συστατικό στοιχείο κρίνεται η «Εύρυθμη Λειτουργία του Κράτους Δικαίου», όπου οι νόμοι εφαρμόζονται αμερόληπτα για όλους, ενώ τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται από την ανεξάρτητη δικαιοσύνη. Η «Διαφάνεια στη λήψη και στην εφαρμογή των αποφάσεων» σύμφωνα με το κείμενο κανονιστικό πλαίσιο και η ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση για όλους, αποτελούν στυλοβάτη μίας δίκαιης και συμμετοχικής κοινωνίας. Επιπλέον, η «Αμεσότητα στην ανταπόκριση», δηλαδή η συνθήκη μέσα στην οποία όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη εξυπηρετούνται εντός ενός εύλογου χρονικού πλαισίου, αποτελεί συστατικό στοιχείο της χρηστής διακυβέρνησης. Αντίστοιχα, απαιτείται «Προσανατολισμός στη συναίνεση», όπου μέσα από διαδικασίες διαμεσολάβησης και άμβλυνσης των αντιθέσεων μεταξύ των διαφορετικών συμφερόντων επιδιώκονται ευρείες συναινέσεις για κοινούς στόχους και επιδιώξεις. Η «Ισότητα και συμπερίληψη» αποτελούν εκ των ουκ άνευ στοιχείων μίας υγιούς και συνεκτικής κοινωνίας, της οποίας όλα τα μέλη αισθάνονται ότι έχουν θέση μέσα στον κοινωνικό ιστό και βιώνουν συνθήκες κοινωνικής ευημερίας. Τέλος, η ορθή διακυβέρνηση συνεπάγεται «Αποτελεσματικότητα και Αποδοτικότητα» μέσα από διαδικασίες που χρησιμοποιούν με τον πλέον αποδοτικό τρόπο τους υφιστάμενους πόρους και ανταποκρίνονται στα αιτήματα της κοινωνίας, ενώ η «Λογοδοσία» αποτελεί την εγγύηση ότι όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, όχι μόνο οι κυβερνητικοί φορείς, θα κριθούν για το σύνολο της δράσης τους από όλους όσους επηρεάζονται από τις ενέργειές τους (UNESCAP, 2009).

Από την επισκόπηση των αρχών της ορθής διακυβέρνησης συνάγεται ότι οι θεσμικοί φορείς οφείλουν, μέσω της συνολικής δράσης τους, να υπηρετούν την ευημερία της τοπικής κοινωνίας, γεγονός που τοποθετεί τους κατοίκους στο επίκεντρο του θεσμικού ενδιαφέροντος.

2.5. Ο ρόλος των κατοίκων στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Σύμφωνα με τη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών που αναπτύχθηκε από τον Freeman (1984), ως ενδιαφερόμενο μέρος ορίζεται κάθε οντότητα, χωρίς τη σύμπραξη της οποίας ο οργανισμός δεν δύναται να υπάρξει. Η βιβλιογραφία έχει αναδείξει ότι οι κάτοικοι ενός τουριστικού προορισμού αποτελούν το κρίσιμο και εξέχουσας σημασίας ενδιαφερόμενο μέρος, χωρίς τη συμμετοχή του οποίου ελαχιστοποιούνται οι προοπτικές μετάβασης του προορισμού σε βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης. Ο τρόπος με τον οποίο οι κάτοικοι εκλαμβάνουν το

περιβαλλοντικό αποτύπωμα του τουρισμού, καθώς και την επιρροή του στην κοινωνία και την οικονομία, αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα που καθορίζει το επίπεδο της συμμετοχής και της στήριξής τους σε σχετικές πρωτοβουλίες βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα, οι αντιλήψεις αυτές προσδιορίζουν τον βαθμό δεκτικότητας της τοπικής κοινωνίας απέναντι στο τουριστικό φαινόμενο (Freeman, 1984; Kausar, 2025).

Σε συνάρτηση με την παραπάνω διαπίστωση, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ευρήματα ερευνών που καταδεικνύουν ότι, ειδικότερα σε επίπεδο κοινότητας, ο βαθμός συμμετοχής των κατοίκων επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό το επίπεδο στήριξής τους προς την τουριστική ανάπτυξη, δεδομένου ότι οι ίδιοι είναι εκείνοι που τελικά βιώνουν άμεσα τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές της επιπτώσεις. Στο πλαίσιο του κοινοτικού τουρισμού, ο παράγοντας της σύνδεσης με την κοινότητα, δηλαδή η ένταση των συναισθημάτων κοινωνικής ενσωμάτωσης και του «ανήκειν», ασκεί ουσιαστική επιρροή στη στάση των κατοίκων απέναντι στο τουριστικό φαινόμενο. Κάτοικοι με ανεπτυγμένη αίσθηση κοινοτικής ταυτότητας και ισχυρούς δεσμούς με τον τόπο κατοικίας τους τείνουν να εμφανίζουν θετικότερη στάση απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη σε σύγκριση με άτομα που δεν αισθάνονται κοινωνικά διασυνδεδεμένα με την τοπική κοινότητα (Kim et al., 2021).

Το ερώτημα που ανακύπτει αφορά τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται και ενισχύεται αυτή η κοινωνική διασύνδεση. Ο ρόλος της ορθής τουριστικής διακυβέρνησης αναδεικνύεται ως καθοριστικός παράγοντας ενίσχυσης της κοινοτικής συνοχής, καθώς μέσω διαδικασιών συμπερίληψης, συμμετοχής και διαβούλευσης, τα μέλη της κοινότητας δύνανται να εμπλακούν ουσιαστικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Μέσα από συμμετοχικές πρακτικές διακυβέρνησης, οι κάτοικοι αποκτούν συνείδηση του ρόλου τους ως ενεργά και ισότιμα μέλη της κοινότητας. Παράλληλα, η δημιουργία κοινών εμπειριών και συλλογικών αναμνήσεων στους δημόσιους και κοινόχρηστους χώρους συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών και ενισχύει την κοινωνική ενσωμάτωση (Kim et al., 2021).

Σύμφωνα με τη Haley (2023), ο τουρισμός συνιστά ένα κατεξοχήν ανθρώπινο σύστημα, το οποίο λειτουργεί και αναπτύσσεται πάνω στο θεμέλιο της τοπικής κοινωνίας, κατά τρόπο ανάλογο με εκείνον της γεωργίας που αναπτύσσεται πάνω στο έδαφος. Όπως στη γεωργία η αναγέννηση επιτυγχάνεται μέσω της αναζωογόνησης του εδάφους, έτσι και στον τουρισμό η αναγέννηση συντελείται μέσω της ενδυνάμωσης και της ενίσχυσης της τοπικής κοινότητας (host community). Μια ακμάζουσα κοινωνία, με ισχυρούς δεσμούς συνοχής και ουσιαστική συμμετοχή των κατοίκων στη διακυβέρνηση του τουρισμού, μπορεί να αποτελέσει το υγιές

υπόβαθρο για την αναγέννηση του τουριστικού συστήματος, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της βιωσιμότητας. "Όταν ο τουρισμός γίνεται κοινωνικά αποδεκτός από την τοπική κοινωνία, τότε εξυπηρετεί πρωτίστως τους ίδιους τους κατοίκους και, ταυτόχρονα, προσελκύει επισκέπτες με υψηλότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά, οι οποίοι σέβονται τον τόπο που επισκέπτονται και αλληλεπιδρούν με υγιή τρόπο με την τοπική κοινότητα (Haley, 2023).

Περαιτέρω, οι στάσεις των κατοίκων δύνανται να εξεταστούν και ως δυναμικό κομμάτι του ίδιου του τουριστικού προϊόντος που προσφέρει ο προορισμός. Πρόσφατες έρευνες που εστιάζουν στο πεδίο του destination branding αναδεικνύουν τους κατοίκους ως καθοριστικό παράγοντα της συνολικής εμπειρίας που αποκομίζει ο επισκέπτης, καθώς και ως πρεσβευτές της εικόνας που διαμορφώνεται στη συνείδηση των δυνητικών επισκεπτών. Η τοπική κοινωνία αναδεικνύεται, με τον τρόπο αυτό, ως βασικός διαμορφωτής της ταυτότητας του προορισμού και ως εγγυητής της αυθεντικής παρουσίας του προς τα έξω (Zhao et al., 2022).

Η στάση των κατοίκων, ωστόσο, δύναται να λειτουργήσει αμφίδρομα, είτε θετικά είτε αρνητικά, καθώς μπορεί να αποτελέσει είτε συγκριτικό πλεονέκτημα και άυλη αξία που συνυπάρχει με τα λοιπά δομικά στοιχεία του προορισμού είτε παράγοντα αποθάρρυνσης των επισκεπτών. Λαμβάνοντας υπόψη τη διάσταση αυτή, η ορθή τουριστική διακυβέρνηση καλείται να επικεντρώσει το ενδιαφέρον της στο επίπεδο συμμετοχής των κατοίκων, ώστε να ενισχυθεί η επιθυμία τους να λειτουργήσουν ως αυθεντικοί προωθητές και πρεσβευτές του τόπου τους και να επικοινωνήσουν θετικά το τοπικό brand προς τα έξω, και όχι ως φορείς δυσφήμισης του (Amani, 2023).

Η δυναμική της στάσης των κατοίκων είναι τόσο έντονη και πολυδιάστατη, ώστε δεν μπορεί να προσεγγίζεται μόνο υπό το πρίσμα της κοινωνικής συνοχής, αλλά, κάνοντας ένα βήμα παραπάνω, κρίνεται σκόπιμο να θεωρείται ως παράγοντας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και ενδυνάμωσης της αξίας του προορισμού σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Εκ των ανωτέρω, το καίριο ερώτημα που γεννάται αφορά τις συνέπειες για την τοπική κοινωνία, αλλά και για τον ίδιο τον προορισμό, όταν οι κάτοικοι φτάσουν σε μια συνθήκη εντός της οποίας βιώνουν το τουριστικό φαινόμενο «αποσυνδεδεμένα», νιώθοντας ότι οι εξελίξεις διαμορφώνονται γι' αυτούς χωρίς τη δική τους συμμετοχή. Η μη ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη, η οποία παρατηρείται ολοένα και συχνότερα σε μεσογειακούς προορισμούς σε φάση ωρίμανσης, όπως τα εξεταζόμενα εν προκειμένω Χανιά (European Commission, 2025a), ως φαινόμενο χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, προκειμένου να κατανοηθεί η συνολική επίπτωσή της.

2.6. Υπερτουρισμός

2.6.1. Ορισμός και διαστάσεις

Ο υπερτουρισμός (overtourism) αποτελεί τα τελευταία χρόνια πεδίο έντονων συζητήσεων τόσο στην ακαδημαϊκή όσο και στη δημόσια σφαίρα. Παρότι πρόκειται για μια πραγματικότητα που έχει καταγραφεί εδώ και δεκαετίες, η συνθετότητα και η πολυδιάστατη φύση του φαινομένου δεν έχουν επιτρέψει τη διαμόρφωση ενός ενιαίου και σαφώς καθορισμένου ορισμού.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο υπερτουρισμός περιγράφεται ως η κατάσταση «κατά την οποία ο αντίκτυπος του τουρισμού, σε ορισμένες χρονικές στιγμές και σε συγκεκριμένες τοποθεσίες, υπερβαίνει τα όρια της φυσικής, οικολογικής, κοινωνικής, οικονομικής, ψυχολογικής και/ή πολιτικής φέρουσας ικανότητας» (Peeters et al., 2018).

Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του φαινομένου έχουν αποτελέσει αντικείμενο πλήθους τουριστικών μελετών. Ωστόσο, πολλές από αυτές τείνουν να προσεγγίζουν τις επιπτώσεις του υπερτουρισμού ανεξάρτητα μεταξύ τους. Τα τελευταία χρόνια, οι εμπλεκόμενοι φορείς και η ακαδημαϊκή κοινότητα έχουν αναγνωρίσει ότι η κατανόηση του υπερτουρισμού απαιτεί μια πιο ολιστική και συστημική προσέγγιση ανάλυσης.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά το εννοιολογικό περιεχόμενο της ψυχολογικής φέρουσας ικανότητας, η οποία παραπέμπει στη συναισθηματική και ψυχική ικανότητα των ατόμων — κατοίκων και επισκεπτών — να διαχειριστούν τις παρενέργειες του συνωστισμού τουριστών σε έναν προορισμό. Παράλληλα, η πολιτική φέρουσα ικανότητα, δηλαδή η δυνατότητα ή η αδυναμία των τοπικών αρχών να διαχειριστούν τις συνέπειες της υπερβολικής τουριστικής ανάπτυξης, αναδεικνύεται σε κρίσιμο παράγοντα για την ερμηνεία της σύγχρονης τουριστικής πραγματικότητας (Peeters et al., 2018).

2.6.2. Τουριστοφοβία και συγκρούσεις δικαιωμάτων

Ο υπερτουρισμός σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς έχει δημιουργήσει μια νέα κοινωνική συνθήκη διατάραξης της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Οι αντιδράσεις και οι διαμαρτυρίες τους εκφράζονται με ολοένα και μεγαλύτερη ένταση, φτάνοντας σε φαινόμενα τουριστοφοβίας και αντιτουρισμού. Η πόλη του Άμστερνταμ της Ολλανδίας αποτελεί ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα αστικού προορισμού που βιώνει ανάλογα φαινόμενα, καθώς η ένταση της τουριστικής πίεσης στο ιστορικό της κέντρο και η διαρκώς αυξανόμενη κοινωνική αντίδραση των κατοίκων οδήγησαν την τοπική αυτοδιοίκηση σε δυναμικές παρεμβάσεις, με την υιοθέτηση πολιτικών απαγόρευσης της λειτουργίας νέων τουριστικών

καταλυμάτων και την καθιέρωση νομοθετικά ανώτατων ορίων στην προσέλευση επισκεπτών (Reuters, 2024). Η ενδεικτική αυτή περίπτωση αναδεικνύει πώς ο υπερτουρισμός τείνει να μετεξελιχθεί σε φαινόμενο εναντίον του ίδιου του τουρισμού. Όπως και αν οριστεί επιστημονικά ως έννοια, όλοι οι ορισμοί έχουν μια συγκεκριμένη κοινή συνισταμένη: ταυτίζεται με τον ανεύθυνο και μη βιώσιμο τουρισμό. Η εδραίωσή του είναι άμεσα συνδεδεμένη με την απουσία ή την αποτυχία πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης (Kuščer & Mihalič, 2019).

Στο ανωτέρω πλαίσιο, οι Perkumienė και Pranskūnienė (2019) εξέτασαν τις συγκρουσιακές καταστάσεις μεταξύ κατοίκων και τουριστών υπό το πρίσμα της σύγκρουσης δικαιωμάτων: από την μία πλευρά «του δικαιώματος στο ταξίδι» και από την άλλη «του δικαιώματος στην πόλη». Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης από ένα σημείο της χώρας σε άλλο, καθώς και το δικαίωμα μετακίνησης σε άλλες χώρες, αποτελούν αντικείμενο κατοχύρωσης από διεθνή θεσμικά κείμενα, όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Πρόκειται για δικαίωμα η αξία του οποίου αναδεικνύεται ιδίως όταν ένα πρόσωπο βρεθεί σε συνθήκες περιορισμού του.

Ταυτόχρονα, στην έρευνά τους συμπεραίνουν ότι το δικαίωμα στην πόλη, ως έκφραση της ανάγκης των πολιτών να ευημερούν και να απολαμβάνουν τη γειτονιά τους, συνιστά ένα δημοκρατικό δικαίωμα το οποίο δεν κατοχυρώνεται ρητά σε κανένα θεσμικό κείμενο. Παρά το γεγονός ότι σωρεία κοινωνικών κινημάτων το έχουν αναδείξει ως αναφαίρετο δικαίωμα των πολιτών, κυρίως λόγω της διαρκούς αύξησης της έντασης και της συχνότητας φαινομένων υπερτουρισμού, είναι σαφές ότι τα δικαιώματα των επισκεπτών κατοχυρώνονται σε σαφέστερο νομικό πλαίσιο.

Επιστρέφοντας στο «φαινόμενο Άμστερνταμ», η ανωτέρω περιγραφόμενη συγκρουσιακή κατάσταση καθίσταται απολύτως ορατή, καθώς οι περιορισμοί στις τουριστικές ροές επιβλήθηκαν στο πλαίσιο μιας προσπάθειας διαφύλαξης του δικαιώματος των μόνιμων κατοίκων να εξασφαλίσουν τη δική τους ποιότητα ζωής εντός της πόλης. Το μοντέλο αυτό εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αστικής τουριστικής διακυβέρνησης, το οποίο έχει εφαρμοστεί και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, με σκοπό οι παρεμβάσεις που αφορούν τη διαχείριση του τουριστικού φαινομένου να διαθέτουν κοινωνική νομιμοποίηση (Sarantakou, 2025).

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι, προκειμένου να αποφευχθούν συγκρουσιακές καταστάσεις μεταξύ κατοίκων και τουριστών, πρέπει να επικρατήσει κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα στον

τρόπο άσκησης των δικαιωμάτων κατοίκων και τουριστών, δεδομένου ότι είναι σαφές πως τα δικαιώματά τους δεν ταυτίζονται. Η βιωσιμότητα ενός τουριστικού προορισμού ενδέχεται να επιτάσσει ακόμη και την αποανάπτυξη (degrowth) ως εναλλακτική απάντηση στον υπερτουρισμό, με την ευημερία των κατοίκων να προϋποθέτει, ενδεχομένως, το να καταλήξουν να «ζουν καλύτερα με λιγότερα» (Perkumienė et al., 2019).

Δεδομένου ότι ο υπερτουρισμός αποτελεί ένα φαινόμενο που τείνει να εμφανίζεται σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους (Peeters et al., 2018), δύναται να εξεταστεί ολοκληρωμένα μόνο υπό το πρίσμα της εποχικότητας. Ειδικότερα, για τους προορισμούς «Ήλιος – Θάλασσα», οι οποίοι αποτελούν το ευρύτερο αντικείμενο της παρούσας μελέτης, η συμπύκνωση της τουριστικής ζήτησης κατά τους θερινούς μήνες συνιστά βασικό παράγοντα όξυνσης των κοινωνικών αντιδράσεων (Eurostat, 2025; Kuščer & Mihalič, 2019).

2.7. Το φαινόμενο της εποχικότητας σε παράκτιους προορισμούς

2.7.1. Η ευρωπαϊκή πραγματικότητα

Σε επίπεδο Ευρώπης, οι νότιες παράκτιες περιοχές συγκεντρώνουν τους πλέον δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να ανιχνεύσει τις περιοχές που ενδέχεται να είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε πιθανές κρίσεις στον τουριστικό κλάδο, καταγράφει την ένταση και την εποχικότητα του τουριστικού φαινομένου στους δημοφιλείς ευρωπαϊκούς προορισμούς. Η Ελλάδα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα βαθμολόγησης τόσο ως προς την ένταση όσο και ως προς την εποχικότητα, λόγω της δημοφιλίας των καθιερωμένων παράκτιων προορισμών «Ήλιος και Θάλασσα», γεγονός που την κατατάσσει στην κατηγορία χώρας με μη ισόρροπη τουριστικής ανάπτυξη (European Commission, 2025a).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, στις ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές καταγράφεται υψηλή τουριστική εποχικότητα, με έντονη συγκέντρωση των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, ιδίως τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Αντίθετα, οι μητροπολιτικές περιοχές παρουσιάζουν πιο ήπια τουριστική δραστηριότητα όλους τους μήνες του έτους, με μικρότερης έντασης εποχικές διακυμάνσεις (Eurostat, 2025).

Ειδικότερα, τα νησιά της Μεσογείου, παρόλο που αποτελούν τουριστικούς προορισμούς με διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς τη γεωγραφία, τη σύνθεση του πληθυσμού, το οικονομικό υπόβαθρο και τις υποδομές, παρουσιάζουν ως κοινό παρονομαστή την υπερσυγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένες περιόδους του έτους. Η εποχικότητα ενεργοποιείται και ενισχύεται από δύο κυρίως μακροοικονομικούς παράγοντες: αφενός από τα

χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος, δηλαδή κατά κύριο λόγο τις καιρικές συνθήκες, και αφετέρου από ανθρώπινους και θεσμικούς παράγοντες, όπως οι διάρκειες των σχολικών διακοπών και η καθιερωμένη θερινή άδεια (Ruggieri & Platania, 2024).

Δεδομένου ότι οι μεσογειακοί προορισμοί αποτελούν ένα αμάλγαμα ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε συνδυασμό με φυσική ομορφιά, και παρόλο που η αναγκαιότητα βιώσιμης διαχείρισης των προορισμών αυτών έχει αναδειχθεί μέσα από σειρά ερευνών, η πραγματική επίτευξη των στόχων βιωσιμότητας απέχει ακόμη σημαντικά από την πραγμάτωσή της.

Τα ανωτέρω στοιχεία συνηγορούν στο γεγονός ότι η εποχικότητα αναδεικνύεται πλέον σε καίριο πεδίο πολιτικού προβληματισμού, ιδίως στο πλαίσιο της βιωσιμότητας των τουριστικών προορισμών (Eurostat, 2025).

2.7.2. Η ελληνική πραγματικότητα

Στην Ελλάδα διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των δημοφιλών τουριστικών προορισμών εντοπίζεται στην παράκτια ζώνη της χώρας. Ταυτόχρονα, οι παράκτιες περιοχές είναι εκείνες που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα. Ο συνδυασμός αυτός δημιουργεί έντονη πίεση στις υποδομές, στους φυσικούς πόρους και στους ελεύθερους χώρους, προκαλώντας εντάσεις μεταξύ κατοίκων και επισκεπτών. Ιδιαίτερα οι παράκτιες περιοχές της Κρήτης, του Νοτίου Αιγαίου και των Ιονίων Νήσων έρχονται αντιμέτωπες με έντονα φαινόμενα υπερτουρισμού κατά τη θερινή τουριστική περίοδο. Ωστόσο, η έντονη εξάρτηση της εθνικής και τοπικής οικονομίας από την τουριστική βιομηχανία, κλάδος ο οποίος συνεισφέρει άνω του 20% του ΑΕΠ της χώρας, διαμορφώνει μια πολυδιάστατη συνθήκη ως προς την επιλογή των καταλληλότερων διαρθρωτικών παρεμβάσεων με στόχο τη βιωσιμότητα (INSETTE, 2023).

Η χρονική διεύρυνση της τουριστικής δραστηριότητας αποτελεί βασική σύσταση για τη βιωσιμότητα του ελληνικού τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια, η μεταβολή των κλιματικών συνθηκών της χώρας έχει οδηγήσει σε θερμά και ξηρά καλοκαίρια, με παρατεταμένες περιόδους καύσωνα, ενώ τα φαινόμενα δασικών πυρκαγιών διαμορφώνουν συνθήκες κρίσης για την τουριστική βιομηχανία. Ταυτόχρονα, όμως, η άνοιξη και το φθινόπωρο χαρακτηρίζονται από ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, οι οποίες θεωρούνται ιδανικές για την προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών.

Η εξισορρόπηση των τουριστικών ροών δώδεκα μήνες το έτος θα μπορούσε αφενός να μειώσει την υφιστάμενη εποχική πίεση στους τουριστικούς προορισμούς και, αφετέρου, να έχει θετικό

κοινωνικό αντίκτυπο, καθώς θα περιορίσει την εποχικότητα της απασχόλησης και θα ενισχύσει τη ζήτηση αγροτικών προϊόντων όλο τον χρόνο (INSETTE, 2023).

Σύμφωνα με τη μελέτη του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO) & της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), η οποία εξέτασε το ζήτημα της επανατοποθέτησης της τουριστικής στρατηγικής της Ελλάδας μετά την πανδημική κρίση του COVID-19, διαπιστώθηκε ότι, ενώ η χώρα είναι ευρύτατα αναγνωρίσιμη ως προορισμός «Ηλιος και Θάλασσα», δεν παρουσιάζει αντίστοιχη αποδοχή και απήχηση ως προορισμός *city break*. Η διαπίστωση αυτή δύναται να αξιοποιηθεί ως ευκαιρία στο πλαίσιο χάραξης πολιτικών προς την κατεύθυνση του βιώσιμου τουρισμού. Η Ελλάδα διαθέτει συνολικά το απαραίτητο υπόβαθρο και τις αναγκαίες υποδομές για την προώθηση του αστικού τουριστικού μοντέλου, καθώς τα σημεία ιστορικού, πολιτιστικού και θρησκευτικού ενδιαφέροντος, η παράδοση στην έντονη νυχτερινή ζωή και η τοπική γαστρονομία μπορούν να αποτελέσουν κρίσιμα στοιχεία προς αξιοποίηση για την ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων στη μάχη κατά της εποχικότητας (UNWTO & EBRD, 2022)

2.7.3. Η στρατηγική για την Κρήτη

Σε επίπεδο διαμόρφωσης στρατηγικής από την πολιτική ηγεσία στην Ελλάδα, ήδη από προηγούμενα έτη η υιοθέτηση ενός μοντέλου επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου για την Κρήτη αποτέλεσε κεντρική πολιτική κατεύθυνση, με στόχο την αντιμετώπιση των ανισορροπιών που απορρέουν από την εποχικότητα του τουρισμού. Η στρατηγική του «τουρισμού 365 ημέρες τον χρόνο» προτάθηκε ως αντίδοτο, προκειμένου να επιτευχθεί η διάχυση των ωφελειών του τουρισμού σε όλα τα στρώματα της τοπικής κοινωνίας και να ενισχυθεί η απασχόληση δώδεκα μήνες τον χρόνο (Ministry of Tourism, 2017).

2.8. Η προοπτική του αστικού τουρισμού ως αντίδοτο στην εποχικότητα

Ο αστικός τουρισμός αποτελεί μορφή τουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται χωροταξικά εντός του αστικού ιστού. Επιδιώκει να προσφέρει στους επισκέπτες ένα σύνθετο τουριστικό προϊόν, το οποίο συνιστά το αμάλγαμα των διαφορετικών δραστηριοτήτων που δύνανται να αναπτυχθούν μέσα στα όρια μιας πόλης και εκτείνονται σε ένα ευρύ φάσμα εμπειριών, όπως πολιτιστικές, γαστρονομικές και ψυχαγωγικές, έως και δράσεις άμεσης επαφής με τον καθημερινό τρόπο ζωής των μόνιμων κατοίκων.

Βασικό χαρακτηριστικό του αστικού τουρισμού, και συγκριτικό του πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες μορφές τουριστικής δραστηριότητας, αποτελεί το γεγονός ότι η πολυμορφία των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται εντός του αστικού ιστού εκτείνεται σε όλη τη διάρκεια του έτους, δίχως την άμεση φυσική εξάρτηση από τις κλιματολογικές συνθήκες συγκεκριμένων χρονικών περιόδων. Κατά συνέπεια, ο αστικός τουρισμός συνιστά ένα πολυδιάστατο τουριστικό προϊόν, το οποίο δύναται να ευδοκιμήσει όλη τη διάρκεια του χρόνου και να λειτουργήσει ως αντίδοτο στην εποχικότητα άλλων τουριστικών μοντέλων (Urošević et al., 2023).

2.9. Η περίπτωση των Χανίων

Στο πλαίσιο εξέτασης όλων των ανωτέρω δεδομένων, η επιλογή της μελέτης των Χανίων, ως ερευνητικής περίπτωσης ώριμου μεσογειακού προορισμού, δεν προέκυψε αυθαίρετα, αλλά βασίστηκε σε ισχυρές ενδείξεις που απορρέουν συνολικά από τη σχετική βιβλιογραφία που παρατίθεται.

Περαιτέρω, στο παρόν πόνημα επιχειρείται να διερευνηθεί και να τεκμηριωθεί επιστημονικά το στάδιο στο οποίο σήμερα βρίσκεται ο προορισμός ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ, χρησιμοποιώντας διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, καθώς και ανατρέχοντας σε καταγεγραμμένα χαρακτηριστικά του προορισμού.

Η πολιτειακή ηγεσία της Ελλάδος, οι εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης της Περιφέρειας Κρήτης, καθώς και οι αρμόδιοι φορείς του τουρισμού αποδίδουν στον προορισμό «Χανιά» τον χαρακτηρισμό του «ώριμου προορισμού», για τον οποίο πλέον συντρέχει η ανάγκη θεσμικών παρεμβάσεων, ώστε εγκαίρως να αποφευχθούν φαινόμενα αρνητικών επιπτώσεων από την τουριστική δραστηριότητα. Η αντίληψη αυτή αποτυπώνεται σε σωρεία δηλώσεων, δημοσιεύματα και επίσημες ανακοινώσεις, επιτρέποντας τη διαπίστωση ότι, στο σύνολό τους, οι θεσμικοί φορείς της Πολιτείας, αντιλαμβάνονται τον προορισμό ως προορισμό ευρισκόμενο στο στάδιο της Εδραίωσης - Σταθεροποίησης (Consolidation).

(Cretapost.gr, 2024; Municipality of Chania, 2022; Zarpanews.gr, 2023; Hania.news, 2025)

Σημειώνεται ότι το ανωτέρω συμπέρασμα σε καμία περίπτωση δεν μπορεί αυτούσιο να αποτελέσει επιστημονική τεκμηρίωση σύμφωνα με το μοντέλο TALC. Για τον λόγο αυτό, κατωτέρω επιχειρείται να αναζητηθούν τα στατιστικά δεδομένα και τα τεκμήρια που μπορούν να υποστηρίξουν την ανωτέρω παγιωμένη άποψη.

1. Διεθνές Αεροδρόμιο Χανίων «Ιωάννης Δασκαλογιάννης»

Ως προς την παράμετρο της προσβασιμότητας και συνδεσιμότητας του προορισμού «ΧΑΝΙΑ», στο ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΙΝΣΕΤΕ αναφέρει ότι το αεροδρόμιο αποτελεί κόμβο διεθνών συγκοινωνιών και τα τελευταία χρόνια κατατάσσεται σταθερά ως το έβδομο σημαντικότερο αεροδρόμιο της Ελλάδος. Ήδη από το 2019 έχουν ολοκληρωθεί σοβαρές εργασίες αναβάθμισης των εγκαταστάσεών του στο πλαίσιο της μετάβασης της διαχείρισής του στη FRAPORT. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι για την εξυπηρέτηση μεγαλύτερου όγκου επιβατών ο συνολικός αριθμός πυλών αυξήθηκε κατά 25 %, ενώ τα σημεία ελέγχου διπλασιάστηκαν (Region of Crete, 2024).

Αναφορικά με τον αριθμό των επιβατών που διακινήθηκαν από το αεροδρόμιο, σημειώνεται ότι το 2022 ανήλθαν σε 3.290.802 επιβάτες, το 2023 σε 3.648.416 παρουσιάζοντας αύξηση 10,9 %, το 2024 σε 3.952.126 καταγράφοντας αύξηση 8,3 %, ενώ για το 2025 αναμένεται αύξηση της τάξεως των 5 μονάδων, σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΦΡΑΠΟΡΤ.

2. Λιμένας Σούδας Χανίων και Ενετικό Λιμάνι Χανίων

Τα δύο λιμάνια εξελίσσονται σε σημαντικές πύλες υποδοχής κρουαζιέρας, καθώς το πρώτο οκτάμηνο του 2025 σημειώθηκε αύξηση 49,4 % στον αριθμό των πλοίων και 45 % στον αριθμό των επιβατών κρουαζιέρας που προσέγγισαν τα Χανιά σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2024. Για το 2026 οι προβλέψεις είναι ευοίωνες, καθώς έχει προαναγγελθεί η άφιξη νέων εταιρειών (Chania Chamber of Commerce and Industry, 2025).

3. Αριθμός αλλοδαπών τουριστών – πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΙΝΣΕΤΕ, έχοντας επεξεργαστεί τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία έως και το 2023, διαπιστώνει ότι ο προορισμός δέχεται από το 2019 σε ετήσια βάση σημαντικό αριθμό αλλοδαπών τουριστών (6.6 εκ). Το 2023 οι αλλοδαποί τουρίστες που επισκέφθηκαν τα Χανιά ανήλθαν σε 6.675.377, αριθμός αυξημένος κατά 8 % σε σχέση με το προηγούμενο έτος 2022. Αντίστοιχα, οι πληρότητες των ξενοδοχειακών καταλυμάτων στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων διαμορφώθηκαν στο 55 % για το έτος 2019, 57 % το 2022, 59 % το 2023 και 52,8 % το 2024 (Hellenic Statistical Authority, 2024).

4. Είσοδος στην τοπική αγορά των Χανίων διεθνώς καταξιωμένων ξενοδοχειακών brands

Το 2024 ανακοινώθηκε στη δημοφιλή τουριστική περιοχή Μαράθι Χανίων η λειτουργία JW Marriott Crete Resort & Spa, ενός εμπορικού σήματος συνώνυμου της πολυτέλειας και της υψηλού επιπέδου παροχής υπηρεσιών (Marriott International, 2024). Την ίδια χρονική περίοδο, ο όμιλος IHG Hotels & Resorts ξεκίνησε δυναμική δραστηριοποίηση στα Χανιά εισάγοντας

δύο νέα lifestyle brands. (Business Traveller, 2024). Ταυτόχρονα, στην Κίσαμο Χανίων είναι σε εξέλιξη η υλοποίηση τουριστικής επένδυσης ύψους 120 εκ ευρώ της IKOS KISSAMOS, η οποία αφορά ένα ολοκληρωμένο resort, το οποίο θα δημιουργήσει εκατοντάδες θέσεις εργασίας στην περιοχή. (Capital.gr, 2023).

5. Ισχυρή εικόνα της βραχυχρόνιας μίσθωσης ως εναλλακτικό κανάλι προσφοράς διαμονής

Σε επίπεδο περιφέρειας Κρήτης τα Χανιά εμφανίζουν την μεγαλύτερη δυναμική. Το 2023 είχαν καταγραφεί 13.277 μονάδες και 66.507 κλίνες, ενώ διαθέτουν το 42 % του δυναμικού της Κρήτης σε επαύλης ((INSETE, 2023).

Σύμφωνα με τους Gore et al., κατά το στάδιο της εδραίωσης ο προορισμός χαρακτηρίζεται από υψηλούς όγκους τουριστικής ζήτησης σε σταθερή βάση. Ταυτόχρονα, όμως, παρατηρείται σχετική επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των τουριστών σε σύγκριση με το στάδιο της ανάπτυξης. Από τα στοιχεία που προκύπτουν από την κίνηση στο αεροδρόμιο των Χανίων, σε συνδυασμό με τον συνολικό όγκο των επισκεπτών που καταγράφονται στον προορισμό, συνάγεται σαφώς αυτή η τάση, η οποία υποδηλώνει έναν εδραιωμένο τουριστικό προορισμό. Παράλληλα, η ουσιαστική ενασχόληση της πολιτειακής ηγεσίας του τόπου με την αναγκαιότητα παρεμβάσεων στη διαχείριση του τουρισμού και τον καθορισμό ρυθμιστικών πλαισίων συνιστά βασικό χαρακτηριστικό του σταδίου της εδραίωσης (Butler, 2022). Επιπρόσθετα, σημαντικό γνώρισμα του σταδίου αυτού αποτελεί ο υψηλός βαθμός οικονομικής εξάρτησης της τοπικής κοινωνίας από τον τουρισμό, καθώς και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας. Η έντονη εξάπλωση των καταλυμάτων ψηφιακών πλατφορμών διαμοιρασμού στα Χανιά, σε συνδυασμό με την καθιέρωση του προορισμού ως σταθμού κρουαζιέρας, επιβεβαιώνει ότι τα Χανιά λειτουργούν πλέον σε καθεστώς ώριμης τουριστικής οικονομικής δραστηριότητας (Gore et al., 2021). Τέλος, η είσοδος ισχυρών παικτών του διεθνούς τουριστικού γίγνεσθαι συνάδει με την εικόνα προορισμού που έχει υπερβεί το στάδιο της ανάπτυξης και εντάσσεται στους καθιερωμένους προορισμούς της διεθνούς, άκρως ανταγωνιστικής τουριστικής αγοράς.

Κωδικοποιώντας το σύνολο των συμπερασμάτων που συνάγονται από τη μελέτη του θεωρητικού πλαισίου, προκύπτει ότι η ορθή διακυβέρνηση δύναται να ασκήσει ουσιαστική επίδραση στη στάση και την αντίληψη των κατοίκων ενός τουριστικού προορισμού ως προς τη βιωσιμότητα και, κατ' επέκταση, να επηρεάσει τη συνολική αναπτυξιακή του πορεία. Σε

συνάρτηση με αυτό, η εμπειρική έρευνα των αντιλήψεων των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων φιλοδοξεί να αναδείξει τον βαθμό ετοιμότητάς τους να αποδεχθούν και να συμβάλουν σε ενδεχόμενες μεταβάσεις προς βιώσιμα αναπτυξιακά μοντέλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Μεθοδολογία Έρευνας

Εν προκειμένω επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα, καθώς επιτρέπει την εξαγωγή δεδομένων και τη διαμόρφωση τεκμηριωμένων επιχειρημάτων με αμεροληψία και αποστασιοποίηση, τα οποία αντέχουν στην κριτική (Lim, 2024). Επιπλέον, βασική παράμετρος για την επιλογή της ποσοτικής έρευνας ήταν το γεγονός ότι δίνει τη δυνατότητα να επιβεβαιωθούν ή να αμφισβητηθούν τα ευρήματα αντίστοιχων ερευνών που έχουν λάβει χώρα σε άλλες περιοχές, ώστε να επιχειρηθεί, εν συνεχεία, γενίκευση σχετικά με τις στάσεις των κατοίκων. Ταυτόχρονα, δέον να σημειωθεί ότι η ποσοτική έρευνα παρείχε το πλεονέκτημα της ταχύτητας, καθώς επέτρεψε την αυτοματοποιημένη συλλογή δεδομένων και διευκόλυνε την ανάλυση σε σύντομο χρονικό διάστημα, στοιχείο που αποτέλεσε σοβαρό πλεονέκτημα της επιλογής αυτής.

3.1. Ερευνητικός σχεδιασμός και ερευνητικό εργαλείο

Η έρευνα συντελέστηκε μέσω ερωτηματολογίου, το οποίο δομήθηκε ως συνδυασμός δύο διαφορετικών ερωτηματολογίων που έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί από άλλους ερευνητές.

Το πρώτο ερωτηματολόγιο είναι εκείνο των Rivera Mateos και Mendoza Montesdeoca (2024), το οποίο χρησιμοποιήθηκε σε πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των κατοίκων δύο διαφορετικών περιοχών στη Manabí του Ισημερινού, περιοχή όπου έχει υπεραναπτυχθεί το μοντέλο «Ήλιος και Θάλασσα», με στόχο την ανίχνευση των αντιλήψεων των κατοίκων περί βιωσιμότητας του τουρισμού.

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο είναι εκείνο των Trinajstić και Đurkin Badurina (2023), το οποίο διερευνά τη στάση των κατοίκων της Opatija στην Κροατία, έναν προορισμό στο στάδιο της ωριμότητας ως προς την τουριστική ανάπτυξη, με έντονα στοιχεία εποχικότητας, ο οποίος ταυτόχρονα διαθέτει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά που μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Από το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αντλήθηκαν τα ερωτήματα που αφορούν τη στάση των κατοίκων απέναντι στο ενδεχόμενο στροφής του προορισμού προς τον αστικό τουρισμό, ως μοντέλο που δύναται να διασφαλίσει τουριστικές ροές δώδεκα μήνες τον χρόνο.

Το ερωτηματολόγιο διαρθρώνεται σε τέσσερις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα καταγράφονται τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων και εντάσσεται ένα επιπλέον ερώτημα σχετικά με το αν αντλούν εισόδημα από τον τουρισμό ή όχι. Ακολουθούν τρεις θεματικές ενότητες:

1. Οι αντιλήψεις του τοπικού πληθυσμού για τη βιωσιμότητα του τουρισμού στα Χανιά, όπου αναδεικνύονται οι τέσσερις διαστάσεις που τη συναπαρτίζουν, ήτοι το περιβάλλον, η οικονομία, η κοινωνία και η διακυβέρνηση.
2. Οι αντιλήψεις των κατοίκων σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους στην καθημερινότητά τους.
3. Οι αντιλήψεις των κατοίκων σχετικά με την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

3.2. Δείγμα

Ο πληθυσμός της παρούσας έρευνας αποτελείται από τους κατοίκους της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, πλην της νήσου Γαύδου, η οποία αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση νησιωτικού προορισμού, παρότι ανήκει διοικητικά στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων. Για πρακτικούς λόγους πραγματοποιήθηκε τυχαία επιλογή δείγματος, με συμπερίληψη όλων των ηλικιακών ομάδων και κατοίκων με διαφορετικό εκπαιδευτικό υπόβαθρο.

Το ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε στην πλατφόρμα Google Forms και διοχετεύθηκε σε κατοίκους μέσω μέσων κοινωνικής δικτύωσης το χρονικό διάστημα από 26.12.2025 έως 05.01.2026. Στους συμμετέχοντες γνωστοποιήθηκε ο σκοπός της έρευνας στο πλαίσιο σύνταξης ακαδημαϊκής εργασίας, εξασφαλίστηκε η ανωνυμία τους και διευκρινίστηκε ότι συμμετέχουν σε εθελοντική βάση.

3.3. Μεθοδολογική προσέγγιση ανάλυσης των στατιστικών δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του στατιστικού λογισμικού SPSS Statistics. Σε αρχικό στάδιο εφαρμόστηκε περιγραφική στατιστική, με σκοπό τη συνοπτική αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών του δείγματος και των μεταβλητών της έρευνας. Συγκεκριμένα, υπολογίστηκαν συχνότητες, ποσοστά, μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις, προκειμένου να αναδειχθούν οι γενικές τάσεις στις απαντήσεις των συμμετεχόντων.

Σε επόμενο στάδιο εξετάστηκε η κατανομή των μεταβλητών ως προς την κανονικότητα, μέσω του ελέγχου Kolmogorov–Smirnov. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στην πλειονότητα των μεταβλητών δεν τηρείται η προϋπόθεση της κανονικής κατανομής ($p < 0.05$). Με βάση το

εύρημα αυτό, κρίθηκε σκόπιμη η εφαρμογή συνδυασμού παραμετρικών και μη παραμετρικών στατιστικών ελέγχων, ώστε να διασφαλιστεί η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των συμπερασμάτων.

Για τη διερεύνηση διαφορών μεταξύ δύο ομάδων εφαρμόστηκαν ο παραμετρικός έλεγχος t-test και ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann–Whitney U, ενώ για συγκρίσεις μεταξύ περισσότερων των δύο ομάδων χρησιμοποιήθηκαν η ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) και ο μη παραμετρικός έλεγχος Kruskal–Wallis. Για την εξέταση συσχετίσεων μεταξύ μεταβλητών εφαρμόστηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman (rho), ο οποίος θεωρείται κατάλληλος όταν δεν πληρούται η προϋπόθεση της κανονικότητας.

Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε στο $p < 0.05$, το οποίο αποτελεί καθιερωμένο όριο στις κοινωνικές επιστήμες και χρησιμοποιείται ευρέως σε έρευνες που αφορούν κοινωνικά φαινόμενα, όπως ο τουρισμός (Wasserstein & Lazar, 2016). Η επιλογή του συγκεκριμένου πλαισίου ανάλυσης αποσκοπεί στην πληρέστερη κατανόηση των στάσεων και αντιλήψεων των κατοίκων και στη συστηματική απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας μελέτης.

3.4. Περιορισμοί της έρευνας

Το γεγονός ότι το παρόν πόνημα βασίστηκε σε ποσοτική ανάλυση δεδομένων δημιουργεί περιορισμούς, οι οποίοι ανάγονται στο ότι ο τουρισμός, ως πολυσύνθετο και δυναμικό κοινωνικό φαινόμενο, γίνεται αντιληπτός από κάθε κάτοικο στη βάση της απολύτως προσωπικής και υποκειμενικής του εμπειρίας. Η χρήση αποκλειστικά ερωτηματολογίου ως ερευνητικού εργαλείου ενδέχεται να μην καλύπτει το σύνολο της πολυπλοκότητας και της ευρύτητας της εμπειρίας των κατοίκων. Η βιβλιογραφία έχει αναδείξει ότι στην ανάλυση σύνθετων κοινωνικών φαινομένων η σύζευξη διαφορετικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων οδηγεί σε πιο αξιόπιστα και ολοκληρωμένα αποτελέσματα (Sapkota, 2024).

Επιπλέον, η συλλογή των δεδομένων έλαβε χώρα το χρονικό διάστημα Δεκεμβρίου 2025 – Ιανουαρίου 2026, περίοδο κατά την οποία στα Χανιά δεν είναι έντονα ορατές στην καθημερινότητα των κατοίκων οι επιπτώσεις του θερινού υπερτουρισμού. Υφίσταται, συνεπώς, η πιθανότητα διαφοροποίησης των αποτελεσμάτων, εάν η συλλογή των δεδομένων λάμβανε χώρα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς η βιβλιογραφία έχει αναδείξει ότι οι στάσεις των κατοίκων μεταβάλλονται ανάλογα με την ένταση των πιέσεων που βιώνουν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους (Schönherr et al., 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Αποτελέσματα Έρευνας μέσω ερωτηματολογίου

4.1. Χαρακτηριστικά δείγματος και γενική περιγραφή της έρευνας

Συνολικά 214 κάτοικοι της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων έλαβαν μέρος στην ερευνητική διαδικασία, απαντώντας το ερωτηματολόγιο, το οποίο διοχετεύτηκε ηλεκτρονικά μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Κατωτέρω αναλύονται στατιστικά τα αποτελέσματα της έρευνας επί των ερωτημάτων του ερωτηματολογίου, τα οποία σχεδιάστηκαν με κλίμακα Likert 1-5, όπου 1 = «διαφωνώ απόλυτα» και 5 = «συμφωνώ απόλυτα», ενώ στο πρώτο γενικό ερώτημα περί του πόσο ικανοποιημένοι είστε από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων η κλίμακα διαμορφώθηκε 1 = «πολύ δυσαρεστημένος/η» και 5 = «πολύ ικανοποιημένος/η»).

Αναφορικά με την ανάλυση των χαρακτηριστικών του δείγματος, ως προς το φύλο, το 55,1% των συμμετεχόντων ήταν γυναίκες και το 44,9% άνδρες, καταγράφοντας μια σχετική ισορροπία (Σχήμα B1).

Παράλληλα, οι ηλικιακές ομάδες 45–54 ετών (82 άτομα, 38,3%) και 35–44 ετών (50 άτομα, 23,4%) υπερκεπροσωπούνται στην έρευνα (Σχήμα B2) . Το γεγονός αυτό επιτρέπει το συμπέρασμα ότι στις απόψεις που συλλέχθηκαν αποτυπώνεται εντονότερα η τοποθέτηση ατόμων που βρίσκονται στην πλέον ενεργή εργασιακά φάση της ζωής τους, όπως συνάγεται από τα στοιχεία της Eurostat για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό ανά ηλικιακή ομάδα (Eurostat, 2022). Ταυτόχρονα, οι ομάδες αυτές της μέσης ηλικίας, σύμφωνα με τα δεδομένα που καταγράφονται στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, εμφανίζουν αυξημένα επίπεδα ευαισθητοποίησης στα κοινωνικά ζητήματα και διαθεσης πολιτικής συμμετοχής (Department for Culture, Media & Sport, 2024; διαΝΕΟσις, 2024).

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων, το 42,1% δήλωσε πτυχιούχος ΑΕΙ/ΤΕΙ και το 33,6% κάτοχος Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού τίτλου (Σχήμα B3). Τα ανωτέρω ποσοστά, τα οποία καταδεικνύουν το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του δείγματος, είναι συμβατά με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο του μόνιμου πληθυσμού στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων (ΕΛΣΤΑΤ, 2021).

Ειδικότερα, σημειώνεται ότι σε επίπεδο τουριστικού σχεδιασμού για την περιοχή των Χανίων, το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού αντιμετωπίζεται ως συγκριτικό πλεονέκτημα για την προώθηση βιώσιμων τουριστικών προγραμμάτων και παρεμβάσεων (Δήμος Χανίων, 2023).

Ποσοστό 47,7% των ερωτώμενων, σχεδόν οι μισοί, δήλωσαν ότι ζουν στα Χανιά όλη τους τη ζωή, ενώ επιπλέον ποσοστό 28,5% δήλωσε ότι ζει στην περιοχή 20–30 χρόνια (Σχήμα Β4). Η αποτύπωση στο δείγμα υψηλής συγκέντρωσης ατόμων που ζουν είτε καθ' όλη τη διάρκεια του βίου τους είτε μακροχρόνια στα Χανιά συνεπάγεται ότι τα συμπεράσματα που θα αντληθούν στην παρούσα έρευνα αφορούν κατά κύριο λόγο άτομα που συνδέονται ισχυρά με τον τόπο τους, με έντονη συναισθηματική προσκόλληση, και ως εκ τούτου με τάση να επιδεικνύουν υψηλότερη προδιάθεση συμμετοχής στα τοπικά δρώμενα (Toruńczyk-Ruiz & Martinović, 2020).

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων (63,1%) κατοικεί εντός της Δημοτικής Ενότητας Χανίων, δηλαδή εντός του αστικού ιστού της πόλης, ενώ ποσοστό 26,6% διαμένει στο υπόλοιπο του Δήμου Χανίων και 9,8% στους υπόλοιπους Δήμους της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, πλην του Δήμου Χανίων (Σχήμα Β5), γεγονός που επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τη διαφοροποίηση ή μη των απόψεων των κατοίκων με κριτήριο τον τόπο κατοικίας.

Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό δήλωσε το 40,7% των ερωτώμενων, ενώ το 58,9% δεν αντλεί εισόδημα (Σχήμα Β6). Το συγκεκριμένο εύρημα θα χρησιμοποιηθεί εκτενώς προκειμένου να συζητηθούν ζητήματα ετερογένειας των στάσεων των κατοίκων. Επίσης, το ποσοστό οικονομικής εξάρτησης από τον τουρισμό που αποτυπώνεται στο τυχαίο δείγμα αποτελεί μία ακόμα ένδειξη ότι τα Χανιά αποτελούν πλέον έναν τουριστικό προορισμό σε φάση ωρίμανσης, όπου η οικονομική διείσδυση του τουριστικού φαινομένου στην οικονομική ζωή του τόπου είναι αισθητή, χωρίς όμως ακόμη να έχει φτάσει σε επίπεδα οικονομικής μονοκαλλιέργειας (Đurkin Badurina & Soldić Frleta, 2021; Majdak, 2022).

Προ της παρουσίασης των αποτελεσμάτων, σημειώνεται ότι υπήρξαν μεμονωμένες περιπτώσεις ερωτηματολογίων με ελλιπή συμπλήρωση, φαινόμενο που ανάγεται στη φύση του αυτοσυμπληρούμενου ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Ο υπολογισμός των στατιστικών αποτελεσμάτων ανά ερώτημα συντελέστηκε στη βάση των έγκυρων απαντήσεων που συλλέχθηκαν. Πρόκειται για αποκλίσεις περιορισμένες - έως τέσσερα ερωτηματολόγια – οι οποίες δεν ασκούν ουσιώδη επιρροή στη συνολική ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

4.2. Απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων μέσω στατιστικών ελέγχων

4.2.1. Απάντηση στο Ερευνητικό Ερώτημα 1

Το πρώτο Ερευνητικό Ερώτημα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι κάτοικοι της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων αντιλαμβάνονται τις οικονομικές, κοινωνικο-πολιτισμικές και

περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και τη διάσταση της διακυβέρνησης του τουρισμού στον τόπο τους, στη φάση ωρίμανσης του προορισμού. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θεμελιώνεται στην ανάλυση των μέσων όρων και των τυπικών αποκλίσεων των σχετικών μεταβλητών, όπως αυτές αποτυπώνονται στους Πίνακες Γ1, Γ2, Γ3 και Γ4 του Παραρτήματος Γ.

Αναφορικά με τις οικονομικές επιπτώσεις, οι μέσοι όροι που καταγράφονται (Πίνακας Γ1) καταδεικνύουν ότι οι κάτοικοι συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με τη θετική επίδραση του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη των Χανίων και στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ταυτόχρονα, όμως, συγκλίνουν σε ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό στην άποψη ότι το τουριστικό φαινόμενο συνδέεται με αύξηση του κόστους ζωής και, κατά κύριο λόγο, με όξυνση της στεγαστικής κρίσης. Η συνύπαρξη αυτών των δύο διαπιστώσεων αποτυπώνει μία σύνθετη αξιολογική στάση: ο τουρισμός αναγνωρίζεται ως καθοριστικός μοχλός οικονομικής ανάπτυξης, αλλά, παράλληλα, βιώνεται ως παράγοντας όξυνσης των πιέσεων στην καθημερινότητα των κατοίκων.

Σε επίπεδο κοινωνικο-πολιτισμικών επιπτώσεων, τα ευρήματα (Πίνακας Γ2) καταγράφουν συνολικά ουδέτερη στάση των κατοίκων ως προς το θετικό πολιτισμικό πρόσημο του τουρισμού. Οι μέσοι όροι κινούνται πλησίον του ουδέτερου σημείου της κλίμακας, γεγονός που υποδηλώνει ότι δεν διαμορφώνεται σαφής τάση είτε έντονης συμφωνίας είτε έντονης διαφωνίας. Παράλληλα, ελαφρά διαφοροποίηση παρατηρείται στα ερωτήματα που εξετάζουν τις αρνητικές κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις, όπως η αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας και η αύξηση της εγκληματικότητας. Το εύρημα αυτό αναδεικνύει ότι οι κάτοικοι αντιμετωπίζουν τα ζητήματα αυτά με δόση σκεπτικισμού, χωρίς όμως να συγκροτείται μια ομοιογενής και έντονα αρνητική στάση. Η αυξημένη διασπορά σε ορισμένες μεταβλητές επιβεβαιώνει την ύπαρξη διαφοροποιημένων εμπειριών εντός της τοπικής κοινότητας.

Η ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων παρουσιάζει περισσότερο σαφή εικόνα (Πίνακας Γ3). Οι κάτοικοι διατυπώνουν έντονο προβληματισμό ως προς τη διαχείριση των φυσικών πόρων κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής, ενώ αξιολογούν χαμηλά τη συμβολή του τουρισμού στη διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι σαφές ότι, στην αντίληψη των κατοίκων, ο προορισμός δεν κρίνεται ως περιβαλλοντικά υπεύθυνος και ότι το περιβαλλοντικό αποτύπωμα του τουρισμού αποτελεί ζήτημα που απασχολεί εντόνως τους πολίτες.

Σε ό,τι αφορά τη διάσταση της διακυβέρνησης του τουρισμού (Πίνακας Γ4), οι συμμετέχοντες εμφανίζονται ουδέτεροι έως ελαφρώς θετικοί ως προς τη συμβολή του τουρισμού στην ενίσχυση της πολιτικής ενασχόλησης με τα Χανιά και στην προώθηση αναπτυξιακών σχεδίων. Ωστόσο, ταυτόχρονα καταγράφεται χαμηλό επίπεδο ικανοποίησης ως προς τη δική τους συμμετοχή στον τουριστικό σχεδιασμό και στη συνολική διαχείριση του φαινομένου. Η συνύπαρξη αυτών των ευρημάτων αναδεικνύει ότι οι κάτοικοι αντιλαμβάνονται την ύπαρξη θεσμικής κινητικότητας γύρω από τον τουρισμό, χωρίς όμως να αισθάνονται ουσιαστικά ενταγμένοι στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται:

Η Υ1 επιβεβαιώνεται, καθώς οι κάτοικοι αξιολογούν θετικά τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού, ενώ ταυτόχρονα εκφράζουν αρνητικές ή επιφυλακτικές στάσεις κυρίως ως προς τις περιβαλλοντικές και, σε μικρότερο βαθμό, τις κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις.

Η Υ2 επιβεβαιώνεται επίσης, δεδομένου ότι οι κάτοικοι εμφανίζουν διαφοροποιημένες αντιλήψεις ως προς τη διακυβέρνηση του τουρισμού, αναγνωρίζοντας μεν την πολιτική ενασχόληση με το φαινόμενο, αλλά εκφράζοντας χαμηλή ικανοποίηση ως προς τη δική τους συμμετοχή στον τρόπο διαχείρισης.

4.2.2. Απάντηση στο Ερευνητικό Ερώτημα 2

Το δεύτερο Ερευνητικό Ερώτημα εστιάζει στη στάση των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων απέναντι στην προοπτική μετάβασης του προορισμού σε μοντέλο ολοετούς τουρισμού και ειδικότερα απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού, καθώς και το πώς οι στάσεις αυτές συσχετίζονται με τις αντιλήψεις τους για τη διακυβέρνηση του τουρισμού. Για την απάντηση του ερωτήματος αξιοποιήθηκαν αφενός περιγραφικά στατιστικά στοιχεία και αφετέρου συσχετιστική ανάλυση με τον μη παραμετρικό συντελεστή Spearman, καθώς οι μεταβλητές δεν ακολουθούσαν κανονική κατανομή. Τα αναλυτικά αποτελέσματα παρατίθενται στο Παράρτημα Γ στους Πίνακες Γ7 και Γ8.

Σε ό,τι αφορά το πρώτο μέρος του ερωτήματος, σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους στην καθημερινότητα των κατοίκων, τα ευρήματα, όπως αποτυπώνονται στον Πίνακα Γ5 του Παραρτήματος Γ, καταγράφουν μια σύνθετη εικόνα. Από τη μία πλευρά, οι κάτοικοι δεν εμφανίζονται να προσδοκούν σε μεγάλο βαθμό αναβάθμιση της ποιότητας ζωής μέσω της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, καθώς ο αντίστοιχος μέσος όρος βρίσκεται χαμηλότερα από το ουδέτερο σημείο. Από την άλλη πλευρά, οι κάτοικοι

αποτιμούν σαφώς θετικότερα τη συμβολή της επιμήκυνσης στη σταθερότητα της απασχόλησης και του εισοδήματος, γεγονός που υποδηλώνει ότι αναγνωρίζουν τη δυναμική της χρονικής διεύρυνσης ως εργαλείο αντιμετώπισης της εποχικότητας. Παράλληλα, καταγράφεται έντονη συμφωνία με τη δήλωση ότι η ανάπτυξη τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα επιβαρύνει υπερβολικά τις υποδομές και τις δημόσιες υπηρεσίες, στοιχείο που αναδεικνύει προβληματισμό για τη φέρουσα ικανότητα του προορισμού. Τέλος, ως προς το αν η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα οδηγήσει σε βιώσιμη ανάπτυξη, η στάση των κατοίκων εμφανίζεται συνολικά ουδέτερη, γεγονός που υποδηλώνει επιφυλακτικότητα ή σκεπτικισμό.

Σε συνέχεια των ανωτέρω, εξετάστηκε ειδικότερα η στάση των κατοίκων απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού (Πίνακας Γ6). Απ' τα ευρήματα προκύπτει ότι οι κάτοικοι, σε σημαντικό βαθμό, αντιλαμβάνονται τα Χανιά ως ήδη υφιστάμενο αστικό τουριστικό προορισμό. Ωστόσο, η αξιολόγηση της επάρκειας των υποδομών και των τουριστικών παροχών για την περαιτέρω ανάπτυξη του αστικού τουρισμού εμφανίζεται χαμηλότερη, γεγονός που υποδηλώνει επιφυλακτικότητα ως προς τη λειτουργική ετοιμότητα του προορισμού. Επιπλέον, η στάση ως προς το αν τα Χανιά πρέπει να συνεχίσουν να αναπτύσσουν ενεργά τον αστικό τουρισμό και να αυξήσουν τον αριθμό επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους εμφανίζεται συνολικά αμφίσημη/ουδέτερη, ενώ αντίστοιχα ουδέτερη εικόνα καταγράφεται και ως προς τη διατήρηση της υφιστάμενης εποχικότητας. Τα ανωτέρω ευρήματα υποδηλώνουν ότι οι κάτοικοι αναγνωρίζουν τον αστικό χαρακτήρα του προορισμού, χωρίς όμως να διαμορφώνεται σαφής και ομοιογενής στάση ως προς την περαιτέρω εντατικοποίηση της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού.

Προκειμένου να απαντηθεί το δεύτερο σκέλος του ΕΕ2, που αφορά τη σχέση διακυβέρνησης και στάσης απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, εφαρμόστηκε ο συντελεστής Spearman. Τα αποτελέσματα (Πίνακας Γ7) καταδεικνύουν την ύπαρξη θετικής μέτριας συσχέτισης ($\rho = .367, p < .001$), γεγονός που υποδηλώνει ότι όσο πιο θετική είναι η αξιολόγηση των κατοίκων ως προς τον τρόπο με τον οποίο οι αρμόδιοι φορείς σχεδιάζουν και διαχειρίζονται τον τουρισμό, τόσο θετικότερα αντιμετωπίζουν και την προοπτική διεύρυνσης της τουριστικής δραστηριότητας στα Χανιά καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Σε απόλυτη αντιστοιχία, προκειμένου να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της στάσης απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού και των αντιλήψεων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού, εφαρμόστηκε επίσης ο συντελεστής Spearman. Τα αποτελέσματα (Πίνακας Γ8) κατέδειξαν

στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μέτριας έντασης ($p = .314$, $p < .001$). Δηλαδή, όσο θετικότερη είναι η στάση των κατοίκων απέναντι στη διακυβέρνηση του τουρισμού, τόσο θετικότερη είναι και η στάση τους απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται:

Η Υ3 επιβεβαιώνεται, καθώς καταγράφεται στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ των αντιλήψεων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού και της στάσης απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους..

Η Υ4 επιβεβαιώνεται επίσης, καθώς εντοπίζεται στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ των αντιλήψεων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού και της στάσης απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

4.2.3. Απάντηση στο Ερευνητικό Ερώτημα 3

Το τρίτο Ερευνητικό Ερώτημα εξετάζει εάν οι στάσεις και οι αντιλήψεις των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων διαφοροποιούνται αφενός ανάλογα με την οικονομική τους εξάρτηση από τον τουρισμό και αφετέρου ανάλογα με τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους εντός της Περιφερειακής Ενότητας. Για την απάντηση του ερωτήματος πραγματοποιήθηκαν συγκριτικές αναλύσεις μεταξύ ανεξάρτητων ομάδων, με τη χρήση μη παραμετρικών ελέγχων Mann–Whitney U και ελέγχου t-test, όπου κρίθηκε στατιστικά κατάλληλο. Τα αναλυτικά αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες Γ9, Γ10, Γ11, Γ12, Γ13, Γ14, Γ15 και Γ16 του Παραρτήματος Γ

Εκκινώντας από τη διάσταση της οικονομικής εξάρτησης από τον τουρισμό, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν την ύπαρξη σαφών και στατιστικά σημαντικών διαφοροποιήσεων στις στάσεις των κατοίκων. Ειδικότερα, καταγράφηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στον βαθμό ικανοποίησης από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων ($p < .001$), όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα Γ9, καθώς και στη γενική στάση απέναντι στη διακυβέρνηση του τουρισμού ($p = .036$, Πίνακας Γ10). Επιπλέον, στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση εντοπίζεται στη στάση απέναντι στην περαιτέρω ανάπτυξη του αστικού τουρισμού και την αύξηση της επισκεψιμότητας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους ($p < .001$, Πίνακας Γ11), καθώς και στη συνολική στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους ($p < .001$, Πίνακας Γ12).

Η εξέταση των μέσων κατατάξεων/μέσων όρων που παρουσιάζονται στους ανωτέρω πίνακες καταδεικνύει ότι, σε όλες τις περιπτώσεις, οι κάτοικοι που εξαρτώνται οικονομικά από τον τουρισμό εμφανίζουν θετικότερη στάση σε σύγκριση με τους μη εξαρτώμενους. Το εύρημα

αυτό υποδηλώνει ότι η άμεση οικονομική σύνδεση με το τουριστικό φαινόμενο λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας διαμόρφωσης πιο ευνοϊκών αντιλήψεων, τόσο για την υφιστάμενη τουριστική ανάπτυξη, όσο και για τις προοπτικές περαιτέρω διεύρυνσής της.

Σε συνέχεια των ανωτέρω, εξετάστηκε η διαφοροποίηση των στάσεων με βάση τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ερωτώμενων. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι, στις περισσότερες εξεταζόμενες μεταβλητές, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Συγκεκριμένα, δεν καταγράφηκαν διαφοροποιήσεις στον βαθμό ικανοποίησης από την τουριστική ανάπτυξη ($p = .122$, Πίνακας Γ13) και στη στάση απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού ($p = .475$, Πίνακας Γ14). Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι οι βασικές αντιλήψεις των κατοίκων ως προς τις παραπάνω διαστάσεις είναι σε μεγάλο βαθμό κοινές, ανεξαρτήτως χωρικής θέσης κατοικίας εντός της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.

Αντίθετα, στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση καταγράφεται στη συνολική στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους ($p = .016$), όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα Γ15. Με βάση τους μέσους όρους που αποτυπώνονται στον συγκεκριμένο πίνακα, οι κάτοικοι εκτός του κέντρου της πόλης εμφανίζουν θετικότερη στάση σε σύγκριση με τους κατοίκους του κέντρου ως προς την προοπτική ανάπτυξης ενός τουριστικού μοντέλου με αυξημένη χρονική διάρκεια. Το εύρημα αυτό ενδεχομένως συνδέεται με τη διαφοροποιημένη ένταση των πιέσεων που βιώνουν οι κάτοικοι του αστικού πυρήνα κατά την τουριστική αιχμή. Η συνολική αποτίμηση των ανωτέρω αποτελεσμάτων καθιστά σαφές ότι η οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό αποτελεί ισχυρό παράγοντα διαφοροποίησης των στάσεων των κατοίκων, ενώ ο τόπος μόνιμης κατοικίας λειτουργεί ως δευτερεύων αλλά όχι αμελητέος παράγοντας, ιδίως σε ό,τι αφορά την προοπτική επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι:

Η Υ5 επιβεβαιώνεται, καθώς καταγράφονται στατιστικά σημαντικές διαφορές υπέρ των οικονομικά εξαρτώμενων κατοίκων σε όλες τις εξεταζόμενες διαστάσεις.

Η Υ6 επιβεβαιώνεται μερικώς, καθώς δεν προκύπτουν διαφοροποιήσεις στις περισσότερες μεταβλητές, ωστόσο καταγράφεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στη συνολική στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων

5.1. Συνολική επισκόπηση αποτελεσμάτων της έρευνας

Τα ερευνητικά αποτελέσματα φέρνουν στο προσκήνιο της ακαδημαϊκής συζήτησης τη σύνθετη πραγματικότητα που βιώνουν οι κάτοικοι των Χανίων στην εμπλοκή τους με το τουριστικό φαινόμενο στο παρόν στάδιο τουριστικής ανάπτυξης του προορισμού. Αφενός, ο τουρισμός αντιμετωπίζεται και αναγνωρίζεται ευθέως ως στυλοβάτης της οικονομικής ευημερίας του τόπου. Αφετέρου, όμως, γίνονται αντιληπτές και αποτυπώνονται με έμφαση οι αρνητικές του επιπτώσεις, με ιδιαίτερη αναφορά σε ζητήματα περιβαλλοντικά και αλλοίωσης της πολιτισμικής και κοινωνικής ταυτότητας του τόπου. Επιπλέον, ιδιαίτερη ένταση αποτυπώνεται στον τρόπο με τον οποίο βιώνεται από τους κατοίκους η στεγαστική κρίση, ως απόρροια της εντατικοποίησης της τουριστικής δραστηριότητας. Το ζήτημα αυτό αναδεικνύεται ως καθοριστικός παράγοντας της καθημερινής εμπειρίας του τουρισμού, καθώς αποτελεί βασική παράμετρο ποιότητας ζωής.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι στο γενικό ερώτημα περί της συνολικής ικανοποίησης από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων εμφανίζεται σημαντική διασπορά απαντήσεων, γεγονός που υποδηλώνει την ύπαρξη διαφορετικών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αντικρουόμενων απόψεων μεταξύ κοινωνικών ομάδων.

Παρά ταύτα, ο τουρισμός στα Χανιά φαίνεται πλέον να αποτελεί δομικό στοιχείο της κοινωνικής πραγματικότητας των κατοίκων, καθώς η περαιτέρω ανάπτυξή του και η μετάβαση σε μοντέλα συνεχούς τουριστικής δραστηριότητας αντιμετωπίζονται συνολικά με θετικό πρόσημο. Κάνοντας, όμως, συνολική θεώρηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, η θετική αυτή στάση δεν μπορεί να ειπωθεί ότι διαμορφώνεται «άνευ όρων».

Συνακόλουθα, η εποχικότητα, χαρακτηριστικό του κυρίαρχου σήμερα μοντέλου «Ηλιος και Θάλασσα», αναγνωρίζεται ως διαρθρωτικό ζήτημα που χρήζει αντιμετώπισης, ενώ ο αστικός τουρισμός και άλλα εναλλακτικά μοντέλα που υπηρετούν πιο ισορροπημένες τουριστικές ροές φαίνεται να προβάλλουν στη συνείδηση των κατοίκων ως ενδεχόμενες κατευθύνσεις αντιμετώπισής της.

Τέλος, η διακυβέρνηση του τουρισμού αναδεικνύεται ως κρίσιμος παράγοντας στη διαμόρφωση των στάσεων των κατοίκων, καθώς η ικανοποίηση ή μη από την διακυβέρνηση του τουρισμού στον προορισμό συνδέεται με τη στάση απέναντι σε μελλοντικές μεταβάσεις του τουριστικού μοντέλου. Το εύρημα αυτό θέτει τη βάση για περαιτέρω ερμηνείες αναφορικά με

τον ρόλο της ορθής διακυβέρνησης και της κοινωνικής αποδοχής στον σχεδιασμό της μελλοντικής τουριστικής ανάπτυξης.

5.2. Προσέγγιση των ευρημάτων υπό το πρίσμα της βιβλιογραφίας

5.2.1. Συζήτηση για το 1ο Ερευνητικό Ερώτημα

Η θεώρηση των αποτελεσμάτων που αφορούν την Υ1, η οποία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι κάτοικοι των Χανίων βιώνουν τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στον τόπο τους, αναδεικνύει μια σαφώς διττή αντιληπτική διάσταση, στοιχείο που έχει καταγραφεί εκτενώς στη βιβλιογραφία για ώριμους τουριστικούς προορισμούς. Από τη μία πλευρά, οι κάτοικοι αναγνωρίζουν ότι η τουριστική δραστηριότητα προσφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη, ιδίως σε επίπεδο δημιουργίας θέσεων εργασίας και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, δεν παραβλέπουν ότι η ένταση του τουριστικού φαινομένου συνοδεύεται από επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής τους, κυρίως υπό τη μορφή περιβαλλοντικών πιέσεων, επιβάρυνσης των υποδομών και αύξησης του κόστους ζωής.

Παρόμοια ευρήματα έχουν καταγραφεί σε παράκτιους προορισμούς που βρίσκονται σε φάση ωρίμανσης, όπως στην περίπτωση του Φάρο (Algarve, Πορτογαλία), όπου οι κάτοικοι εκφράζουν θετικές απόψεις για τη συμβολή του τουρισμού στην τοπική οικονομία, ενώ ταυτόχρονα διαπιστώνουν άνοδο των τιμών κατοικίας και γενικότερη ακρίβεια (Roberts et al., 2022). Αντίστοιχα, σε προορισμούς της Αδριατικής, όπως το Πορτορόζ (Σλοβενία) και η Οπάτια (Κροατία), οι κάτοικοι αναγνωρίζουν τη συμβολή του τουρισμού στην αγορά εργασίας, χωρίς ωστόσο να παραβλέπουν την περιβαλλοντική επιβάρυνση και τις δυσχέρειες στην καθημερινότητα (Vodeb et al., 2021). Τέλος, στη Φουενχιρόλα (Ισπανία), έρευνες καταγράφουν έντονα αρνητικές στάσεις απέναντι στις επιπτώσεις του τουρισμού στους πυλώνες της βιωσιμότητας, επιβεβαιώνοντας ότι ακόμη και σε περιοχές με υψηλή οικονομική εξάρτηση, οι κάτοικοι αναγνωρίζουν τις αρνητικές συνέπειες του τουριστικού φαινομένου (Sánchez-Teba et al., 2019).

Αναφορικά με την Υ2, τα αποτελέσματα σκιαγραφούν μια εικόνα κατά την οποία οι θεσμικοί φορείς αξιολογούνται ως σχετικά ενεργοί στον σχεδιασμό και τη διαχείριση του τουρισμού, χωρίς όμως οι κάτοικοι να αισθάνονται ότι συμμετέχουν ουσιαστικά στη λήψη αποφάσεων. Η εικόνα αυτή ευθυγραμμίζεται με τη βιβλιογραφία που υπογραμμίζει ότι η ύπαρξη πολιτικών πρωτοβουλιών δεν επαρκεί εάν δεν συνοδεύεται από θεσμοθετημένους μηχανισμούς συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας (Bock et al., 2021· Sharpley, 2023). Υπό αυτή την οπτική,

η αρνητική τοποθέτηση των κατοίκων των Χανίων ως προς τη δική τους συμμετοχή αποκλίνει από τις αρχές της ορθής τουριστικής διακυβέρνησης (UNESCAP, 2009). Δεδομένου ότι η ενεργή εμπλοκή των κατοίκων θεωρείται κρίσιμη για τη διαμόρφωση θετικών στάσεων απέναντι στον τουρισμό (Kim et al., 2021), τα ευρήματα υποδηλώνουν περιορισμένη ενσωμάτωση της κοινωνίας στον τουριστικό σχεδιασμό. Παράλληλα, όπως επισημαίνουν οι Đurkin Badurina και Soldić Frleta (2021), η αντιληπτή ποιότητα της διακυβέρνησης προϋποθέτει τη δυνατότητα ουσιαστικής συμμετοχής της κοινωνίας, στοιχείο που στην περίπτωση των Χανίων εμφανίζεται τουλάχιστον ασθενές.

5.2.2. Συζήτηση για το 2ο Ερευνητικό Ερώτημα

Η θεώρηση των αποτελεσμάτων που αφορούν την Υ3 καταδεικνύει ότι υφίσταται σαφής και θετική σχέση μεταξύ της αντίληψης των κατοίκων για τη διακυβέρνηση του τουρισμού και της στάσης τους απέναντι στη μετάβαση του προορισμού σε μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Όσο πιο θετική εμφανίζεται η αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνεται και ασκείται η διακυβέρνηση του τουρισμού, τόσο υψηλότερο είναι και το επίπεδο αποδοχής των κατοίκων απέναντι στην προοπτική μεταβάσεων σε ένα μοντέλο με σταθερές ροές επισκεπτών.

Το εύρημα αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με βασικές θέσεις της σύγχρονης βιβλιογραφίας, σύμφωνα με τις οποίες οι διαρθρωτικές αλλαγές στο τουριστικό μοντέλο και η χάραξη νέων αναπτυξιακών στρατηγικών μπορούν να προχωρήσουν στον βαθμό που οι προτεινόμενες κατευθύνσεις γίνονται κατανοητές και κοινωνικά αποδεκτές από τις τοπικές κοινωνίες (Bock et al., 2021· Sharpley, 2023). Υπό αυτή τη θεώρηση, η ορθή διακυβέρνηση λειτουργεί ως ο πυλώνας που συνδέει τους θεσμικούς φορείς με την κοινωνία, διαμορφώνοντας συνθήκες εμπιστοσύνης γύρω από τις μελλοντικές εξελίξεις.

Οι κάτοικοι, συνεπώς, δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται ως απλοί αποδέκτες αλλαγών που σχεδιάζονται σε ανώτερα επίπεδα λήψης αποφάσεων, ιδίως όταν οι αλλαγές αυτές επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητά τους και την ποιότητα ζωής τους. Η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι οι μακροπρόθεσμοι στόχοι βιωσιμότητας προϋποθέτουν όχι μόνο τεχνικό και θεσμικό σχεδιασμό, αλλά και την οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ κοινωνίας και διοίκησης, ώστε οι μεταβολές να εκλαμβάνονται ως κοινό όραμα και όχι ως επιβαλλόμενη πολιτική (Bramwell, 2011· Bramwell & Lane, 2011).

Ιδιαίτερα σε προορισμούς που βρίσκονται σε φάση ωρίμανσης, οι αλλαγές στο κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο συχνά συνοδεύονται από προβληματισμό και αίσθημα αβεβαιότητας εκ μέρους των κατοίκων (Butler, 2022· Butler, 2024). Σε αυτό το πλαίσιο, η λειτουργία της διακυβέρνησης αποκτά κρίσιμη σημασία, καθώς δύναται να περιορίσει την κοινωνική αβεβαιότητα και να επηρεάσει θετικά τη στάση των κατοίκων απέναντι στις προτεινόμενες μεταβάσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Μαγιόρκας, όπου η προσπάθεια αναπροσανατολισμού του τουριστικού μοντέλου εστίασε στην ενίσχυση του ρόλου της διακυβέρνησης ως μηχανισμού διαμεσολάβησης ανάμεσα στα οικονομικά συμφέροντα και στις κοινωνικές πιέσεις που προέκυψαν από τον υπερτουρισμό (Blázquez-Salom & Murray, 2023). Αντίστοιχα, στη Μαδέρα, οι πολιτικές παρεμβάσεις έγιναν περισσότερο αποδεκτές από την τοπική κοινωνία όταν εντάχθηκαν σε ένα συνεκτικό και οργανωμένο πλαίσιο σχεδιασμού (Majdak, 2022).

Σε ό,τι αφορά την Υ4, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν θετική συσχέτιση μεταξύ της στάσης των κατοίκων απέναντι στον αστικό τουρισμό και της αξιολόγησης της τουριστικής διακυβέρνησης. Ο αστικός τουρισμός προβάλλεται στη βιβλιογραφία ως εναλλακτική και συμπληρωματική μορφή τουρισμού στο κυρίαρχο μοντέλο «Ηλιος και Θάλασσα», ιδίως σε ώριμους προορισμούς, καθώς συνδέεται με την άμβλυνση της εποχικότητας και την αποδοτικότερη αξιοποίηση των αστικών υποδομών (Morrison, 2019· Urošević et al., 2023). Η καταγεγραμμένη θετική στάση των κατοίκων των Χανίων μπορεί να ενταχθεί σε αυτό το πλαίσιο αναζήτησης εναλλακτικών κατευθύνσεων, υπό την προϋπόθεση ότι οι παρεμβάσεις υλοποιούνται με όρους ορθής διακυβέρνησης.

Συναφώς, η μελέτη των Σαραντάκου, Μοσχοπουλίδου και Γιαννουλάτου (2025) αναδεικνύει ότι η συμμετοχή των κατοίκων και η διαφάνεια των διαδικασιών αποτελούν καθοριστικές παραμέτρους για την κοινωνική αποδοχή παρεμβάσεων, εύρημα που συνάδει με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας.

5.2.3. Συζήτηση για το 3ο Ερευνητικό Ερώτημα

Από την ανάλυση των στατιστικών αποτελεσμάτων προκύπτει ότι η Υ5 επιβεβαιώνεται, δηλαδή οι κάτοικοι των Χανίων που αντλούν εισόδημα από τον τουρισμό εμφανίζουν θετικότερη στάση απέναντι στην προοπτική τουριστικής ανάπτυξης όλους τους μήνες του έτους. Το συμπέρασμα αυτό είναι απολύτως συναφές με τα ευρήματα ανάλογων ερευνών, οι οποίες καταλήγουν ότι το

προσωπικό οικονομικό όφελος που προκύπτει από τον τουρισμό αποτελεί καίριας σημασίας παράγοντα στη διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στην τουριστική δραστηριότητα εν γένει. Ενδεικτικά, σύμφωνα με τη μελέτη των Kim et al. (2021), προκύπτει ότι οι πολίτες που έχουν άμεση εμπλοκή με τον τουρισμό και οφελούνται οικονομικά από αυτόν αντιλαμβάνονται την τουριστική δραστηριότητα ως συντελεστή βελτίωσης της ποιότητας ζωής τους, γεγονός που συμβάλλει αποφασιστικά στο να τοποθετούνται θετικά απέναντι σε κάθε πολιτική δράση που κατευθύνεται στην περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη. Στην ίδια κατεύθυνση, οι Durkin Badurina και Soldić Frleta (2021), οι οποίοι πραγματοποίησαν συγκριτική έρευνα σε προορισμούς με διαφορετικό επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η οικονομική εξάρτηση των κατοίκων από τον τουρισμό συνεπάγεται μεγαλύτερη δεκτικότητα σε πολιτικές επαναπροσανατολισμού ή ενίσχυσης του τουριστικού μοντέλου, καθώς, στην αντίληψη των κατοίκων, οι αλλαγές αυτές συνδέονται με βελτίωση της οικονομικής τους θέσης.

Στην ίδια λογική τοποθετούνται και τα ερευνητικά συμπεράσματα των Soldić Frleta, Durkin Badurina και Dwyer (2021), καθώς και των Fernandes Neves Barbosa et al. (2024), τα οποία συνηγορούν στην άποψη ότι ο τουρισμός, όταν αποτελεί σταθερή πηγή εισοδήματος, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την ποιότητα ζωής των κατοίκων και, συνακόλουθα, χαίρει της υποστήριξής τους. Εν κατακλείδι, συνάγεται ότι, σε πλήρη συνάφεια με την παρούσα έρευνα, η βιβλιογραφία αναδεικνύει την οικονομική διάσταση της τουριστικής δραστηριότητας ως τον βασικό μοχλό ενίσχυσης της στήριξης των κατοίκων προς την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού.

Συνακόλουθα, από τη θεώρηση των αποτελεσμάτων της Υ6 προκύπτει ότι οι στάσεις και οι αντιλήψεις των κατοίκων των Χανίων δεν διαφοροποιούνται συνολικά απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη και στη διακυβέρνηση του τουρισμού με βάση τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους. Δεν καταγράφονται στατιστικά σημαντικές διαφορές στον βαθμό ικανοποίησης από την τουριστική ανάπτυξη, στη στάση απέναντι στη διακυβέρνηση του τουρισμού και στη στάση απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού. Το εύρημα αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένδειξη ότι, στην περίπτωση των Χανίων, ο τουρισμός γίνεται αντιληπτός ως ένα φαινόμενο που διαχέεται σε όλη την έκταση της Περιφερειακής Ενότητας, με τα αποτελέσματά του να αγγίζουν πολλαπλά χωρικά επίπεδα και όχι αποκλειστικά τον στενό αστικό πυρήνα.

Σε ώριμους προορισμούς που έχουν αναπτυχθεί στη βάση του μοντέλου «Ηλιος και Θάλασσα», η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι οι απορρέουσες από την εποχικότητα και τη

μαζικότητα πιέσεις έχουν την τάση να υπερβαίνουν τα στενά όρια του κέντρου και να επηρεάζουν συνολικά τον προορισμό, μέσω της επιβάρυνσης των υποδομών, της κατανάλωσης πόρων και της έντονης κινητικότητας (Peeters et al., 2018; Butler, 2022; Butler, 2024). Ως εκ τούτου, τείνει να διαμορφώνεται μια περισσότερο «κοινή» κοινωνική εμπειρία του τουρισμού, ανεξαρτήτως τόπου κατοικίας.

Ωστόσο, η έρευνα καταγράφει μία κρίσιμη εξαίρεση: εντοπίζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στη συνολική στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με τους κατοίκους εντός του κέντρου να εμφανίζονται αρνητικότεροι σε σύγκριση με τους κατοίκους της υπόλοιπης Περιφερειακής Ενότητας. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ότι η χωρική διαφοροποίηση δεν αφορά γενικά τις απόψεις για τον τουρισμό, αλλά το ειδικό ζήτημα που αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα οργανωθεί η μετάβαση προς ένα μοντέλο ολοετούς τουριστικής λειτουργίας.

Εύλογη κρίνεται η ερμηνευτική προσέγγιση ότι οι κάτοικοι του κέντρου βιώνουν με τον πλέον άμεσο τρόπο την ένταση χρήσεων στον αστικό χώρο, όπως συνωστισμό, ηχορύπανση και σημαντικές μεταβολές στις λειτουργίες των γειτονιών. Η βιβλιογραφία για την ποιότητα ζωής και τον υπερτουρισμό αναδεικνύει ότι οι αντιδράσεις των κατοίκων συνδέονται λιγότερο με την ύπαρξη τουρισμού *per se* και περισσότερο με την ένταση του φαινομένου, όταν αυτή επηρεάζει την ποιότητα ζωής σε επίπεδο καθημερινότητας (Sharpley, 2023; Peeters et al., 2018).

Τέλος, έρευνες έχουν διαπιστώσει ότι οι επιπτώσεις του τουρισμού παράγουν διαχέοντα - «spillover» - αποτελέσματα, τα οποία επιδρούν δευτερογενώς πέρα από τον άμεσο χώρο ανάπτυξης της δραστηριότητας, ασκώντας επιρροές σε γειτονικές περιοχές και ευρύτερες χωρικές ενότητες (Nugroho et al., 2024). Η διαπίστωση αυτή συνάδει με την ερμηνεία που προκύπτει από την παρούσα έρευνα αναφορικά με τη γενικευμένη απουσία διαφοροποιήσεων μεταξύ κέντρου και λοιπών περιοχών και μπορεί να χαρακτηριστεί ως αναμενόμενη σε ώριμους προορισμούς όπως τα Χανιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Συμπεράσματα

6.1. Επισκόπηση Συμπερασμάτων

Η παρούσα έρευνα μελέτησε τις στάσεις και τις αντιλήψεις των κατοίκων της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων ως προς την υφιστάμενη τουριστική ανάπτυξη, καθώς και τον βαθμό ετοιμότητάς τους σε μια ενδεχόμενη μετάβαση του προορισμού από το κυρίαρχο μοντέλο «Ηλιος και Θάλασσα» σε βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης ολοετούς χαρακτήρα. Τα ευρήματα της

εμπειρικής έρευνας ανέδειξαν ότι οι κάτοικοι αναγνωρίζουν σε μεγάλο βαθμό τη συμβολή του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου, εκφράζοντας όμως ταυτόχρονα έντονους ενδοιασμούς και σκεπτικισμό για τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις του υφιστάμενου μοντέλου σε συνάρτηση με την καθημερινή τους ζωή. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει τη διττή θεώρηση του φαινομένου από τους κατοίκους, σύμφωνα με την οποία αφενός ο τουρισμός προσλαμβάνεται ως φορέας ανάπτυξης και ευημερίας, αλλά αφετέρου ως επιβαρυντικός παράγοντας για την ποιότητα ζωής.

Συνακόλουθα, η έρευνα ανέδειξε ότι μεταξύ των κατοίκων καταγράφεται περιορισμένη ικανοποίηση ως προς τον τρόπο που έχει δομηθεί η διακυβέρνηση του τουρισμού στον προορισμό, ιδίως ως προς τη διάσταση της δικής τους συμμετοχής στον σχεδιασμό του μελλοντικού αναπτυξιακού προσανατολισμού. Ιδιαίτερη σημασία εμφανίζει το εύρημα που αναδεικνύει ότι η θετικότερη αντίληψη για την ποιότητα της διακυβέρνησης του τουρισμού συσχετίζεται με μεγαλύτερη δεκτικότητα σε μεταβάσεις προς βιώσιμα μοντέλα αντιμετώπισης της εποχικότητας και του υπερτουρισμού, όπως ο αστικός τουρισμός, υπογραμμίζοντας την αξία του συμμετοχικού τουριστικού σχεδιασμού.

Καταληκτικά, διαπιστώθηκε ότι η άντληση εισοδήματος από τον τουρισμό και ο τόπος μόνιμης κατοικίας διαφοροποιούν σε κάποιο βαθμό την τοποθέτηση των κατοίκων ως προς το τουριστικό φαινόμενο, χωρίς όμως να αναιρούν το γενικό συμπέρασμα ότι η μετάβαση των Χανίων σε βιώσιμα, μη εποχικά μοντέλα ανάπτυξης έχει ως απαιτούμενη προϋπόθεση την εφαρμογή των αρχών ορθής διακυβέρνησης με επίκεντρο τη συμμετοχή των κατοίκων ως φορέων αλλαγής και επαναπροσανατολισμού.

6.2. Προτάσεις Πολιτικής

Η θεώρηση των ευρημάτων της παρούσας μελέτης κατέστησε σαφές ότι τα Χανιά δύναται να μεταβούν σε εναλλακτικά μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης με γνώμονα τη βιωσιμότητα, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι η διαχείριση του προορισμού θα συντελεστεί σε ένα πλαίσιο διαφάνειας, λογοδοσίας, αξιοπιστίας και, κατά κύριο λόγο, συμμετοχής των άμεσα ενδιαφερόμενων κατοίκων στη διαμόρφωση πολιτικής.

Στην κατεύθυνση αυτή προτείνεται η διαχείριση του προορισμού από έναν οργανωμένο, επαγγελματικά δομημένο και προσανατολισμένο σε βιώσιμες πολιτικές Οργανισμό Διαχείρισης Προορισμού (DDMMO), σε επίπεδο Περιφέρειας, με σαφείς αρμοδιότητες και κεντρικό συντονιστικό ρόλο όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Η πολυδιάσπαση των αρμοδιοτήτων

μεταξύ των βαθμών τοπικής αυτοδιοίκησης και της κεντρικής εξουσίας έχει καταδείξει ότι δεν υπήρξε έως σήμερα αποδοτική για τα Χανιά και ότι δεν λειτούργησε αποτελεσματικά στο επίπεδο του συμμετοχικού σχεδιασμού. Η θεσμοθέτηση ενός φορέα με συγκεκριμένη αποστολή και διευρυμένο φάσμα δράσης δύναται να ενισχύσει τη συνδιαμόρφωση και αποδοχή βέλτιστων πολιτικών και να καλλιεργήσει αίσθημα συνιδιοκτησίας του οράματος για τον τουρισμό εντός της τοπικής κοινωνίας.

Δεύτερον, σε συνάρτηση με την ανωτέρω πρόταση, προτείνεται η επιδίωξη πιστοποίησης του προορισμού σε επίπεδο βιωσιμότητας βάσει διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων. Μια τέτοια διαδικασία διασφαλίζει ότι οι πολιτικές δεν θα παραμείνουν ένα ευχολόγιο θεωρίας, αλλά θα ενταχθούν σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο διαρκούς βαθμολόγησης, αυτοαξιολόγησης και καταγραφής επίδοσης. Ειδικότερα, ως προς τη διάσταση της διακυβέρνησης, η υιοθέτηση μετρήσιμων δεικτών μπορεί να εγγυηθεί σε μεγάλο βαθμό τη μετάβαση από τη θεωρία της βιωσιμότητας στην πράξη. Παράλληλα, με αυτόν τον τρόπο, ο προορισμός θα ενισχύσει τη διεθνή του εικόνα, θα αναδείξει το κύρος του και θα προσελκύσει τουριστικό κοινό με υψηλού επιπέδου ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Τρίτον, δεδομένου ότι η βιωσιμότητα συνιστά ζήτημα κουλτούρας και αξιών, είτε εξετάζεται σε επίπεδο εταιρειών, οργανισμών, είτε σε επίπεδο κοινωνιών, δεν μπορεί να επιβληθεί αποκλειστικά μέσω εξωτερικών πολιτικών, αλλά καλλιεργείται μέσω της εκπαίδευσης και της καθημερινής πρακτικής (Alemu, 2025; Ketprapakorn & Kantabutra, 2022), κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση παρεμβάσεων στον τομέα της εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης των κατοίκων. Στόχος είναι να αντιληφθούν βιωματικά ότι οφείλουν να αναπτύξουν κουλτούρα συμμετοχής και ενεργού πολιτικής δράσης σε κάθε έκφανση της ζωής τους. Εκπαιδευτικά προγράμματα σε σχολεία, τοπικές κοινότητες και επαγγελματικούς φορείς, τα οποία θα αναδεικνύουν τη σημασία της συμμετοχής σε όλες τις διαστάσεις του πολιτικού και κοινωνικού γίνεσθαι, δεν θα ενισχύσουν μόνο την κοινωνική συνοχή και την τοπική ταυτότητα, αλλά θα αποτελέσουν το στέρεο έδαφος για μια βιώσιμη αναγέννηση του προορισμού.

6.3. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας ανοίγουν μία σειρά από ερευνητικούς δρόμους με σκοπό την περαιτέρω εμβάθυνση στους προβληματισμούς που αναδείχθηκαν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προς μελέτη και συνακόλουθα πολιτική εφαρμογή θα μπορούσε να πηγάζει από τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο συγκεκριμένες στρατηγικές διαβούλευσης με τους κατοίκους και

ένταξής τους σε ομάδες εργασίας με σκοπό την κοινή χάραξη πολιτικών ασκούν συγκεκριμένο βαθμό επιρροής στη στάση και στην αντίληψή τους για το τουριστικό φαινόμενο. Η επανάληψη της παρούσας έρευνας στα Χανιά μετά τη δημιουργία ενός Φορέα Διαχείρισης Προορισμού και την πάροδο εύλογου χρόνου για να αναπτύξει τη δράση του σε συνεργασία με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, θα μπορούσε να εξαγάγει σημαντικά συμπεράσματα στο πεδίο της αποτελεσματικότητας συγκεκριμένων συμμετοχικών διαδικασιών.

Επιπρόσθετα, προτείνεται η συγκριτική διερεύνηση των στάσεων των κατοίκων σε προορισμούς που βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια του κύκλου ζωής, ιδίως σε προορισμούς που έχουν περάσει στη φάση της παρακμής ή της αναζωογόνησης, ώστε να καταστεί ερευνητικά κατανοητό πώς οι ίδιες παρεμβάσεις ενδέχεται να οδηγούν σε διαφορετικά αποτελέσματα ανάλογα με τη βιωματική εμπειρία των κατοίκων.

Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τον παράγοντα της οικονομικής ωφέλειας ως καίριας σημασίας στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων έναντι του τουριστικού φαινομένου, η διερεύνηση των μηχανισμών μέσω των οποίων τα οικονομικά οφέλη διαχέονται στο σύνολο της κοινωνίας ενδέχεται να έχει ουσιαστική πρακτική σημασία, ώστε να κατανοηθεί μέσα από ποιες διαδρομές ο τουρισμός μπορεί να μετατραπεί σε παράγοντα συλλογικής ευημερίας.

Τέλος, σε ένα ευρύτερης σημασίας, αλλά καίριο για την τουριστική ανάπτυξη, επίπεδο, η διερεύνηση των μηχανισμών διαμόρφωσης κουλτούρας βιωσιμότητας στους κατοίκους και η μελέτη των συμμετοχικών διαδικασιών που μπορούν να εντυπώσουν αξίες βιωσιμότητας και όχι απλώς καταναγκαστική συμμόρφωση, αποτελεί έναν τομέα του οποίου τα αποτελέσματα δύνανται να συμβάλουν όχι μόνο στον τουρισμό, αλλά και στη συνολική κοινωνική ευημερία.

6.4. Επίλογος

Μελετώντας τη μετάβαση των προορισμών «Ήλιος και Θάλασσα» σε βιώσιμα - μη εποχικά μοντέλα και εστιάζοντας στην περίπτωση των Χανίων, αναδείχθηκε ότι η βιωσιμότητα στον τουρισμό δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μία εννοιολογική κατασκευή «τεχνικής φύσεως», που υλοποιείται αποκλειστικά στη βάση σχεδίων και εργαλείων, αλλά ως μία βαθιά κοινωνική διαδικασία, η οποία απαιτεί χρόνο και συλλογική προσπάθεια προκειμένου να καταστεί βίωμα και νοοτροπία. Η επίτευξη της βιωσιμότητας ενός προορισμού προϋποθέτει ενεργούς πολίτες, αξιόπιστους διοικούντες και την ύπαρξη μιας κοινής γλώσσας επικοινωνίας και κατανόησης μεταξύ τους.

Περιοχές του πλανήτη, όπως τα Χανιά, που προικίστηκαν από τη φύση και διαθέτουν τη δυναμική να προσφέρουν μια ξεχωριστή εμπειρία διαβίωσης τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους επισκέπτες, καλούνται να ακολουθήσουν τον δρόμο της ισόρροπης τουριστικής ανάπτυξης, μέσω του οποίου οι σημερινές επιλογές θα λειτουργούν ως εγγύηση της ευημερίας του προορισμού στο διηνεκές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνικές Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Capital.gr. (2023, August 29). *Προχωρά η νέα επένδυση της Ikos στην Κρήτη*.
<https://www.capital.gr/epixeiriseis/3734376/proxora-i-nea-ependusi-tis-ikos-stin-kriti/>
- Chania Chamber of Commerce and Industry. (2025). *Chania | Κρουαζιέρα: Αύξηση 20,6% στους επιβάτες το πρώτο πεντάμηνο του 2025*.
<https://chania-cci.gr/newsletter/volume-581/chania-krouaziera-afksisi-206-stous-epivates-to-proto-pentamino-tou-2025/>
- HANIA.news. (2025, December 21). *Ελληνικός τουρισμός | Ρεκόρ το 2025, νέες αγορές και πτήσεις στο κάδρο του 2026*.
<https://hania.news/2025/12/21/κεφαλογιάννη-χρονιά-ρεκόρ-για-τον-ελλ/>
- Ministry of Tourism. (2017, September 22). *Tourism 365 days a year for Crete: With the goal of development, employment support and dissemination of economic benefits in local communities* [Press release].
<https://mintour.gov.gr/toyrismos-365-imeres-to-chrono-gia-tin-kriti-me-stochotin-anaptyxistin-enischysitistis-apascholisis-kaitin-diachysiton-oikonomikon-ofelonstistopikeskoinonies/>
- Municipality of Chania. (2022, February 15). *Δημιουργία του πρώτου Κ.Ε.Π. Τουρισμού στην Ελλάδα από τον Δήμο Χανίων στο Ενετικό Λιμάνι*.
<https://www.chania.gr/enimerosi/arxeioDT-2022/14022022fragkakhsEOT.html>
- ProtoThema.gr. (2024, October 27). *Χανιά: Τουριστικός προορισμός όλο τον χρόνο – Προσελκύει πολλά και διαφορετικά κοινά επισκεπτών*.
<https://www.protothema.gr/travelling/article/1555515/hania-touristikos-proorismos-olo-ton-chronon-proselkuei-polla-kai-diaforetika-koina-episkepton/>
- Zarpanews.gr. (2023, January 9). *Χανιά και Ρέθυμνο οι κορυφαίοι προορισμοί της Κρήτης για το πρόγραμμα «Τουρισμός για όλους»*.
<https://www.zarpanews.gr/chania-kai-rethymno-oi-koryfaioi-proorismoi-tis-kritis-gia-to-programma-toyrismos-gia-oloy/>
- διαΝΕΟσις. (2024, November). *Κοινωνία των πολιτών & φιλανθρωπία στην Ελλάδα: Πανελλαδική έρευνα*.
https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2024/11/koinonia_politonfilanthropia.pdf
- Δήμος Χανίων. (2023). *Στρατηγική βιώσιμης αστικής ανάπτυξης Δήμου Χανίων 2021–2027*.
https://www.chania.gr/files/55/47061/2.entypo_sbaa_2i_epikairopoiisi_compressed_%281%29.pdf

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2021). *Απογραφή πληθυσμού–κατοικιών 2021: Μόνιμος πληθυσμός κατά επίπεδο εκπαίδευσης και κατάσταση ασχολίας (Δήμοι)*.
<https://www.statistics.gr/2021-census-pop-hous-results>

Υπουργείο Τουρισμού. (2017). *Εθνική στρατηγική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη*.

Διεθνής Βιβλιογραφικές Αναφορές

Alemu, B. A. (2025). Cultivating a culture of sustainability: The role of organizational values and leadership in driving sustainable practices. *Business Ethics and Leadership*, 9(1), 79–94.
[https://doi.org/10.61093/bel.9\(1\).79-94.2025](https://doi.org/10.61093/bel.9(1).79-94.2025)

Amani, D. (2023). How does destination governance build local residents' support for destination branding? *Cogent Business & Management*, 10(1).
<https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2192441>

Blázquez-Salom, M., & Murray, I. (2023). Governing the social production of Spain's sun and sand tourist resorts. In A. Blanco-Romero & M. Blázquez-Salom (Eds.), *Spanish tourism geographies: Territorial diversity and different approaches* (pp. 193–206). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-3-031-39780-6_10

Bock, I. A., Costa, R., Rodrigues, C., & Macke, J. (2021). Examining the concept of governance in tourism research. *Tourism and Hospitality Management*, 27(3), 629–668.
<https://doi.org/10.20867/thm.27.3.9>

Bramwell, B. (2011). Governance, the state and sustainable tourism: A political economy approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4–5), 459–477.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2011.576765>

Bramwell, B., & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4–5), 411–421.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2011.580586>

Brouder, P. (2014). Evolutionary economic geography: A new path for tourism studies? *Tourism Geographies*, 16(1), 2–7.
<https://doi.org/10.1080/14616688.2013.864323>

Business Traveller. (2024). IHG to open Vignette Collection and Kimpton hotels in Crete. *Business Traveller*.
https://money-tourism.gr/en/ihg-expands-its-presence-in-greece-with-two-new-hotel-signings-in-crete/?utm_source=chatgpt.com

Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *The Canadian Geographer*, 24(1), 5–12. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x>

- Butler, R. W. (2022). *The tourism area life cycle: A perspective article*. *Tourism Review*, 77(1), 35–53. <https://doi.org/10.1108/TR-04-2021-0215>
- Butler, R. W. (2024). Tourism destination development: the tourism area life cycle model. *Tourism Geographies*, 27(3-4), 599–607. <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2325932>
- Caro-Carretero, R. (2025). Residents’ perceptions of tourism and sustainable development: Implications for policy and planning. *Cogent Social Sciences*, 11(1), Article 2447398. <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2447398>
- Gore, S., Borde, N., Desai, P. H., & George, B. (2021). Empirically mapping the evolutionary phases of tourism area life cycle (TALC): The case of Goa, India. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 69(3), 346–366. <https://doi.org/10.37741/t.69.3.2>
- Dangi, T. B., & Petrick, J. F. (2021). Enhancing the role of tourism governance to improve collaborative participation, responsiveness, representation and inclusion for sustainable community-based tourism: A case study. *International Journal of Tourism Cities*, 7(4), 1029–1048. <https://doi.org/10.1108/IJTC-10-2020-0223>
- Department for Culture, Media & Sport. (2024, December 4). *Community life survey 2023/24: Civic engagement and social action*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/statistics/community-life-survey-202324-annual-publication/community-life-survey-202324-civic-engagement-and-social-action>
- Dolasinski, M. J., Roberts, C., & Young, L. (2025). *Sustainability, the balanced scorecard, and event tourism: The SBSC-ET model*. *Sustainability*, 17(5), 2174. <https://doi.org/10.3390/su17052174>
- Durkin Badurina, J., & Soldić Frleta, D. (2021). Tourism dependency and perceived local tourism governance: Perspective of residents of highly-visited and less-visited tourist destinations. *Societies*, 11(3), 79. <https://doi.org/10.3390/soc11030079>
- European Commission, Directorate-General for Mobility and Transport. (2025, April 29). *Unbalanced tourism: Which European destinations are potentially vulnerable?* https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/unbalanced-tourism-which-european-destinations-are-potentially-vulnerable-2025-04-29_en
- European Commission. (2025). *European green pioneer of smart tourism: Best practices 2025* [Report]. https://smart-tourism-capital.ec.europa.eu/document/download/fbf9daff-1720-4627-b9c8-da60c54a4907_en?filename=European_Green_Pioneer_of_Smart_Tourism_Best_Practices_2025.pdf
- European Commission. (n.d.). *Sustainable development*. Retrieved February 5, 2026, from https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/sustainable-development_en

- Eurostat. (2025). *Tourism statistics – seasonality at regional level*. *Statistics Explained*.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics_-_seasonality_at_regional_level
- Eurostat. (n.d.). *Economically active population by age (activity rate)*.
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/tepsr_wc130
- Fernandes Neves Barbosa, J., Vieira, I., Teixeira, S. J., & Ribeiro, M. A. (2024). *Influence of community attachment and personal benefit on residents' support for tourism activities*. *SAGE Open*, 14(2). <https://doi.org/10.1177/21582440241255249>
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
- Gauna Ruiz de León, C., Anton Clavé, S., Sanz-Ibáñez, C., & Zepeda Arce, A. (2025). *Agency and coevolutionary path development in tourism destinations*. *Tourism Geographies*.
<https://doi.org/10.1080/14616688.2025.2519327>
- Gačnik, A., Uran Maravić, M., & Omerzel Gomezelj, D. (2025). *Assessing sustainability dimensions in tourism destinations*. *Sustainability*, 17(3), 1124. <https://doi.org/10.3390/su17219799>
- Global Sustainable Tourism Council. (2019). *GSTC destination criteria: Version 2.0* [Report].
<https://www.gstc.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria/>
- Global Sustainable Tourism Council. (n.d.). *What is sustainable tourism?* Retrieved February 5, 2026, from
<https://www.gstc.org/what-is-sustainable-tourism/>
- Haley, M. (2023). *Host communities: The foundation of regenerative tourism*. *Journal of Sustainability and Resilience*, 3(2), Article 4.
<https://digitalcommons.usf.edu/jsr/vol3/iss2/4/>
- Hellenic Statistical Authority (ELSTAT). (2024). *Arrivals, nights spent and occupancy of bed places in hotels and similar establishments, by regional unit*.
<https://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/STO12>
- Institute of the Association of Greek Tourism Enterprises (INSETE). (2023). *Sustainable tourism in Greece*. Considerate Group.
https://insete.gr/wp-content/uploads/2023/11/23-11_Sustainable_Tourism_in_Greece_EN.pdf
- Institute of the Association of Greek Tourism Enterprises (INSETE). (2024). *Greek Tourism 2030: Action plans – Region of Crete* [Δελτίο/Εκθεση]. INSETE/Deloitte & Remaco. Ανακτήθηκε από <https://insete.gr/studies/greek-tourism-2030-action-plans/?lang=en>
- Ketprapakorn, N., & Kantabutra, S. (2022). *Toward an organizational theory of sustainability culture*. *Sustainable Production and Consumption*, 32, 638–654.
<https://doi.org/10.1016/j.spc.2022.05.020>

- Kim, S., Kang, Y., Park, J.-H., & Kang, S.-E. (2021). The impact of residents' participation on their support for tourism development. *Sustainability*, 13(9), 4789.
<https://doi.org/10.3390/su13094789>
- Kuščer, K., & Mihalič, T. (2019). Residents' attitudes towards overtourism. *Sustainability*, 11(6), 1823.
<https://doi.org/10.3390/su11061823>
- Lim, W. M. (2025). *What is quantitative research? An overview and guidelines*. Australasian Marketing Journal, 33(3), 325–348. <https://doi.org/10.1177/14413582241264622>
- Majdak, P. (2022). Pre-emptively managing overtourism by promoting rural tourism in low-density areas: Lessons from Madeira. *Sustainability*, 14(2), 757.
<https://doi.org/10.3390/su14020757>
- Mestanza-Ramón, C., Pranzini, E., Anfuso, G., Botero, C. M., Chica-Ruiz, J. A., & Mooser, A. (2020). An attempt to characterize the “3S” (Sea, Sun, and Sand) parameters: Application to the Galapagos Islands and continental Ecuadorian beaches. *Sustainability*, 12(8), 3468.
<https://doi.org/10.3390/su12083468>
- Morrison, A. M. (2019). *Marketing and managing tourism destinations* (2nd ed.). Routledge.
- Nugroho, A., Verikios, G., Pham, T. V., & Su, J. J. (2024). The distributional and spillover impacts of tourism across regions: The case of Indonesia. *Tourism Economics*, 31(4), 611–630.
<https://doi.org/10.1177/13548166241275741>
- O'Mahony, T. (2022). Toward sustainable wellbeing: Advances in contemporary concepts. *Frontiers in Sustainability*, 3, Article 807984.
<https://doi.org/10.3389/frsus.2022.807984>
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., Eijgelaar, E., Hartman, S., Heslinga, J., Isaac, R., Mitas, O., Moretti, S., Nawijn, J., Papp, B., & Postma, A. (2018). *Overtourism: Impact and possible policy responses*. European Parliament.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU\(2018\)629184_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU(2018)629184_EN.pdf)
- Perkumienė, D., & Pranskūnienė, R. (2019). Overtourism: Between the right to travel and residents' rights. *Sustainability*, 11(7), 2138.
<https://doi.org/10.3390/su11072138>
- Ramón-Cardona, J., & Sánchez-Fernández, M. D. (2023). The society's heterogeneity regarding attitudes towards tourism: A cluster analysis of the Ibiza residents. *Societies*, 13(7), 171.
<https://doi.org/10.3390/soc13070171>
- Richardson, L., Chapman, A., & Light, D. (2025). Identifying critical success factors in the regeneration of English seaside resorts. *Tourism and Hospitality*, 6(3), 142.
<https://doi.org/10.3390/tourhosp6030142>

- Rivera Mateos, M., & Mendoza Montesdeoca, I. (2024). Resident communities and perception of tourism sustainability in sun and beach destinations: An empirical analysis in the province of Manabí (Ecuador). *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 18(4), e08014.
<https://doi.org/10.24857/rgsa.v18n4-162>
- Roberts, T., Renda, A. I., & Pinto, P. (2022). Residents' perceptions on tourism impacts and quality of life: The case of Faro. *Journal of Tourism, Sustainability and Well-Being*, 10(1), 39–57.
<https://doi.org/10.34623/z1zj-5q27>
- Ruggieri, G., & Platania, M. (2024). Islands' tourism seasonality. *Sustainability*, 16(9), 3674.
<https://doi.org/10.3390/su16093674>
- Sánchez-Teba, E. M., Benítez-Márquez, M. D., & Romero-Navas, T. (2019). Residents' negative perceptions towards tourism, loyalty and happiness: The case of Fuengirola (Spain). *Sustainability*, 11(23), 6841.
<https://doi.org/10.3390/su11236841>
- Sapkota, M. (2024). Implications and critiques of quantitative research: A systematic review. *Journal of Learning and Teaching Methodology*, 5(3).
<https://doi.org/10.17309/jltm.2024.5.3.09>
- Sarantakou, E., Moschopoulidou, P., & Giannoulatou, K. (2025). Participation matters: A comparative assessment of urban governance responses to overtourism. *Tourism and Hospitality*, 6(5), 251.
<https://doi.org/10.3390/tourhosp6050251>
- Sayuti, R. H. (2023). Community readiness in implementing sustainable tourism on small islands: Evidence from Lombok, Indonesia. *Sustainability*, 15(12), 9725.
<https://doi.org/10.3390/su15129725>
- Schönherr, S., Bichler, B. F., & Pikkemaat, B. (2023). Attitudes not set in stone: Existential crises changing residents' irritation. *Tourism Management*, 96, 104708.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104708>
- Sezgin, E., & Yolal, M. (2012). Golden age of mass tourism. In M. Kasimoglu (Ed.), *Visions for global tourism industry* (pp. 77–98). IntechOpen.
<https://doi.org/10.5772/37283>
- Sharpley, R. (2022). Sustainable tourism governance: Local or global? *Tourism Recreation Research*.
<https://doi.org/10.1080/02508281.2022.2040295>
- Stojanović, T., Trišić, I., Brđanin, E., Štetić, S., Nechita, F., & Candrea, A. N. (2024). *Natural and sociocultural values of a tourism destination in the function of sustainable tourism development—An example of a protected area*. *Sustainability*, 16(2), 759.
<https://doi.org/10.3390/su16020759>

- Streimikiene, D., Svagzdiene, B., Jasinskas, E., & Simanavicius, A. (2021). *Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review*. *Sustainable Development*, 29(1), 259–271. <https://doi.org/10.1002/sd.2133>
- Soldić Frleta, D., Đurkin Badurina, J., & Dwyer, L. (2020). *Well-being and residents' tourism support: Mature island destination perspective*. *Zagreb International Review of Economics & Business*, 23(Special Issue), 29–41. <https://doi.org/10.2478/zireb-2020-0021>
- Toruńczyk-Ruiz, S., & Martinović, B. (2020). The bright and dark sides of length of residence in the neighbourhood: Consequences for local participation and openness to newcomers. *Journal of Environmental Psychology*, 67, 101383. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.101383>
- Trinajstić, M., & Đurkin Badurina, J. (2023). (Coastal) urban tourism and quality of life: Residents' perception. *ToSEE – Tourism in Southern and Eastern Europe*, 7, Article 29. <https://doi.org/10.20867/tosee.07.29>
- UN Tourism. (n.d.). *Sustainable development*. <https://www.untourism.int/sustainable-development>
- UN Tourism. (n.d.). *Why tourism?* <https://www.untourism.int/why-tourism>
- Soldić Frleta, D., Đurkin Badurina, J., & Dwyer, L. (2020). *Well-Being and Residents' Tourism Support – Mature Island Destination Perspective*. *Zagreb International Review of Economics and Business*, 23(Special Conference Issue), 29–41. <https://doi.org/10.2478/zireb-2020-0021>
- Toruńczyk-Ruiz, S., & Martinović, B. (2020). The bright and dark sides of length of residence in the neighbourhood: Consequences for local participation and openness to newcomers. *Journal of Environmental Psychology*, 67, 101383. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.101383>
- Trinajstić, M., & Đurkin Badurina, J. (2023). (Coastal) urban tourism and quality of life: Resident's perception. *ToSEE – Tourism in Southern and Eastern Europe*. <https://doi.org/10.20867/tosee.07.29>
- UN Tourism. (n.d.). *Sustainable development*. <https://www.untourism.int/sustainable-development>
- UN Tourism. (n.d.). *Why tourism?* <https://www.untourism.int/why-tourism>
- Urošević, M., Stanojević, M., & Đorđević, D. (2023). *Urban tourism destinations in the world*. *Economic Themes*, 61(3), 343–364. <https://doi.org/10.2478/ethemes-2023-0018>
- Vodeb, K., Fabjan, D., & Krstinić Nižić, M. (2021). *Residents' perceptions of tourism impacts and support for tourism development: Evidence from Portorož and Opatija*. *Tourism and Hospitality Management*, 27(1), 143–166. <https://doi.org/10.20867/thm.27.1.10>

- Wasserstein, R. L., & Lazar, N. A. (2016). The ASA statement on p-values: Context, process, and purpose. *The American Statistician*, 70(2), 129–133.
<https://doi.org/10.1080/00031305.2016.1154108>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Zhao, Y., Cui, X., & Guo, Y. (2022). Residents' engagement behavior in destination branding. *Sustainability*, 14(10), 5852.
<https://doi.org/10.3390/su14105852>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α – Ερωτηματολόγιο Έρευνας

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Α - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

ΦΥΛΟ:

ΑΝΤΡΑΣ / ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ:

18-24

25-34

35-44

45-54

55-64

65-74

75 +

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ:

Απόφοιτος Γυμνασίου

Απόφοιτος Λυκείου

Πτυχιούχος ΤΕΙ / ΑΕΙ

Κάτοχος Μεταπτυχιακού / Διδακτορικού

ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ:

Λιγότερο από 5 χρόνια

5 με 10 χρόνια

10 με 20 χρόνια
20 με 30 χρόνια
Όλη σας τη ζωή

Πού κατοικείτε μόνιμα σήμερα;

- Στον αστικό ιστό της πόλης των Χανίων (δηλαδή εντός των ορίων της Δημοτικής Ενότητας Χανίων).
- Υπόλοιπο του Δήμου Χανίων (δηλαδή εντός των ορίων των Δημοτικών Ενοτήτων Ελευθερίου Βενιζέλου, Σούδας, Ακρωτηρίου, Νέας Κυδωνίας, Θερύσου, Κεραμιών).
- Υπόλοιπο της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων – πλην του Δήμου Χανίων και της νήσου Γαύδου (δηλαδή εντός των ορίων των Δήμων Πλατανιά, Αποκορώνου, Κισσάμου, Καντάνου – Σελίνου, Σφακίων).

Έχετε οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό;

(Είναι μέρος του εισοδήματός σας, είτε ως κύρια δραστηριότητα, είτε ως πρόσθετη πηγή εισοδήματος για εσάς και για την οικογένειά σας.)

ΝΑΙ ΟΧΙ.....

Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων (κλίμακα 1 έως 5)

Πολύ ικανοποιημένος -5-

Αρκετά ικανοποιημένος -4-

Ουδέτερος – ούτε ικανοποιημένος / ούτε δυσαρεστημένος -3-

Αρκετά δυσαρεστημένος -2-

Πολύ δυσαρεστημένος -1-

Σημειώστε τον βαθμό συμφωνίας σας με τις παρακάτω δηλώσεις, σε κλίμακα 1 έως 5, όπου

1 = Διαφωνώ απόλυτα, 2 = Διαφωνώ, 3 = Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ, 4 = Συμφωνώ, 5 = Συμφωνώ απόλυτα.

Β – ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

Πυλώνας α': Οικονομικές επιπτώσεις

1. Ο τουρισμός παράγει οικονομικά οφέλη για τους κατοίκους των Χανίων.
2. Η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στα Χανιά για τον ντόπιο πληθυσμό.
3. Οι τιμές στα καταστήματα του προορισμού και το κόστος παροχής υπηρεσιών αυξάνονται κατά τη διάρκεια της θερινής τουριστικής περιόδου.
4. Ο τουρισμός έχει οξύνει τη στεγαστική κρίση και συντελεί στην υπέρμετρη αύξηση της τιμής των ακινήτων.

Πυλώνας β': Κοινωνικο-πολιτισμικές επιπτώσεις

1. Ο τουρισμός αποτελεί παράγοντα που συμβάλλει στην πολιτιστική ανάπτυξη των Χανίων.
2. Η αλληλεπίδραση μεταξύ κατοίκων και επισκεπτών έχει θετική επίδραση για τον ντόπιο πληθυσμό.
3. Ο τουρισμός οδηγεί στην αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης.
4. Η εγκληματικότητα αυξάνεται κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.

Πυλώνας γ': Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

1. Τα Χανιά αντιμετωπίζουν έλλειψη πόρων (ενεργειακών, υδάτινων κ.λπ) κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.
2. Η χλωρίδα και η πανίδα του προορισμού απειλούνται από την τουριστική ανάπτυξη.
3. Ο τουρισμός στα Χανιά είναι περιβαλλοντικά υπεύθυνος.
4. Η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στη διατήρηση και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Πυλώνας δ': Διακυβέρνηση του τουρισμού

1. Η τουριστική ανάπτυξη των Χανίων προσελκύει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και ενασχόληση από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας για τον προορισμό.
2. Η ανάπτυξη του τουρισμού οδηγεί στην προώθηση αναπτυξιακών σχεδίων για τα Χανιά.
3. Ο τουρισμός ενεργοποιεί τον τοπικό πληθυσμό να συμμετέχει ενεργά στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων για την πόλη.
4. Είμαι ικανοποιημένος/η από τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του τουριστικού φαινομένου στον προορισμό από τους αρμόδιους πολιτειακούς φορείς.

Γ – ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΘ' ΟΛΗ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ

1. Η τουριστική δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων των Χανίων.
2. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα εξασφαλίσει σταθερότητα στον τομέα της απασχόλησης και στο εισόδημα των κατοίκων.
3. Η ανάπτυξη τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα επιβαρύνει υπερβολικά τις υποδομές και τις δημόσιες υπηρεσίες των Χανίων (κυκλοφορία οχημάτων, στάθμευση, λειτουργία υποδομών υγείας κ.λπ).
4. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα οδηγήσει σε βιώσιμη ανάπτυξη του τουριστικού μοντέλου των Χανίων.

Δ - ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

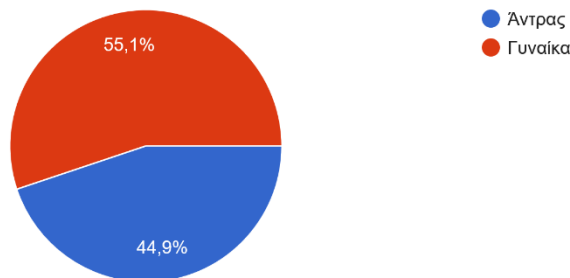
(*Σύμφωνα με τον ορισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO), ο αστικός τουρισμός είναι ένα είδος τουριστικής δραστηριότητας που λαμβάνει χώρα σε αστικό χώρο, εντός πόλεων και αστικών προορισμών. Οι προορισμοί αυτοί προσφέρουν ένα ευρύ και ετερογενές φάσμα πολιτιστικών, αρχιτεκτονικών, τεχνολογικών και κοινωνικών εμπειριών και προϊόντων.)

1. Τα Χανιά αποτελούν ήδη έναν αστικό τουριστικό προορισμό.
2. Τα Χανιά διαθέτουν υποδομές και τουριστικές παροχές κατάλληλες για την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.
3. Τα Χανιά πρέπει να συνεχίσουν να αναπτύσσουν ενεργά τον αστικό τουρισμό και να αυξήσουν τον αριθμό επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
4. Η υφιστάμενη εποχικότητα του τουρισμού (υψηλή επισκεψιμότητα από Απρίλιο έως Οκτώβριο / αισθητή πτώση τουριστικής κίνησης από Νοέμβριο έως Μάρτιο) πρέπει να διατηρηθεί.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β - Γραφικές απεικονίσεις αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου

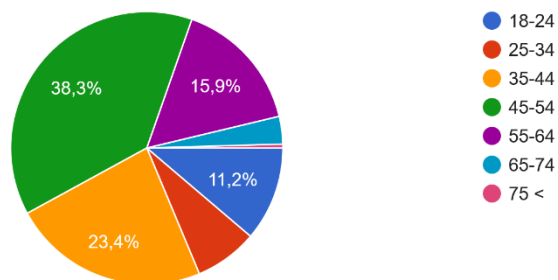
Φύλο:

214 απαντήσεις

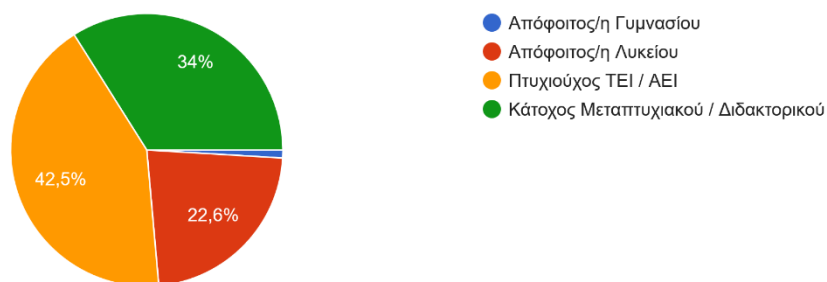
Σχήμα Β1 – Κατανομή φύλου συμμετεχόντων στην έρευνα

Ηλικία:
214 απαντήσεις

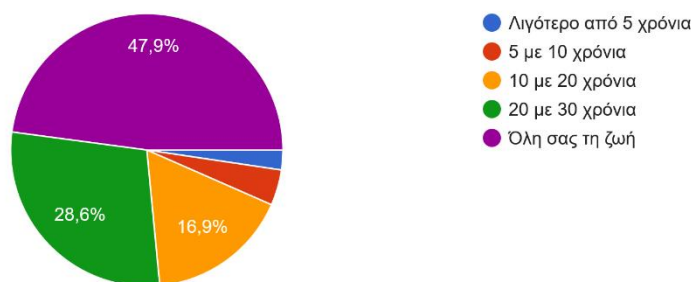
Σχήμα B2 – Κατανομή ηλικιακών ομάδων

Επίπεδο Εκπαίδευσης:
212 απαντήσεις

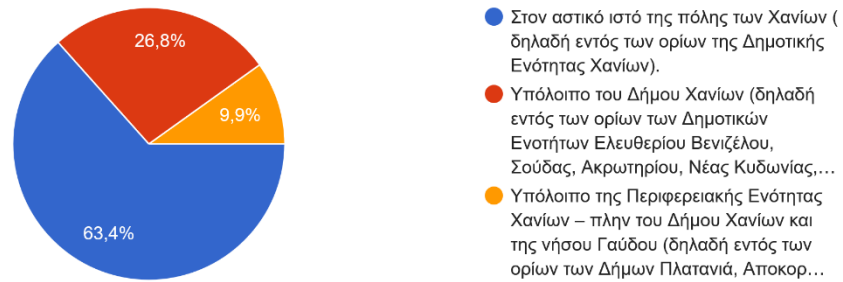
Σχήμα B3 – Κατανομή ανά επίπεδο εκπαίδευσης

Χρόνος διαμονής στα Χανιά:
213 απαντήσεις

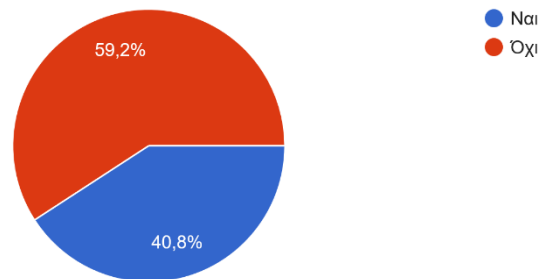
Σχήμα B4 – Κατανομή βάσει του χρόνου διαμονής στα Χανιά

Πού κατοικείτε μόνιμα σήμερα;
213 απαντήσεις

Σχήμα Β5 – Κατανομή βάσει του τόπου διαμονής

Έχετε οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό; (Είναι μέρος του εισοδήματός σας, είτε ως κύρια δραστηριότητα, είτε ως πρόσθετη πηγή εισοδήματος για εσάς και για την οικογένειά σας).
213 απαντήσεις

Σχήμα Β6 – Κατανομή βάσει της οικονομικής εξάρτησης από τον τουρισμό

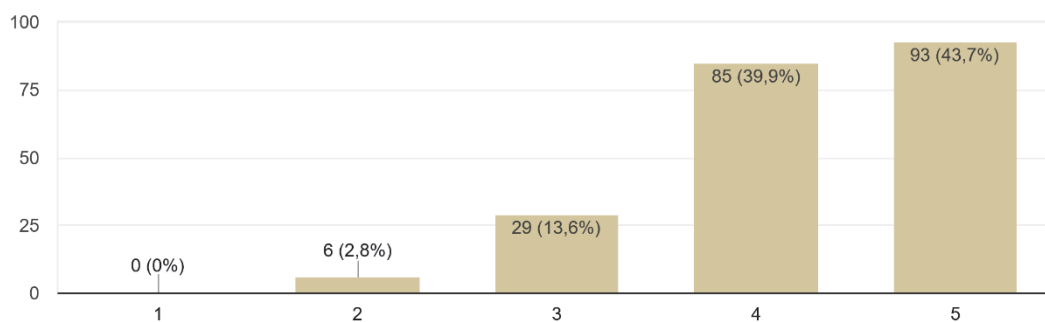
Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων; (κλίμακα 1 έως 5)
214 απαντήσεις

Σχήμα Β7 – Κατανομή βάσει της ικανοποίησης από τον τουρισμό

1. Ο τουρισμός παράγει οικονομικά οφέλη για τους κατοίκους των Χανίων.

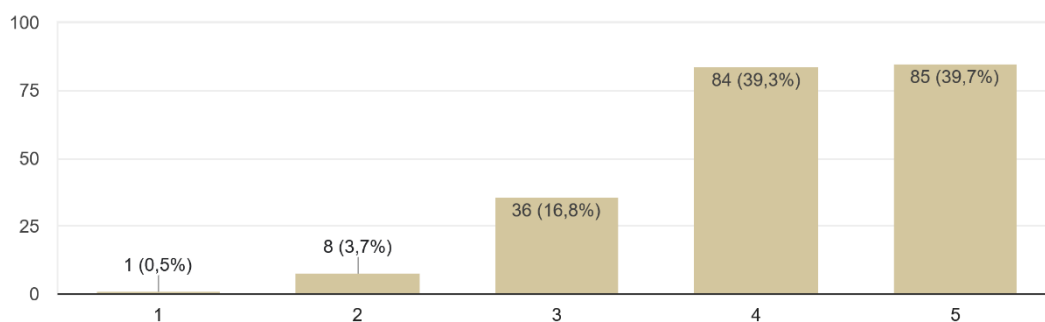
213 απαντήσεις

Σχήμα Β8 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τα οικονομικά οφέλη που παράγει ο τουρισμός

2. Η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στα Χανιά για τον ντόπιο πληθυσμό.

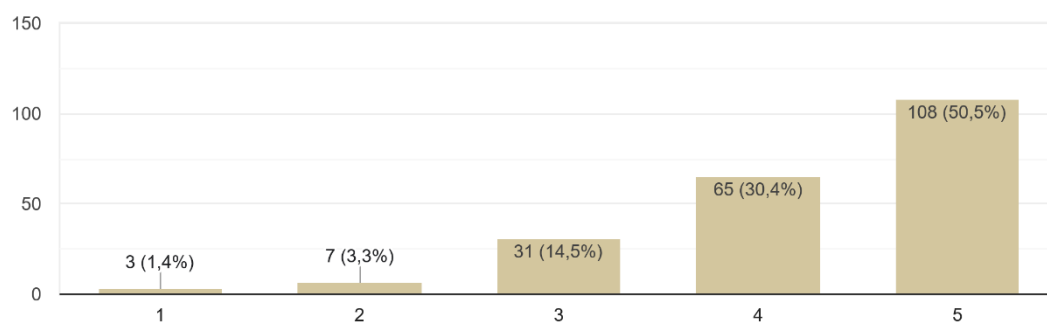
214 απαντήσεις

Σχήμα Β9 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη συμβολή του τουρισμού στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

3. Οι τιμές στα καταστήματα του προορισμού και το κόστος παροχής υπηρεσιών αυξάνονται τη διάρκεια της θερινής τουριστικής περιόδου.

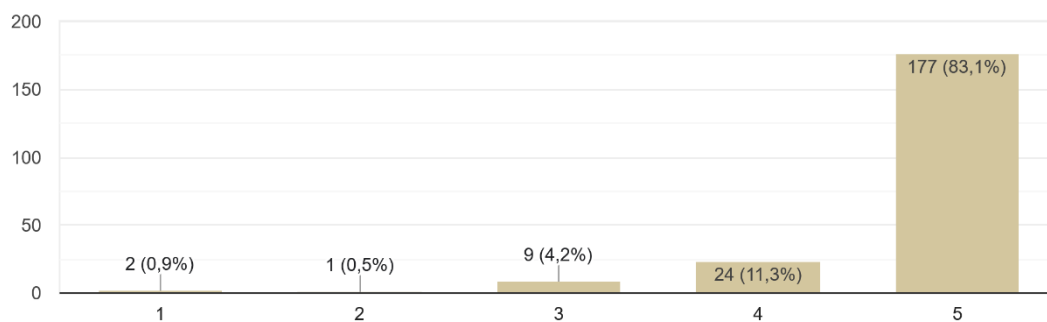
214 απαντήσεις

Σχήμα B10 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αύξηση του κόστους ζωής την θερινή τουριστική περίοδο

4. Ο τουρισμός έχει οξύνει τη στεγαστική κρίση και συντελεί στην υπέρμετρη αύξηση της τιμής των ακινήτων.

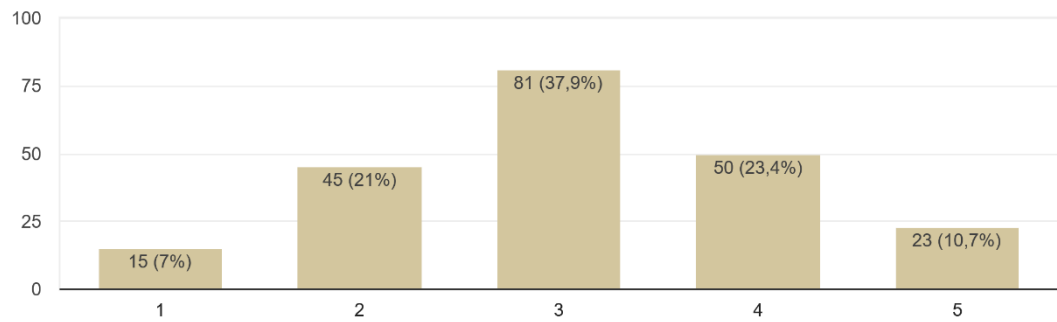
213 απαντήσεις

Σχήμα B11 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη στεγαστική κρίση

1. Ο τουρισμός αποτελεί παράγοντα που συμβάλλει στην πολιτιστική ανάπτυξη των Χανίων.

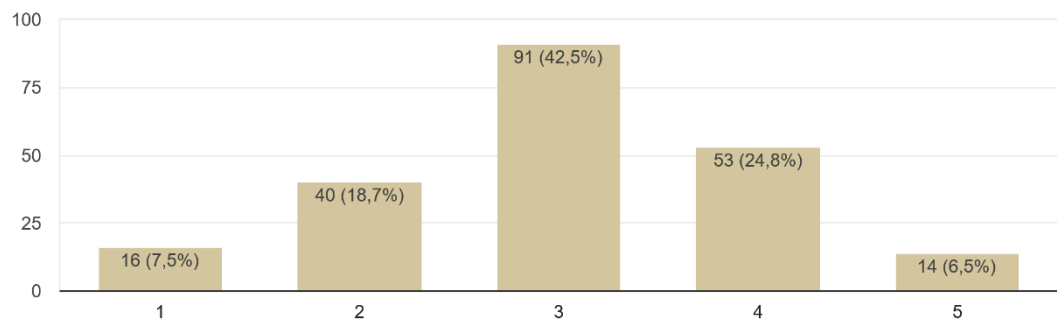
214 απαντήσεις

Σχήμα B12 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τη συμβολή του τουρισμού στην πολιτιστική ανάπτυξη

2. Η αλληλεπίδραση μεταξύ κατοίκων και επισκεπτών έχει θετική επίδραση για τον ντόπιο πληθυσμό.

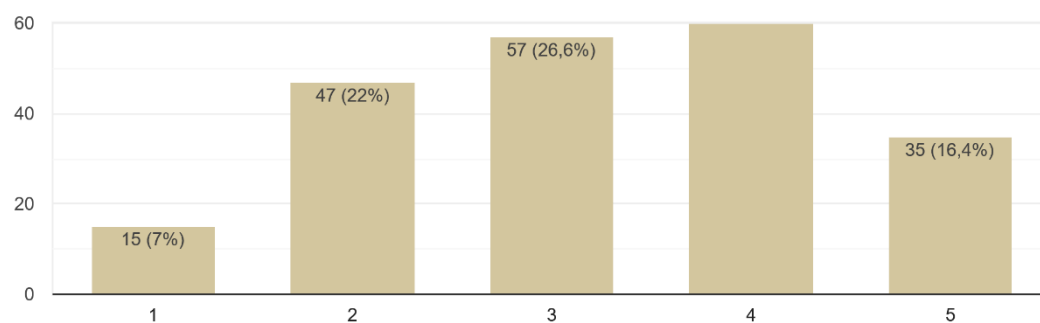
214 απαντήσεις

Σχήμα B13 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αλληλεπίδραση ντόπιων και τουριστών

3. Ο τουρισμός οδηγεί στην αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης.

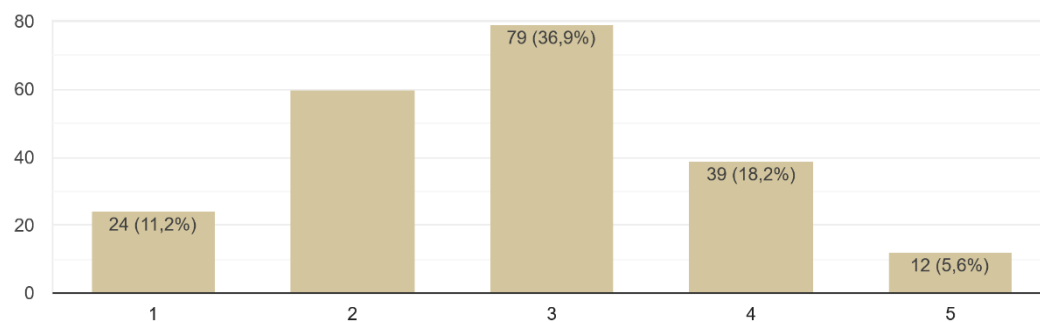
214 απαντήσεις

Σχήμα B14 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης

4. Η εγκληματικότητα αυξάνεται κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.

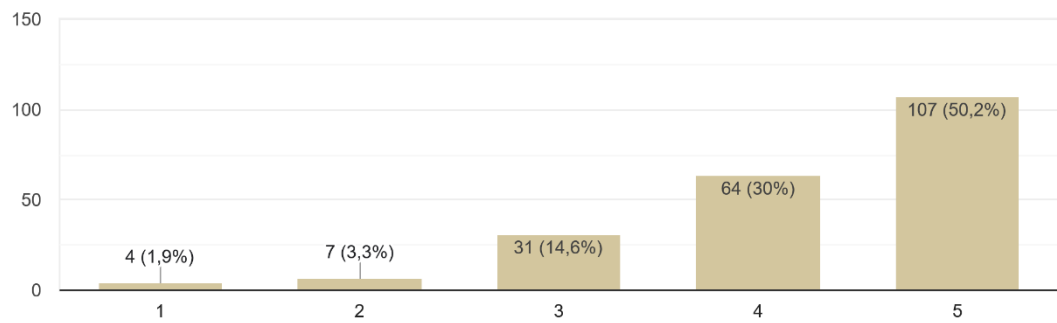
214 απαντήσεις

Σχήμα B15 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αύξηση της εγκληματικότητας

1. Τα Χανιά αντιμετωπίζουν έλλειψη πόρων (ενεργειακών, υδάτινων κ.λπ) κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.

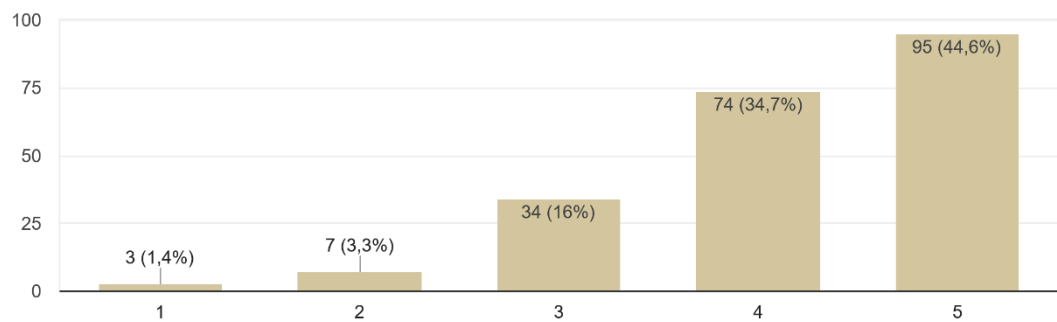
213 απαντήσεις

Σχήμα B16 - Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την έλλειψη πόρων

2. Η χλωρίδα και η πανίδα του προορισμού απειλούνται από την τουριστική ανάπτυξη.

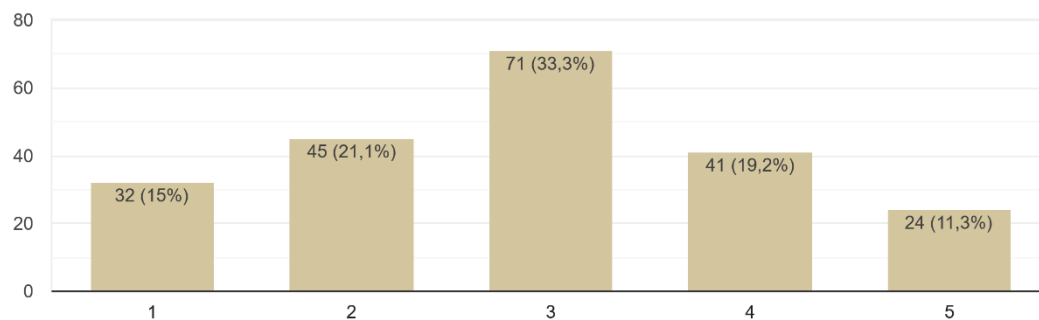
213 απαντήσεις

Σχήμα B17 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την επίπτωση στην χλωρίδα και πανίδα

3. Ο τουρισμός στα Χανιά είναι περιβαλλοντικά υπεύθυνος.

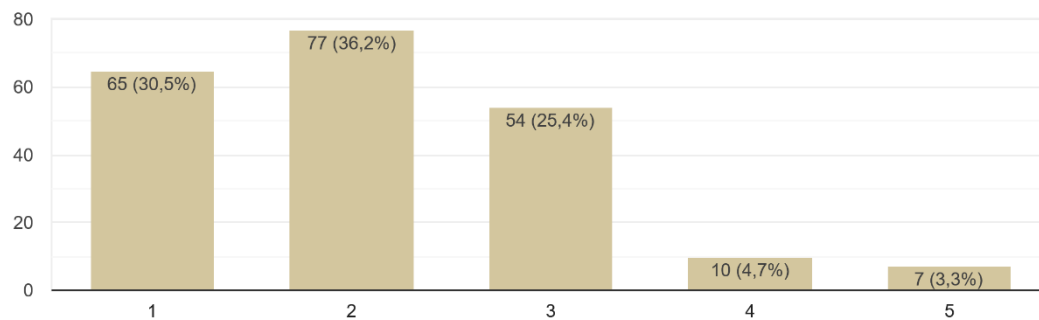
213 απαντήσεις

Σχήμα B18 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την περιβαλλοντική υπευθυνότητα του τουρισμού

4. Η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στη διατήρηση και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

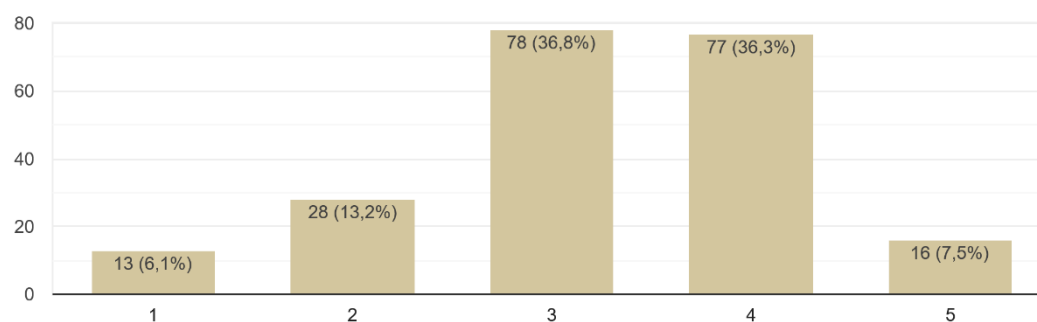
213 απαντήσεις

Σχήμα B19 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την συμβολή στην προστασία του περιβάλλοντος

1. Η ανάπτυξη των Χανίων προσελκύει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και ενασχόληση από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας για τον προορισμό.

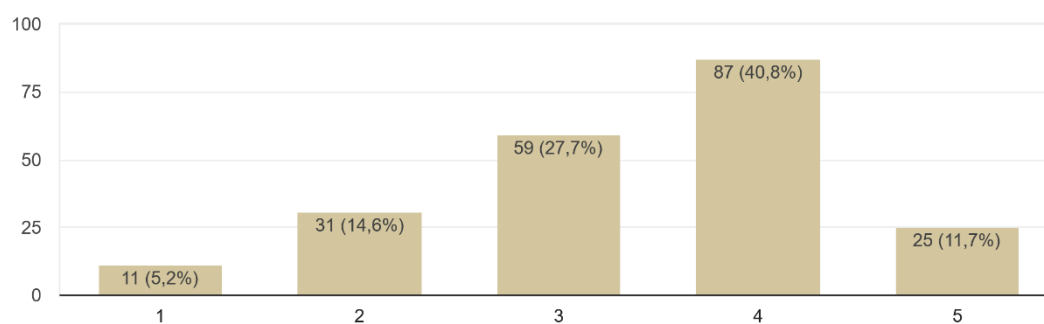
212 απαντήσεις

Σχήμα B20 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την ενασχόληση της πολιτικής ηγεσίας

2. Η ανάπτυξη του τουρισμού οδηγεί στην προώθηση αναπτυξιακών σχεδίων για τα Χανιά.

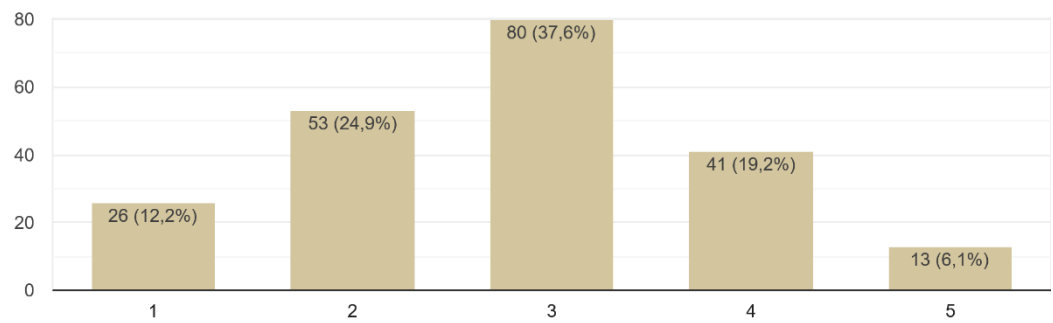
213 απαντήσεις

Σχήμα B21 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την προώθηση αναπτυξιακών έργων

3. Ο τουρισμός ενεργοποιεί τον τοπικό πληθυσμό να συμμετέχει ενεργά στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων για την πόλη.

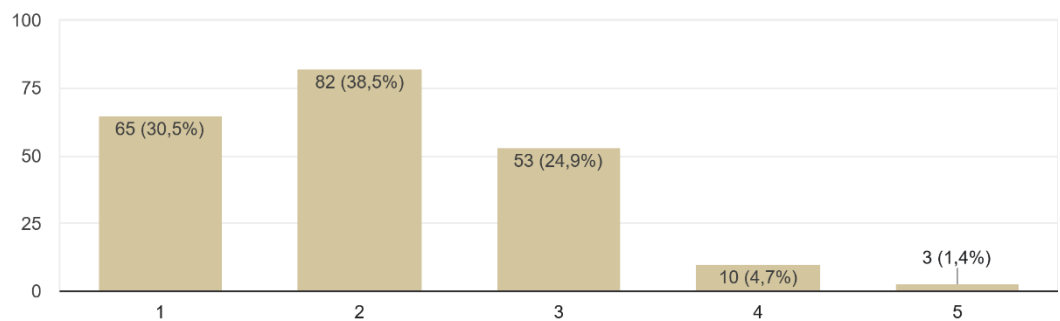
213 απαντήσεις

Σχήμα B22 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού στη λήψη αποφάσεων

4. Είμαι ικανοποιημένος/η από τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του τουριστικού φαινομένου στον προορισμό από τους αρμόδιους πολιτειακούς φορείς.

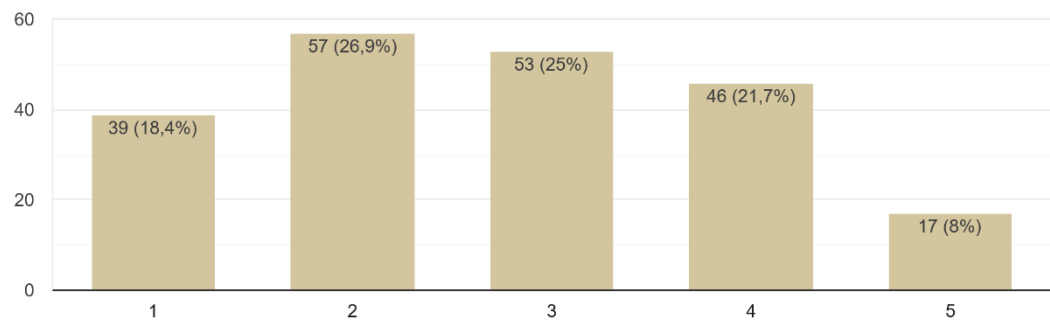
213 απαντήσεις

Σχήμα B23 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την ικανοποίηση από τη διαχείριση των πολιτειακών φορέων του τουριστικού φαινομένου

1. Η τουριστική δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων των Χανίων.

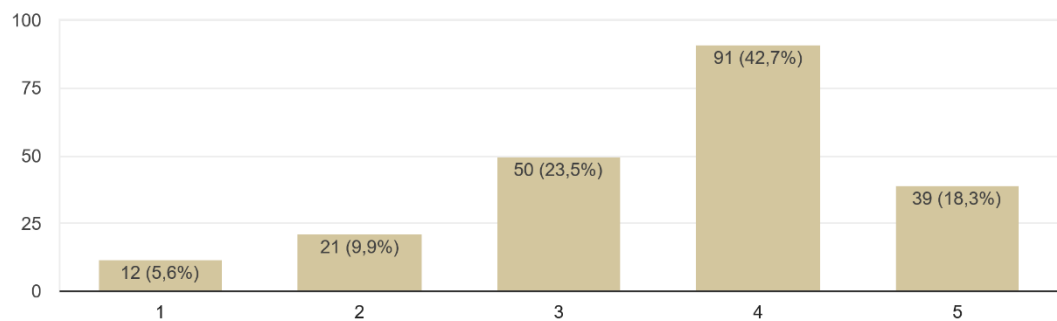
212 απαντήσεις

Σχήμα B24 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την επίδραση της ολοετούς τουριστικής δραστηριότητας στην ποιότητα ζωής των κατοίκων

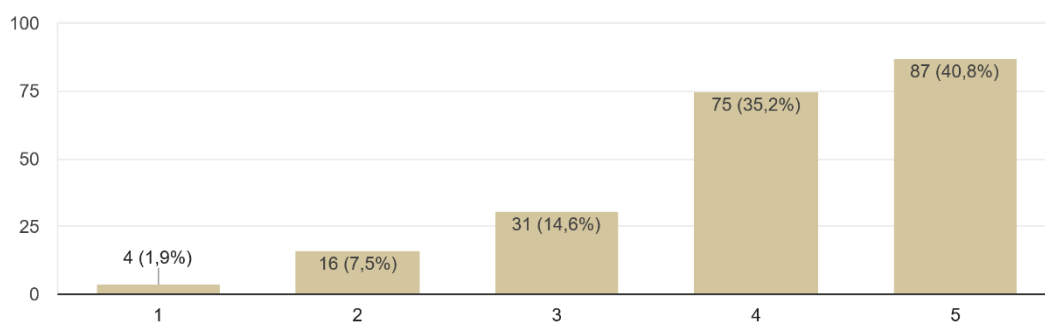
2. Η της τουριστικής περιόδου θα εξασφαλίσει σταθερότητα στον τομέα της απασχόλησης και στο εισόδημα των κατοίκων.

213 απαντήσεις

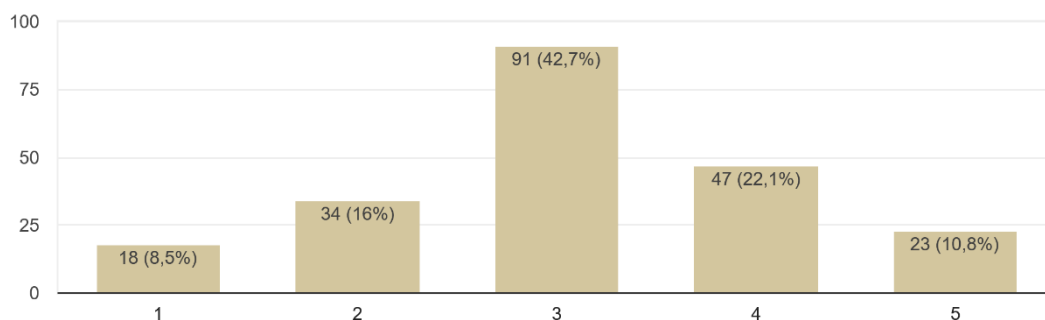
Σχήμα B25 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την επίδραση της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου στην απασχόληση και στο εισόδημα των κατοίκων

3. Η ανάπτυξη τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα επιβαρύνει υπερβολικά τις υποδομές και τις δημόσιες υπηρεσίες των Χαν..., στάθμευση, λειτουργία υποδομών υγείας κ.λπ).
213 απαντήσεις

Σχήμα B26 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την επιβάρυνση των υποδομών από τον ολοετή τουρισμό

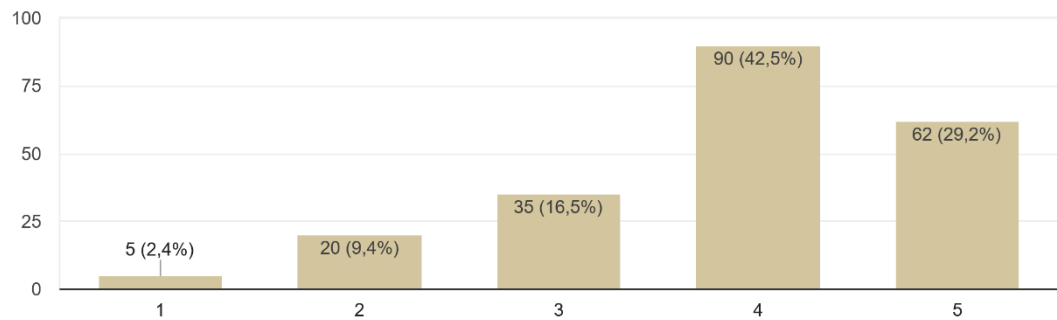
4. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα οδηγήσει σε βιώσιμη ανάπτυξη του τουριστικού μοντέλου των Χανίων.
213 απαντήσεις

Σχήμα B27 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με επίδραση της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου στην βιώσιμη ανάπτυξη

1. Τα Χανιά αποτελούν ήδη έναν αστικό τουριστικό προορισμό.

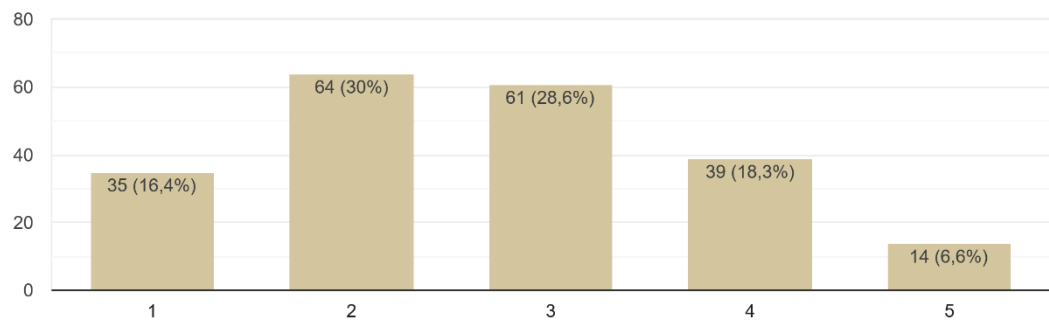
212 απαντήσεις

Σχήμα B28 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με τον χαρακτήρα των Χανίων ως αστικού προορισμού

2. Τα Χανιά διαθέτουν υποδομές και τουριστικές παροχές κατάλληλες για την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

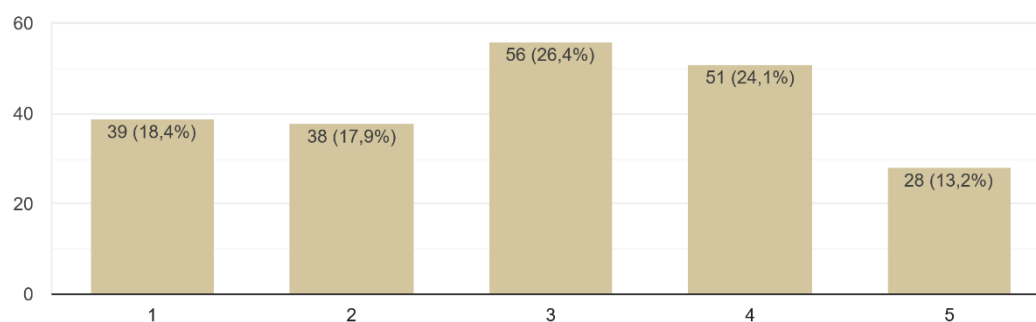
213 απαντήσεις

Σχήμα B29 - Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την καταλληλότητα των υποδομών των Χανίων για την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού

3. Τα Χανιά πρέπει να συνεχίσουν να αναπτύσσουν ενεργά τον αστικό τουρισμό να αυξήσουν τον αριθμό επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

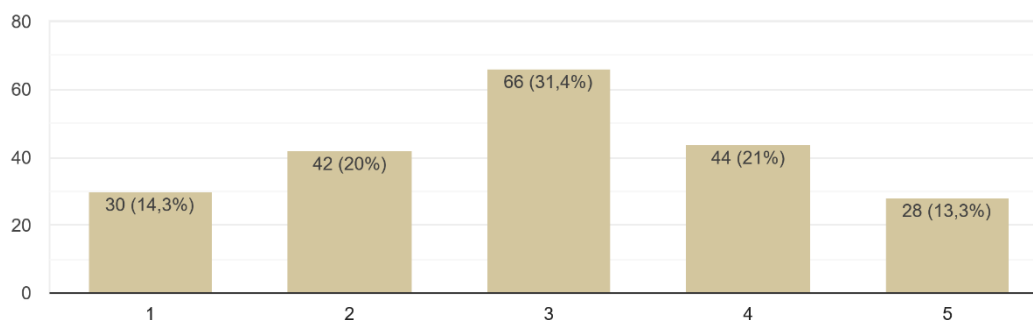
212 απαντήσεις

Σχήμα B30 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την αναγκαιότητα ανάπτυξης του αστικού τουρισμού

4. Η υφιστάμενη εποχικότητα του τουρισμού (υψηλή επισκεψιμότητα από Απρίλιο έως Οκτώβριο / αισθητή πτώση τουριστικής κίνησης από Νοέμβριο έως Μάρτιο) πρέπει να διατηρηθεί.

210 απαντήσεις

Σχήμα B31 – Κατανομή απαντήσεων σχετικά με την διατήρηση της υφιστάμενης εποχικότητας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ – Πίνακες Ανάλυσης δεδομένων

	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα		Μ.Ο.	Τ.Α.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Ο τουρισμός παράγει οικονομικά οφέλη για τους κατοίκους των Χανίων	0	0%	5	2.4%	29	13.7%	85	40.1%	93	43.9%	4.25	0.780
Η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στα Χανιά για τον ντόπιο πληθυσμό	1	0.5%	8	3.8%	36	16.9%	83	39%	85	39.9%	4.14	0.863
Οι τιμές στα καταστήματα του προορισμού και το κόστος παροχής υπηρεσιών αυξάνονται κατά τη διάρκεια της θερινής τουριστικής περιόδου	108	50.7%	64	30%	31	14.6%	7	3.3%	3	1.4%	1.75	0.922
Ο τουρισμός έχει οξύνει τη στεγαστική κρίση και συντελεί στην υπέρμετρη αύξηση της τιμής των ακινήτων	176	83%	24	11.3 %	9	4.2%	1	0.5%	2	0.9%	1.25	0.645

Πίνακας Γ1: Οικονομικές επιπτώσεις

	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα		Μ.Ο.	Τ.Α.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Ο τουρισμός αποτελεί παράγοντα που συμβάλλει στην πολιτιστική ανάπτυξη των Χανίων.	15	7%	44	20.7%	81	38%	50	23.5%	23	10.8%	3.10	1.072
Η αλληλεπίδραση μεταξύ κατοίκων και επισκεπτών έχει θετική επίδραση για τον ντόπιο πληθυσμό.	16	7.5%	40	18.8%	90	42.3%	53	24.9%	14	6.6%	3.04	1.001
Ο τουρισμός οδηγεί στην αλλοίωση της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης.	35	16.4%	59	27.7%	57	26.8%	47	22.1%	15	7%	2.76	1.176
Η εγκληματικότητα αυξάνεται κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.	12	5.6%	38	17.8%	79	37.1%	60	28.2%	24	11.3%	3.22	1.046

Πίνακας Γ2: Κοινωνικό – πολιτισμικές επιπτώσεις

	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα		M.O.	T.A.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Τα Χανιά αντιμετωπίζουν έλλειψη πόρων (ενεργειακών, υδάτινων κ.λπ) κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής.	107	50.5%	63	29.7%	31	14.6%	7	3.3%	4	1.9%	1.76	0.949
Η χλωρίδα και η πανίδα του προορισμού απειλούνται από την τουριστική ανάπτυξη.	95	44.8%	73	34.4%	34	16%	7	3.3%	3	1.4%	1.82	0.916
Ο τουρισμός στα Χανιά είναι περιβαλλοντικά υπεύθυνος.	31	14.6%	45	21.2%	71	33.5%	41	19.3%	24	11.3 %	2.92	1.201
Η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει στη διατήρηση και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.	64	30.2%	77	36.3%	54	25.5%	10	4.7%	7	3.3%	2.15	1.013

Πίνακας Γ3: Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα		Μ.Ο.	Τ.Α.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Η τουριστική ανάπτυξη των Χανίων προσελκύει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και ενασχόληση από την πλευρά της πολιτικής ηγεσίας για τον προορισμό.	13	6.2%	28	13.3%	78	37%	76	36%	16	7.6%	3.26	0.991
Η ανάπτυξη του τουρισμού οδηγεί στην προώθηση αναπτυξιακών σχεδίων για τα Χανιά.	11	5.2%	31	14.6%	59	27.8%	86	40.6%	25	11.8%	3.39	1.041
Ο τουρισμός ενεργοποιεί τον τοπικό πληθυσμό να συμμετέχει ενεργά στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων για την πόλη.	26	12.3%	52	24.5%	80	37.7%	41	19.3%	13	6.1%	2.83	1.072
Είμαι ικανοποιημένος/η από τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του τουριστικού φαινομένου στον προορισμό από τους αρμόδιους πολιτειακούς φορείς.	64	30.2%	82	38.7%	53	25%	10	4.7%	3	1.4%	2.08	0.930

Πίνακας Γ4: Διακυβέρνηση του τουρισμού

	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα		Μ.Ο.	Τ.Α.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Η τουριστική δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων των Χανίων.	39	18.5%	57	27%	52	24.6%	46	21.8%	17	8.1%	2.74	1.220
Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα εξασφαλίσει σταθερότητα στον τομέα της απασχόλησης και στο εισόδημα των κατοίκων.	12	5.7%	21	9.9%	50	23.6%	90	42.5%	39	18.4%	3.58	1.075
Η ανάπτυξη τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους θα επιβαρύνει υπερβολικά τις υποδομές και τις δημόσιες υπηρεσίες των Χανίων (κυκλοφορία οχημάτων, στάθμευση, λειτουργία υποδομών υγείας κ.λπ.).	87	41%	74	34.9%	31	14.6%	16	7.5%	4	1.9%	1.94	1.015
Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου θα οδηγήσει σε βιώσιμη ανάπτυξη του τουριστικού μοντέλου των Χανίων.	18	8.5%	33	15.6%	91	42.9%	47	22.2%	23	10.8%	3.11	1.069

Πίνακας Γ5: Αντιλήψεις των κατοίκων των Χανίων αναφορικά με την ανάπτυξη του τουρισμού στα Χανιά καθ' όλη τη διάρκεια του έτους

	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα		Μ.Ο.	Τ.Α.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Τα Χανιά αποτελούν ήδη έναν αστικό τουριστικό προορισμό.	5	2.4%	19	9%	35	16.6%	90	42.7%	62	29.4%	3.88	1.011
Τα Χανιά διαθέτουν υποδομές και τουριστικές παροχές κατάλληλες για την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.	35	16.5%	63	29.7%	61	28.8%	39	18.4%	14	6.6%	2.69	1.147
Τα Χανιά πρέπει να συνεχίσουν να αναπτύσσουν ενεργά τον αστικό τουρισμό και να αυξήσουν τον αριθμό επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.	39	18.3%	37	17.5%	56	26.5%	51	24.2%	28	13.3%	2.96	1.301
Η υφιστάμενη εποχικότητα του τουρισμού (υψηλή επισκεψιμότητα από Απρίλιο έως Οκτώβριο / αισθητή πτώση τουριστικής κίνησης από Νοέμβριο έως Μάρτιο) πρέπει να διατηρηθεί.	28	13.4%	44	21.1%	66	31.6%	41	19.6%	30	14.4%	3	1.235

Πίνακας Γ6: Αντιλήψεις των κατοίκων των Χανίων αναφορικά με την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού στα Χανιά

	1	2
1.Διακυβέρνηση του τουρισμού	1	.367**
2.Στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους		1
** p < .001		

Πίνακας Γ7

Συσχέτιση μεταξύ διακυβέρνησης του τουρισμού και στάσης απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους (Spearman)

	1	2
1. Αντιλήψεις των κατοίκων των Χανίων αναφορικά με την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού στα Χανιά σήμερα	1	.314**
2.Διακυβέρνηση του τουρισμού		1
** p < .001		

Πίνακας Γ8

Συσχέτιση μεταξύ αντιλήψεων για την ανάπτυξη του αστικού τουρισμού στα Χανιά σήμερα και διακυβέρνησης του τουρισμού (Spearman)

	Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό	N	Mean Rank	U	p
Είστε ικανοποιημένος/ από τη τουριστική ανάπτυξη των Χανίων;	Ναι	87	124.56	3953	< 0.001
	Όχι	126	94.87		
	Total	213			

Πίνακας Γ9

Έλεγχος Mann- Whitney ανάμεσα στον βαθμό ικανοποίησης από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων και στο αν έχουν οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό

	Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό	N	Mean Rank	U	p
Διακυβέρνηση του Τουρισμού	Ναι	86	116.55	4467.5	0.036
	Όχι	125	98.74		
	Total	211			

Πίνακας Γ10

Έλεγχος Mann- Whitney ανάμεσα στην γενική στάση των συμμετεχόντων στην Διακυβέρνηση του τουρισμού και στο αν έχουν οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό

	Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό	N	Mean Rank	U	p
Τα Χανιά πρέπει να συνεχίσουν να αναπτύσσουν ενεργά τον αστικό τουρισμό και να αυξήσουν τον αριθμό επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους	Ναι	85	125.45	3702	< 0.001
	Όχι	126	92.88		
	Total	211			

Πίνακας Γ11

Έλεγχος Mann- Whitney ανάμεσα στον βαθμό συμφωνίας ότι τα Χανιά πρέπει να συνεχίσουν να αναπτύσσουν ενεργά τον αστικό τουρισμό και να αυξήσουν τον αριθμό επισκεπτών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και στο αν έχουν οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό

	Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό	N	M.O.	T.A.	t (209)	p
Στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους	Ναι	85	12.29	3.578	3.353	< .001
	Όχι	126	10.75	3.080		

Πίνακας Γ12

Έλεγχος t – test για ανεξάρτητα δείγματα ανάμεσα στην στάση των συμμετεχόντων απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του τουρισμού και στην ύπαρξη οικονομικής εξάρτησης από τον τουρισμό

	Μόνιμη κατοικία	N	Mean Rank	U	p
Είστε ικανοποιημένος/ από τη τουριστική ανάπτυξη των Χανίων;	Κέντρο	134	101.74	4587.5	.122
	Άλλες περιοχές	78	114.69		
	Total	212			

Πίνακας Γ13

Έλεγχος Mann- Whitney ανάμεσα στον βαθμό ικανοποίησης των συμμετεχόντων από την τουριστική ανάπτυξη των Χανίων και στην περιοχή που κατοικούν αυτοί

	Μόνιμη κατοικία	N	Mean Rank	U	p
Ανάπτυξη Αστικού Τουρισμού	Κέντρο	134	103.24	4820	.475
	Άλλες περιοχές	78	109.40		
	Total	212			

Πίνακας Γ14

Έλεγχος Mann- Whitney ανάμεσα στην στάση των συμμετεχόντων απέναντι στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού και στην περιοχή που κατοικούν αυτοί

	Μόνιμη κατοικία	N	M.O.	T.A	t(12)	p
Στάση απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους	Κέντρο	134	10.99	3.463	-2.151	0.016
	Άλλες περιοχές	76	12.03	3.133		

Πίνακας Γ15

Έλεγχος t – test για ανεξάρτητα δείγματα ανάμεσα στην στάση των συμμετεχόντων απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και στην περιοχή που κατοικούν αυτοί